

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ, ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗ
ΜΕΣΟΓΕΙΟ»

Η Αραβοϊσραηλινή Αντιπαράθεση και Ζητήματα Ασφαλείας στην
Ανατολική Μεσόγειο μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου

Πτυχιακή εργασία του Σάββα – Νεκτάριου Χρυσανθή
(ΑΜ: 4332014022)

Επιτροπή

Πρόεδρος: Ιωάννης Σακκάς

Μέλη: Παρασκευή Κεφαλά, Χαράλαμπος Τσαρδανίδης

Ρόδος, Δεκέμβριος 2015

"ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιώ πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες που δύναμαι να αντιμετωπίσω σε περίπτωση που η εργασία μου αποδειχθεί ότι αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, σύμφωνα με τον Κανονισμό του Ιδρύματος."

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει θέμα: «Η Αραβοϊσραηλινή Αντιπαράθεση και Ζητήματα Ασφαλείας στην Ανατολική Μεσόγειο μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου».

Η Αραβοϊσραηλινή Αντιπαράθεση είναι μία από τις πιο σημαντικές και πολύνεκρες διαμάχες της σύγχρονης παγκόσμιας ιστορίας. Εβραίοι και Άραβες είναι σε αντιπαράθεση για τον έλεγχο της ίδιας περιοχής, την Παλαιστίνη. Οι Εβραίοι υποστηρίζουν ότι τους ανήκει επειδή κατοικούσαν σε αυτήν από το 10^ο αιώνα περίπου π.Χ. μέχρι το 135 μ.Χ. όποτε και εκδιώχθηκαν από τους Ρωμαίους. Οι Άραβες υποστηρίζουν ότι κατοικούσαν στην περιοχή από τους αρχαίους χρόνους πριν την εμφάνιση των Εβραίων. Αναγνωρίζουν τη παρουσία των Εβραίων κατά το παρελθόν αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι έχουν το δικαίωμα δημιουργίας Εβραϊκού κράτους στην σύγχρονη εποχή.

Έχουν γίνει πολλές προσπάθειες με συνεχείς διαπραγματεύσεις τόσο σε διμερές όσο και σε διεθνές επίπεδο χωρίς να έχει βρεθεί κάποια ειρηνική λύση. Η πιο δίκαιη λύση φαίνεται να είναι η δημιουργία δύο ανεξάρτητων κρατών ενός Εβραϊκού και ενός Αραβικού Παλαιστινιακού που θα περιλαμβάνει τη Λωρίδα της Γάζας, τη Δυτική Όχθη και μέρος της Ιερουσαλήμ, καθώς και η αμοιβαία αναγνώριση τους.

Δεν αποτελεί μόνο περιφερειακή διαμάχη αφού εμπλέκονται σε αυτήν και διεθνής δρώντες που έχουν συμφέροντα σε αυτήν την σημαντική γεωπολιτικά και γεωστρατηγικά περιοχή.

Η Αραβοϊσραηλινή Αντιπαράθεση όσο δεν επιλύεται ειρηνικά δημιουργεί σημαντικά ζητήματα ασφαλείας στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Σημαντικά ζητήματα ασφαλείας είναι το θέμα των Παλαιστίνιων προσφύγων στις γειτονικές χώρες, η διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής, η ενεργειακή ασφάλεια και η σύγκρουση για την διαχείριση των υδάτων.

Το θέμα αναλύεται ως εξής: γίνεται μία εισαγωγή στο θέμα, στη συνέχεια γίνεται μία ιστορική αναδρομή από τους αρχαίους χρόνους μέχρι τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, έπειτα αναλύονται τα γεγονότα από τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου μέχρι και σήμερα, ακολουθεί ανάλυση των ζητημάτων ασφαλείας που δημιουργούνται στη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου από τη διένεξη και τέλος εξάγονται συμπεράσματα.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	1
Κεφάλαιο 1 ^ο : Ιστορική Αναδρομή μέχρι τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου	
1.1 Εισαγωγή.....	5
1.2 Περίοδος από την αρχαιότητα μέχρι την Οθωμανική Αυτοκρατορία.....	5
1.3 Περίοδος από τη γέννηση του σιωνισμού μέχρι την ίδρυση του Κράτους του Ισραήλ.....	7
1.4 Μετέπειτα γεγονότα μέχρι το 1973.....	10
1.5 Περίοδος μετά το 1973 μέχρι τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου	13
Κεφάλαιο 2ο: Γεγονότα μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου μέχρι την 11 ^η Σεπτεμβρίου 2001	
2.1 Εισαγωγή	16
2.2 Διάσκεψη της Μαδρίτης	16
2.3 Συμφωνίες Όσλο I και II	17
2.4 Γεγονότα από το 1995 μέχρι το 2000.....	20
2.5 Ειρηνευτική διάσκεψη Κάμπ Ντέιβιντ 2000.....	23
2.6 Γεγονότα από την Ιντιφάντα του Αλ-΄Ακσα μέχρι πριν την 11η Σεπτεμβρίου 2001.....	24
Κεφάλαιο 3 ^ο : Γεγονότα από την 11η Σεπτεμβρίου 2001 μέχρι και σήμερα	
3.1 Εισαγωγή	28
3.2 Κουαρτέτο και «Οδικός Χάρτης» προς την ειρήνη.....	29
3.3 Γεγονότα από το 2004 μέχρι τον πόλεμο των 34 ημερών	31
3.4 Ειρηνευτική διάσκεψη Ανάπολις, Παλαιστινιακός Εμφύλιος και Επιχείρηση Σκληρό Μολύβι.....	33
3.5 Μετέπειτα γεγονότα μέχρι και σήμερα.....	35
Κεφάλαιο 4ο: Αραβοϊσραηλινή Αντιπαράθεση και Ζητήματα Ασφαλείας στην Ανατολική Μεσόγειο	
4.1 Εισαγωγή	41
4.2 Η Αραβοϊσραηλινή Αντιπαράθεση ως περιφερειακή σύγκρουση.....	42
4.3 Ισραήλ και Αραβικές Εξεγέρσεις.....	44
4.4 Συρία και Ισλαμικό Κράτος.....	45
4.5 Διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής.....	46
4.6 Ενεργειακή ασφάλεια.....	48
4.7 Διαχείριση των υδάτων.....	50
Συμπεράσματα.....	53

Βιβλιογραφία.....	57
Χάρτες-Φωτογραφίες.....	69

Εισαγωγή

Η Αραβοϊσραηλινή Αντιπαράθεση είναι μία από τις πιο σημαντικές περιφερειακές συγκρούσεις της σύγχρονης ιστορίας. Επίκεντρο της είναι το Παλαιστινιακό ζήτημα, ένα μακροχρόνιο άλυτο ζήτημα που βρίσκεται στο προσκήνιο από το 1917 μετά τη διακήρυξη Μπάλφουρ και κυρίως μετά την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ το 1948. Εμπλεκόμενοι είναι το κράτος του Ισραήλ και το μη κράτος-έθνος των Παλαιστινίων και κατά καιρούς οι Αίγυπτος, Συρία και Ιορδανία και άλλα αραβικά κράτη της περιοχής.

Οι δύο πλευρές μάχονται για τη περιοχή της Παλαιστίνης, «μια περιοχή στο κέντρο της Μέσης Ανατολής με μεγάλη στρατηγική και εμπορική σημασία, έκτασης περίπου 26.000 τ.χλμ. (όσο περίπου η Στερεά Ελλάδα)».¹ Αιτία της σύγκρουσης δεν είναι η Παλαιστίνη αλλά η νομιμοποίηση της εθνικής και θρησκευτικής τους υπόστασης βασιζόμενη στην ιστορία. «Οι Εβραίοι υποστηρίζουν ότι η περιοχή τους ανήκει επειδή κατοικούσαν σε αυτή από το 10^ο αιώνα π.Χ. μέχρι και τον διωγμό τους από τους Ρωμαίους το 135 μ.Χ.. Οι Άραβες υποστηρίζουν ότι κατοικούσαν στην περιοχή συνεχώς από τους αρχαίους χρόνους, πριν την εγκατάσταση των Εβραίων, καθώς θεωρούν τους εαυτούς τους απόγονους των Χαναναίων και των Φιλισταίων. Αποδέχονται την Εβραϊκή παρουσία κατά το παρελθόν αλλά αυτό δεν νομιμοποιεί την ίδρυση του εβραϊκού κράτους τον 20^ο αιώνα».²

Μέχρι σήμερα έχουν διεξαχθεί τέσσερεις Αραβοϊσραηλινοί πόλεμοι το 1948, το 1956, το 1967 και το 1973, δύο εισβολές του Ισραήλ στο Λίβανο το 1982 και το 2006 και συνεχείς ένοπλες πράξεις βίας και τρομοκρατίας του Ισραήλ με Παλαιστινιακές Οργανώσεις (κυρίως Φατάχ³ και Χαμάς⁴ καθώς και τη Χεζμπολάχ⁵ στο Λίβανο), ενώ παραμένει άλυτη μέχρι και σήμερα με χιλιάδες νεκρούς και πρόσφυγες ενώ έχει και επιπτώσεις σε γειτονικές χώρες.

---

¹ Ιωάννης Σακκάς, Οι Άραβες στη νεότερη και σύγχρονη εποχή (Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2003), 92.

² Ιωάννης Σακκάς, Το Παλαιστινιακό. Μέρος Α. Ο σιωνισμός, οι Άραβες και ο διεθνής παράγοντας (Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2005), 15.

³ Κεντρο-αριστερό κόμμα με εθνικιστική ιδεολογία που αποτελεί τη μεγαλύτερη φατρία της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PLO). Ο βασικός ιδρυτής και ηγέτης μέχρι το θάνατό του το 2004 ήταν ο Γιάσερ Αραφάτ. Μετά τον πόλεμο του 1967, η σημαντικότερη παλαιστινιακή οργάνωση ένοπλου απελευθερωτικού αγώνα. Η πολιτική κυριαρχία της τερματίστηκε το 2005 και 2006 στις δημοτικές και βουλευτικές εκλογές, όπου ηττήθηκε από τη Χαμάς. Πηγή: Θάνος Ντόκος, Στρατηγικό Αλφαβητάρι Αραβο-Ισραηλινής Διένεξης, (Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ, Κ.Ε. Νο 12/2010, 2010), 16.

⁴ Παλαιστινιακή οργάνωση και πολιτικό κόμμα, το Κίνημα Ισλαμικής Αντίστασης ιδρύθηκε το 1987 ως παρακλάδι της αιγυπτιακής Μουσουλμανικής Αδελφότητας. Εκτός από τις πολλές επιθέσεις αυτοκτονίας και άλλες ενέργειες κατά του Ισραήλ, είναι δημοφιλής ανάμεσα στους Παλαιστίνιους κυρίως λόγω του κοινωνικού της έργου. Η νίκη στις εκλογές του 2006 οδήγησε σε ένοπλη σύγκρουση με τη Φατάχ, για να επιτευχθεί μια

Το Παλαιστινιακό ζήτημα είναι «αποτέλεσμα μιας σειράς γεγονότων: της γέννησης του σιωνισμού, του μοιράσματος της Μέσης Ανατολής από τις μεγάλες δυνάμεις μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τις επιπτώσεις του ολοκαυτώματος στις διαστάσεις που πήρε η μετανάστευση Εβραίων στην Παλαιστίνη, τον Αμερικανοσοβιετικό ανταγωνισμό στη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και στη συνέχεια εφαρμογή μιας ειρηνευτικής διαδικασίας όπως την ήθελαν και την οργάνωσαν οι ΗΠΑ, μοναδική υπερδύναμη μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου».⁶

Μετά την λήξη του Ψυχρού Πολέμου και την αλλαγή του διεθνούς συστήματος, από διπολικό σε μονοπολικό, οι δύο πλευρές έφτασαν σε πρώτες σημαντικές συμφωνίες, αυτές του Όσλο. Εκεί δεν διαπραγματεύτηκαν δύο ισότιμες πλευρές, αλλά ένα κράτος και μία οργάνωση που μέχρι πριν από λίγο καιρό θεωρούνταν τρομοκρατική. Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στις ΗΠΑ την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, το Ισραήλ εκμεταλλεύτηκε την παγκόσμια εκστρατεία κατά της τρομοκρατίας που ξεκίνησαν οι ΗΠΑ και η στρατηγική του είχε σαν σκοπό τη σταδιακή απόνομιμοποίηση της Παλαιστινιακής Αρχής και γενικά του Παλαιστινιακού κινήματος και τη συμπερίληψη τους στα τρομοκρατικά κινήματα.

Ο τρόπος αντιμετώπισης των Παλαιστινίων από τους Ισραηλινούς αποτελεί το κυριότερο εμπόδιο για την ειρηνική επίλυση της διένεξης. «Για τους Εβραίους δεν υπάρχει Παλαιστινιακός έθνος ή λαός. Οι αυτοαποκαλούμενοι Παλαιστίνιοι είναι απλώς Άραβες ενώ κράτος για αυτούς υπάρχει, η Ιορδανία. Τα Ιεροσόλυμα ανήκουν στους Εβραίους και όχι στους Άραβες ή στους αυτοαποκαλούμενους Παλαιστίνιους. Επιπλέον το Ισραήλ είναι πολύ μικρό για να εκχωρήσει όλα τα υπό την κατοχή του εδάφη. Οι Αραβικές χώρες που είναι μεγάλες και αραιοκατοικημένες είναι ευκολότερο να παραχωρήσουν γη στους Παλαιστίνιους. Για το Ισραήλ προέχει η ασφάλεια και η επιβίωση του».⁷ Αυτές οι αντιλήψεις δυσκολεύουν τις διαπραγματεύσεις για ειρήνη. Η πλειοψηφία των Εβραίων πιστεύει ότι η εγκαθίδρυση ενός Παλαιστινιακού κράτους κοντά στο Ισραήλ θα αποτελέσει

εύθραυστη συμφωνία συγκυβέρνησης μετά από αιγυπτιακή διαμεσολάβηση. Δεν αναγνωρίζει το Ισραήλ και δεν αποδέχεται τις «Συμφωνίες του Όσλο», εξαιτίας της πολιτικής που ακολουθεί το Τελ Αβίβ. Πηγή: Ibid.

⁵ Η Χεζμπολάχ, αποτελεί σιιτική στρατιωτική και πολιτική οργάνωση με βάση το Λίβανο. Συμμετέχει στην κυβέρνηση και στο κοινοβούλιο της χώρας. Πηγή: Ibid.

⁶ Ζάν-Μάρκ Βαλενσιέ και Αρνόντ Ντε λα Γκράνχε, Εξεγερμένοι κόσμοι Α΄ τόμος (Αθήνα: Εκδόσεις ΤΥΠΩΘΥΤΩ- Γιώργος Δαρδάνος, 2003),335.

⁷ Αλέξης Ηρακλείδης, Η Αραβοϊσραηλινή αντιπαράθεση η προβληματική της ειρηνικής επίλυσης (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 1991),76.

καταδίκη για αυτό ενώ θεωρεί τα Αραβικά κράτη επιθετικά και αφερέγγυα επειδή πολλά από αυτά έχουν απολυταρχικές κυβερνήσεις.

Οι Άραβες, από την από την άλλη πλευρά, πιστεύουν ότι αποτελεί καθήκον όλων των Αράβων το Παλαιστινιακό. Ο αγώνας αυτός συνδέεται με την Αραβική ενότητα. Στόχος ενώ αρχικά ήταν η απελευθέρωση ολόκληρης της Παλαιστίνης, πλέον είναι η δημιουργία Παλαιστινιακού κράτους στη Λωρίδα της Γάζας και τη Δυτική Όχθη με πρωτεύουσα την Ανατολική Ιερουσαλήμ.

Η Αραβοϊσραηλινή Αντιπαράθεση αποτελεί διαρκής απειλή για τον ευρύτερο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Εξαιτίας της δημιουργούνται πολλά ζητήματα ασφαλείας στη περιοχή όπως είναι «τα ενεργειακά συμφέροντα, η αμφισβήτηση παραδοσιακών καθεστώτων (Αραβικές εξεγέρσεις), η επιρροή και το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, το Παλαιστινιακό, οι σχέσεις του Ισραήλ με τα Αραβικά κράτη αλλά και των Αραβικών κρατών μεταξύ τους καθώς και με μη Αραβικές δυνάμεις της περιοχής (Ιράν, Πακιστάν) και ο ισλαμικός φονταμενταλισμός».⁸

Πρόσθετα σημαντικά ζήτημα αποτελούν «οι κοινωνικές αντιθέσεις που οφείλονται στην πολιτική των αυταρχικών κρατών και στην αδυναμία και έλλειψη πολιτικής βούλησης να εισάγουν μεταρρυθμίσεις για τον πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό εκσυγχρονισμό των χωρών τους. Τα μέτρα που λαμβάνονται κυμαίνονται από τη χρήση ωμής βίας (Συρία, Λιβύη, Μπαχρέιν) και εσωτερική αναδιάρθρωση των ελίτ (Αίγυπτος) μέχρι την αναδόμηση των κυβερνήσεων (Αλγερία, Ιορδανία, Τυνησία) και τη λήψη αναδιαμενητικών-κοινωνικών μέτρων (Σαουδική Αραβία)».⁹

Για την εξεύρεση ειρηνικής λύσης για την αντιπαράθεση έχουν γίνει πολλές προσπάθειες. Ειδικά ο ΟΗΕ έχει χρησιμοποιήσει κάθε είδους μέθοδο που διαθέτει από διάφορες αποφάσεις και μεσολαβήσεις μέχρι ανθρωπιστική βοήθεια και απ'οστολή ειρηνευτικών δυνάμεων. Σημαντικές αποφάσεις και συμφωνίες υπήρξαν: οι αποφάσεις 181/1947, 242/1967 και 338/1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, οι συμφωνίες του Καμπ Ντέιβιντ του 1978 και 2000 και του Όσλο το 1993 και του 1995. Σε όλες υποστηρίζετε η ίδρυση ενός βιώσιμου και αξιόπιστου Παλαιστινιακού κράτους, το οποίο θα εγγυάται παράλληλα την ασφάλεια του Ισραήλ.

---

⁸ Αλέξανδρος Κατράνης, Η Μέση Ανατολή στη δίνη των «νέων πολέμων». Ο πόλεμος των 34 ημερών μεταξύ Ισραήλ και Hezbollah (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2003), 20.

⁹ Ibid.,49.

Σκοπός της εργασίας της παρούσης εργασίας είναι να αναλυθεί η εξέλιξη και τα προβλήματα της Αραβοϊσραηλινής αντιπαράθεσης μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου και να αναλυθούν τα ζητήματα ασφαλείας που προκαλεί στη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Αρχικά θα γίνει μια ιστορική αναδρομή με αναφορά στα κύρια γεγονότα και προβλήματα της αντιπαράθεσης, από τη γέννηση της μέχρι την λήξη του Ψυχρού Πολέμου. Στη συνέχεια θα γίνει αναλυθούν τα γεγονότα και προβλήματα της από την λήξη του Ψυχρού Πολέμου μέχρι και σήμερα, έπειτα θα αναλυθεί πως επιδρά στη ασφάλεια της Ανατολικής Μεσογείου και τέλος θα εξαχθούν συμπεράσματα.

Κεφάλαιο 1ο: Ιστορική Αναδρομή μέχρι τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου

1.1 Εισαγωγή

Με το όνομα Παλαιστίνη ονομάζεται «η περιοχή της ανατολικής Μεσογείου που περιλαμβάνει τμήμα του σημερινού Ισραήλ και εκτείνεται από τα σύνορα της Αιγύπτου στα νότια μέχρι τα σύνορα του Λιβάνου στα βόρεια, και ανατολικά μέχρι τον Ιορδάνη ποταμό, με έκταση περίπου 26.000 τετρ. χλμ».¹⁰ Η ονομασία Παλαιστίνη είναι «ελληνική και προέρχεται από την εβραϊκή λέξη Πλεσέτ (χώρα των Φιλισταίων) που αναφέρονταν σε μια μικρή παράλια χερσαία ζώνη που ονομάζονταν επίσης και Φιλισταία».¹¹

Κατά τους Βιβλικούς χρόνους στη Παλαιστίνη κατοικούσαν Ισραηλίτες οι οποίοι την ονόμαζαν γη του Ισραήλ ή γη της Επαγγελίας με πρωτεύουσα την Ιερουσαλήμ που ήταν πολιτικό και θρησκευτικό κέντρο των Ιουδαίων. Για τους Ιουδαίους μέχρι και σήμερα η πόλη θεωρείται Ιερή γιατί σε αυτή βρίσκεται το Τείχος των Δακρύων από το οποίο θα εμφανισθεί ο Μεσσίας και θα λυτρωθούν από το προπατορικό αμάρτημα. Οι Χριστιανοί ονομάζουν την περιοχή Άγιοι Τόποι, γιατί εκεί έζησε και δίδαξε ο Ιησούς Χριστός και οι Απόστολοι - Μαθητές του. Όταν στην περιοχή ήρθαν οι Άραβες τον 7^ο μ.Χ. αιώνα, της έδωσαν το όνομα Γη της Εύφορης Ημισελήνου ή Αλ Κόντς και αποτελεί τη τρίτη Ιερή πόλη για το Ισλάμ, μετά την Μέκκα και την Μεδίνα, λόγω του Τεμένους του Ομάρ ή Αλ Ακσά, από το οποίο ο Μωάμεθ το 705 μ.Χ. αναλήφθηκε στους ουραμούς. Η Ιερουσαλήμ είναι λοιπόν Ιερή Πόλη για τις τρεις θρησκείες.¹²

1.2 Περίοδος από την αρχαιότητα μέχρι την Οθωμανική Αυτοκρατορία

Πρώτοι κάτοικοι της Παλαιστίνης ήταν οι Χαναναίοι που έφτασαν στη περιοχή περίπου το 3.000 π.Χ. και κατοίκησαν σε αυτή για μεγάλο χρονικό διάστημα φτιάχνοντας πολλές πόλεις ανάμεσα τους και την Ιερουσαλήμ. «Το 15^ο αιώνα π.Χ. περίπου η περιοχή κατακτήθηκε από τους Αιγύπτιους που δεν μπόρεσαν να σταματήσουν τις επιδρομές των Χετταίων της Μικράς Ασίας και ορισμένων λαών της Μεσοποταμίας που κατόρθωσαν

---

¹⁰ Κατράνης, 20.

¹¹ 'Η Παλαιστίνη'. http://users.sch.gr/aiasgr/Eguklopaideia/Xwres_kai_laoi/Palaistinh.htm. (accessed September 2,2015)

¹² Βαλενσιέ, και Ντε λα Γκράνχε, 335.

προσωρινά να κατακτήσουν τη περιοχή, η οποία επέστρεψε στη κατοχή των Αιγυπτίων στα τέλη του 14ου π.Χ. αιώνα».¹³

Από το 13ο ως τον 11ο αιώνα π.Χ. οι παραθαλάσσιες περιοχές της περιοχής κατοικήθηκαν από τους Φιλισταίους ενώ το εσωτερικό από τους Εβραίους. Το 10^ο π.Χ. αιώνα μετά από συνεχείς πολέμους μεταξύ των δύο αυτών λαών, επικράτησαν οι Εβραίοι και δημιούργησαν ένα ισχυρό Βασίλειο μετά την ένωση των 12 φυλών του Ισραήλ το 1030 π.Χ από τον Σαούλ. Ο Δαβίδ διαδέχτηκε τον Σαούλ και περίπου το 1000 π.Χ. κατέλαβε την Ιερουσαλήμ και την έκανε πρωτεύουσα του Βασιλείου του και το 972 π.Χ. τον διαδέχτηκε ο γιος του, Σολομώντας. Κατά διάρκεια της Βασιλείας και των δύο το κράτος επεκτάθηκε γνωρίζοντας μεγάλη οικονομική ανάπτυξη.

Μετά το θάνατο του Σολομώντα ακολούθησαν εμφύλιες συγκρούσεις και τελικά η διάσπαση του Βασιλείου. Στις βόρειες περιοχές δημιουργήθηκε το Βασίλειο του Ισραήλ με πρωτεύουσα τη Σαμάρεια και στις νότιες το Βασίλειο του Ιούδα με πρωτεύουσα την Ιερουσαλήμ. Στη συνέχεια, μετά από πολλούς πολέμους, το πρώτο κατακτήθηκε από τους Ασσύριους το 721 π.Χ. και το δεύτερο από τους Βαβυλώνιους το 587 π.Χ., απομακρύνοντας τους Εβραίους από τη περιοχή.

Στα τέλη του 6ου π.Χ. αιώνα η Παλαιστίνη προσαρτήθηκε στο Βασίλειο του Κύρου του Μεγάλου, ο οποίος επέτρεψε την επιστροφή των Εβραίων στην περιοχή. Η Περσική κυριαρχία κράτησε μέχρι το 323 π.Χ, οπότε η Παλαιστίνη κατακτήθηκε από τον Μεγάλο Αλέξανδρο. Τον Αλέξανδρο διαδέχτηκαν οι Πτολεμαίοι και αυτούς οι Σελευκίδες.

Το 63 π.Χ. η περιοχή κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους και την ονόμασαν Ρωμαϊκή επαρχία της Ιουδαίας, παραχωρώντας διοικητικά και οικονομικά προνόμια στους Εβραίους. «Οι Ρωμαίοι εκδίωξαν τους Εβραίους από την Παλαιστίνη μετά τις εξεγέρσεις τους το 66-73 μ.Χ, όταν και καταστράφηκε ο Ναός του Σολομώντα, και την εξέγερση του Μπαρ Κοχμπα το 132-135 μ.Χ».¹⁴

Στα πρώτα χρόνια της Βυζαντινής αυτοκρατορίας η Παλαιστίνη έγινε μια από τις σημαντικότερες επαρχίες της Αυτοκρατορίας μετά από συγκρούσεις και συγχώνευσης λαών με διαφορετική καταγωγή. Το 614 μ.Χ. η περιοχή καταλήφθηκε από τους Πέρσες που εκδιώχτηκαν όμως 14 χρόνια αργότερα από τους Βυζαντινούς ενώ το 638 μ.Χ. η Παλαιστίνη κατακτήθηκε από τους Άραβες. Στους αιώνες που ακολούθησαν διασπάστηκε ή προσαρτήθηκε πολλές φορές σε διάφορα μεγαλύτερα Βασίλεια και γενικά δεν αποτέλεσε ένα

---

¹³ Σακκάς, Οι Άραβες, 92.

¹⁴ Ηρακλείδης, 27.

ενιαίο σύνολο. Μετά την κατάρρευση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας πέρασε στη κυριαρχία των Αράβων ενώ το 1517 μ.Χ. ενσωματώθηκε στην Οθωμανική αυτοκρατορία. Οι Σουλτάνοι παραχώρησαν στην Παλαιστίνη αρκετά προνόμια, η κυριαρχία τους όμως συνοδεύτηκε από αρκετές εξεγέρσεις του αραβικού στοιχείου.

1.3 Περίοδος από τη γέννηση του σιωνισμού μέχρι την ίδρυση του Κράτους του Ισραήλ.

Ο Εβραϊκός εθνικισμός (σιωνισμός, από τη λέξη Σιών = λόφος της Ιερουσαλήμ) εδραιώθηκε από τον Ουγγροεβραίο Θιοντορ Χέρζλ (1860-1904) με το βιβλίο του "Το Κράτος των Εβραίων" το Φεβρουάριο του 1896, στο οποίο αναφέρει την αποτυχία της ένταξης των Εβραίων της διασποράς στις χώρες διαμονής τους και ξεκίνησε εκστρατεία για δημιουργία Εβραϊκού κράτους.¹⁵ Στις 29 Αύγουστου 1897 με δικιά του πρωτοβουλία πραγματοποιήθηκε διεθνές συνέδριο Σιωνιστών στη Βασιλεία της Ελβετίας στο οποίο ιδρύθηκε η Παγκόσμια Σιωνιστική Οργάνωση. Σαν στόχο είχε τη δημιουργία Εβραϊκού κράτους στην Παλαιστίνη με τη μέθοδο της μετανάστευσης οπότε και ξεκίνησε το πρώτο κύμα μεταναστεύσεων σε αυτήν.

Το 1882 η Εβραϊκή κοινότητα της Παλαιστίνης, η Γισούβ, αριθμούσε 24.000 άτομα σε σύνολο 600.000 κατοίκων στη περιοχή.¹⁶ Οι πρώτες αποκτήσεις γης από Εβραίους δεν ανησύχησαν στους ντόπιους Αραβικούς πληθυσμούς καθώς ήταν συνηθισμένοι στην συνύπαρξη με τις Εβραϊκές και Χριστιανικές μειονότητες.

Οι Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής με τη συμφωνία Σάικς-Πικόν το 1916 μοίρασαν την περιοχή. Η Μεγάλη Βρετανία πήρε την Νότια Συρία, το Ιράκ και την Παλαιστίνη ευνοώντας την εγκατάσταση εκεί των Εβραϊκών πληθυσμών και η Γαλλία το Λίβανο, τη Συρία, την Κιλικία και τη Μοσούλη.

Στις 2 Νοεμβρίου 1917 με τη Διακήρυξη Μπάλφουρ, επιστολή που απεύθυνε ο Βρετανός Υπουργός Εξωτερικών Άρθουρ Τζέιμς Μπάλφουρ προς το Λόρδο Ρόθτσιλντ, δίδεται η υπόσχεση για την ίδρυση Εβραϊκού κράτους στη Παλαιστίνη, με την προϋπόθεση να μην γίνει τίποτα που θα έβλαπτε τα πολιτικά και θρησκευτικά δικαιώματα των μη Εβραϊκών κοινοτήτων που κατοικούσαν στη περιοχή. Η Μεγάλη Βρετανία θεωρούσε σημαντική την ύπαρξη ενός λαού στη Μέση Ανατολή με δυτικές αντιλήψεις για την

---

¹⁵ Ντάν Κον Σέρμποκ και Νταούντ Ελ-Αλάμι, Ισραήλ και Παλαιστίνη. Οι δύο όψεις του προβλήματος (Αθήνα: Εκδόσεις Περίπλους, 2002), 44.

¹⁶ Βαλενσιέ, και Ντε λα Γκράνχε, 319.

εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους και τη φύλαξη των εμπορικών οδών προς την Ινδία και την Άπω Ανατολή. Επίσης επιθυμούσε την υποστήριξη των Εβραίων των ΗΠΑ και της Ρωσίας κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ώστε να μην ασκήσουν επιρροή οι τελευταίοι για αποχώρηση της Ρωσίας από τη συμμαχία. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να ξεκινήσει η διαμάχη μεταξύ Αράβων και Εβραίων καθώς ενθάρρυνε την μετανάστευση Εβραίων στη περιοχή. Η Παλαιστίνη τότε άνηκε στην Οθωμανική αυτοκρατορία με πληθυσμό 700.000 κατοίκους από τους οποίους μόνο οι 58.000 ήταν Εβραίοι.

Παράλληλα κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου Πόλεμου με επιστολές του Βρετανού ύπατου αρμοστή της Αιγύπτου Σερ Χένρι Μακ Μάχον προς το μεγάλο Σαρίφη Χουσεΐν Ίμπν Αλί η Μεγάλη Βρετανία υπόσχονταν «τη δημιουργία Αραβικού κράτους στη Συρία, την Αραβία και τη Μεσοποταμία χωρίς να αναφέρεται με σαφήνεια όμως η Παλαιστίνη αποτελώντας σημείο προστριβής με τους Άραβες».¹⁷ Σαν σκοπό είχε τη συμμετοχή των Αράβων στο πλευρό των συμμάχων εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σύμμαχο της Γερμανίας. Έτσι λοιπόν οι Άραβες της Παλαιστίνης καταδίκασαν την διακήρυξη Μάλφουρ αφού δεν ήθελαν τη δημιουργία Εβραϊκού κράτους και τη μετανάστευση από τους διασκορπισμένους σε όλο τον κόσμο Εβραίους στη περιοχή. Θεωρώντας τη στάση των Βρετανών σαν αθέτηση των δεσμεύσεων που έλαβαν οι Άραβες οδηγούμενοι από τον μεγάλο μούφτη της Ιερουσαλήμ, Χατζ Αμίν αλ-Χουσεϊνι, ξεκίνησαν εξεγέρσεις.

Οι υπόλοιπες Μεγάλες Δυνάμεις επιδοκίμασαν τη διακήρυξη και η Κοινωνία των Εθνών για να αντιμετωπίσει την κατάσταση τον Απρίλιο του 1920, στη συνάντηση του Ανώτατου Συμμαχικού Συμβουλίου στο Σαν Ρέμο της Ιταλίας, παραχώρησε στη Μεγάλη Βρετανία την Εντολή για την Παλαιστίνη, στο κυρίως μέρος της οποίας συμπεριλήφθηκε η διακήρυξη Μάλφουρ. Τότε καθορίστηκαν επίσης και τα σύνορα μετά από συμφωνία μεταξύ Γαλλίας και Βρετανίας που προέβλεπε ότι όλη η θάλασσα της Γαλιλαίας και ο άνω ρους του Ιορδάνη θα άνηκαν στη Παλαιστίνη. Ωστόσο η ηρεμία δεν επανήλθε. Οι Αραβο-εβραϊκές σχέσεις δεν έπαψαν να επιδεινώνονται κατά τη δεκαετία του 1930.¹⁸

Η αναλογία του πληθυσμού άλλαξε ραγδαία στη περιοχή μετά την άνοδο του Χίτλερ στην Γερμανική εξουσία το 1933, καθώς μετά των διωγμό τους χιλιάδες Εβραίοι μετανάστευσαν σε αυτήν. Αυτή η κατάσταση οδήγησε στην Αραβική εξέγερση του 1936-39

---

¹⁷ Ηρακλείδης,25.

¹⁸ Βαλενσιέ, και Ντε λα Γκράνχε, 336.

(απεργία Απρίλιος 1936, ένοπλη εξέγερση 1935-39 και εμφύλιος μεταξύ Εβραίων-Αράβων) που καταστάληκε από τους Βρετανούς με χρήση βίας.

Το 1937 η Βρετανία με την έκθεση Πίλ πρότεινε τη δημιουργία δύο κρατών, ενός Αραβικού και ενός Εβραϊκού καθώς και ένα τρίτο κρατίδιο των Ιεροσολύμων με διάδρομο-διέξοδο προς την θάλασσα που θα παρέμενε υπό Βρετανική εντολή που απορρίφθηκε όμως και από τις δύο πλευρές.

Το Μάιο του 1939 η εξέλιξη των γεγονότων ανάγκασε τους Βρετανούς να εκδώσουν ένα κείμενο, τη Λευκή Βίβλο, που περιόριζε τον Εβραϊκό εποικισμό. Σύμφωνα με αυτήν μόνο 75.000 Εβραίοι θα μπορούσαν να εποικίσουν την περιοχή σε μία πενταετία, πρότεινε διαπραγματεύσεις για σύνταγμα που θα ξεκινούσαν μετά από πέντε χρόνια και έκανε αναφορά για δημιουργία ανεξάρτητου Παλαιστινιακού κράτους σε ένα διάστημα δέκα χρόνων στο οποίο Άραβες και Εβραίοι θα ασκούσαν από κοινού την εξουσία. Δεν προβλέπονταν διχοτόμηση αλλά κράτος με δύο εθνότητες στο οποίο οι Εβραίοι δεν θα ξεπερνούσαν το ένα τρίτο του πληθυσμού. Η πρόταση δεν έγινε δεκτή από καμία πλευρά και ήταν πλέον αργά για να σταματήσει το μεταναστευτικό ρεύμα.

Από το 1880 έως το 1947 η δημογραφική αναλογία του πληθυσμού άλλαξε σημαντικά: οι Εβραίοι από 24.000 (12,9% του πληθυσμού) έφτασαν στους 600.000 (34,7% του πληθυσμού) και οι Άραβες από 524.000 στους 1.400.000.¹⁹

Μετά τη λήξη του Β Παγκοσμίου πολέμου η Μεγάλη Βρετανία ήθελε να απομακρυνθεί από τη περιοχή εξαιτίας των οικονομικών προβλημάτων τους από τη λήξη του πολέμου και ζήτησε από τον ΟΗΕ να βρει λύση. Ο ΟΗΕ στα τέλη του Αυγούστου 1946 κατέληξε σε δύο σχέδια για την επίλυση του προβλήματος. Το πρώτο, το γνωστό ως σχέδιο της πλειοψηφίας, προέβλεπε τη διχοτόμηση της Παλαιστίνης και τη δημιουργία δύο κρατών ενός Αραβικού και ενός Εβραϊκού με τα Ιεροσόλυμα να παραμένουν διεθνές έδαφος υπό τον ΟΗΕ. Το δεύτερο προέβλεπε Εβραιοαραβικό ομοσπονδιακό κράτος με πρωτεύουσα τα Ιεροσόλυμα. Οι Άραβες απέρριψαν και τα δύο σχέδια ενώ οι Εβραίοι τάχθηκαν υπέρ αυτού της πλειοψηφίας. Οι Άραβες θεώρησαν τις προτάσεις από τη Δύση «ως ηθική υποχρέωση της να θυσιάσουν τη γη τους για να αντισταθμιστούν τα εγκλήματα των Ευρωπαίων εναντίον των Εβραίων».²⁰

---

¹⁹ Βαλενσιέ, και Ντε λα Γκράνχε,320.

²⁰ Νόαμ Τσόμκυ, Μοιραίο τρίγωνο οι ΗΠΑ, το Ισραήλ και οι Παλαιστίνιοι (Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη, 2002),131.

Στις 19 Νοεμβρίου 1947 ο ΟΗΕ υιοθέτησε στη Γενική Συνέλευση του το σχέδιο της πλειοψηφίας με την απόφαση 181 με ψήφους 33 υπέρ, 13 κατά και 10 αποχές. Η απόφαση έδινε το 56,47% του εδάφους στους Εβραίους και το υπόλοιπο στους Άραβες. Οι Άραβες δεν δέχτηκαν την απόφαση. Στις 14 Μαΐου 1948 όμως, μια μέρα πριν λήξη της Βρετανικής εντολής, το Εβραϊκό Προσωρινό Συμβούλιο του Ισραήλ ανακήρυξε την ίδρυση κράτους με όνομα Κράτος του Ισραήλ (Μεντινάθ Γίζραέλ) και πρώτο πρόεδρο τον Μπέν Γκουριόν.

Από την Παλαιστινιακή πλευρά καθώς δεν ήταν οργανωμένη, η αντίδραση αφέθηκε στα χέρια των γειτονικών αραβικών χωρών της Αίγυπτου, Λίβανου, Συρίας και Ιορδανίας. Οι τακτικοί στρατοί των χωρών αυτών εισέβαλαν στην περιοχή ξεκινώντας τον πρώτο Αραβοϊσραηλινό πόλεμο. Οι εχθροπραξίες σταμάτησαν με νίκη του Ισραήλ «έπειτα από συμφωνία οριστικής εκχειρίας με την Αίγυπτο στις 24 Φεβρουαρίου 1949 στη Ρόδο και ανάλογες με τον Λίβανο στις 23 Μαρτίου, με την Ιορδανία στις 3 Απριλίου και με τη Συρία στις 20 Ιουλίου. Οι γραμμές του πολέμου όπως είχαν διαμορφωθεί με τη λήξη των μαχών μετατράπηκαν σε σύνορα».²¹ Μετέπειτα στις 11 Μαΐου 1949 το Ισραήλ έγινε μέλος του ΟΗΕ.

Μετά τη λήξη του πολέμου η Παλαιστίνη διασπάστηκε καθώς ένα τμήμα ήταν υπό τον έλεγχο των Ισραηλινών (Κράτος του Ισραήλ), ένα υπό τον έλεγχο της Ιορδανίας (Δυτική Όχθη), ένα μικρό τμήμα από Αιγυπτιακό έλεγχο (Λωρίδα της Γάζας) ενώ η Ιερουσαλήμ μοιράστηκε μεταξύ Ισραήλ και Ιορδανίας. Το Κράτος του Ισραήλ βρέθηκε να έχει έκταση, μεγαλύτερη τελικά από ότι όριζε η απόφαση 181 του ΟΗΕ ενώ δεν δημιουργήθηκε Αραβοπαλαιστινιακό κράτος. Εκατοντάδες χιλιάδες Παλαιστίνιοι εξαναγκάστηκαν σε εξορία ενώ περίπου 150.000 Άραβες προτίμησαν να παραμείνουν στις εστίες τους.

Οι νόμοι επιστροφής του 1950 και περί της ιθαγένειας του 1952 ορίζουν ότι «στο Ισραήλ μπορούν να μεταναστεύσουν μόνο Εβραίοι στο θρήσκευμα και έχουν μητέρα Εβραία οι οποίοι γίνονται αυτόματα Ισραηλινοί πολίτες. Δεν είναι δυνατόν να επιστρέψουν Παλαιστίνιοι Άραβες πρόσφυγες και να γίνουν πολίτες του Ισραήλ».²²

1.4 Μετέπειτα γεγονότα μέχρι το 1973

Ο εκτοπισμός μεγάλου μέρους του Αραβικού Παλαιστινιακού πληθυσμού και η εγκατάσταση του στο έδαφος γειτονικών αραβικών κρατών οδήγησαν στην ανάπτυξη

---

²¹ Χάιμ Χέρζογκ, Οι Αραβοϊσραηλινοί Πολέμοι. Η Αραβοϊσραηλινή διένεξη από το 1948 μέχρι και σήμερα (Αθήνα: Εκδόσεις Λιναίος, 2011),198.

²² Ηρακλείδης,60.

αντιστασιακών οργανώσεων που επιδίωκαν να επιλύσουν το Παλαιστινιακό ζήτημα με τη χρήση βίας. Στα τέλη της δεκαετίας του 1950 δημιουργήθηκαν η Φατάχ (Κίνημα για την απελευθέρωση της Παλαιστίνης) και ΛΜΑΠ (Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης). Η Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (ΟΑΠ) δημιουργήθηκε κατά τη διάρκεια του πρώτου Εθνικού Απελευθερωτικού Συμβουλίου (ΕΠΣ) το 1964, κατά την οποία συστήθηκε ο εθνικός παλαιστινιακός χάρτης που περιλάμβανε την πρόσκληση για ένοπλο αγώνα για την απελευθέρωση της Παλαιστίνης, την εξάλειψη οποιασδήποτε σιωνιστικής παρουσίας και τη δημιουργία Παλαιστινιακού κράτους.

Μετά την στρατιωτικό πραξικόπημα του 1952 στην Αίγυπτο, τον εκθρονισμό του Βασιλιά Φαρούκ και την ανάληψη της εξουσίας από τον Γκαμάλ Νάσερ το Παλαιστινιακό ζήτημα έλαβε παναραβικές και διεθνείς διαστάσεις, Τον Οκτώβριο του 1956 ο Νάσερ μετά την αποχώρησή των Βρετανών από το Σουέζ απείλησε ότι θα εθνικοποιήσει τη διώρυγα. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε συμμαχία Αγγλίας - Γαλλίας - Ισραήλ και ταυτόχρονη επίθεση τους κατά της χερσονήσου του Σινά και του Πόρτ – Σάιντ, ξεκινώντας τον δεύτερο Αραβοϊσραηλινό πόλεμο. Μέσα σε οκτώ ημέρες οι Ισραηλινοί είχαν φθάσει το στόχο τους στο Εϊλάτ στον κόλπο της Άκαμπα δέκα μίλια πριν το κανάλι. Όταν με παρέμβαση των ΗΠΑ οι επιχειρήσεις σταμάτησαν οι Αγγλογάλλοι απομακρύνθηκαν όπως και οι Εβραίοι από τη χερσόνησο του Σινά διατηρώντας όμως το Εϊλάτ και την έξοδό τους στον Ινδικό ωκεανό. Με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ στάλθηκε Ειρηνευτική δύναμη 3.300 ανδρών στην περιοχή, η οποία στάθμευσε κατά μήκος των συνόρων του Ισραήλ με την Αίγυπτο και ιδιαίτερα στον κόλπο της Άκαμπα και τη λωρίδα της Γάζας.

Με την πάροδο όμως του χρόνου η Ειρηνευτική δύναμη του ΟΗΕ δεν στάθηκε ικανή να σταματήσει τα μεθοριακά επεισόδια που ξανάρχισαν κατά μήκος τώρα και των συνόρων του Ισραήλ με τη Συρία και την Ιορδανία. Παράλληλα ξεκίνησε ο ανταγωνισμός και η ανάμειξη των ΗΠΑ - ΕΣΣΔ στην περιοχή της Μέσης Ανατολής με κάθε τρόπο (οικονομική βοήθεια, εξοπλισμοί, επενδύσεις κλπ).

Ο τρίτος της σειράς των Αραβοϊσραηλινών πολέμων ήταν ο πόλεμος των Έξι Ημερών που διεξήχθη από 5 μέχρι 10 Ιουνίου 1967 από ένα συνασπισμό Αραβικών κρατών (Αιγύπτου, Συρίας και Ιορδανίας) εναντίον του Ισραήλ.

Αιτία του πολέμου υπήρξε ο ανταγωνισμός των δυο ισχυρότερων και ριζοσπαστικότερων αραβικών κρατών της Μέσης Ανατολής, της Συρίας και της Αιγύπτου, με το Ισραήλ. Η Συρία επιθυμούσε να επιλύσει δυναμικά το Παλαιστινιακό ζήτημα ενώ η Αίγυπτος ήθελε να γίνει ηγέτιδα του Αραβικού κόσμου. Από την άλλη, το Ισραήλ ήξερε ότι από στρατιωτική και πολιτική άποψη ήταν ισχυρότερο από τους Άραβες γείτονες του και

αφού αντιμετώπιζε διαρκώς απειλές από αυτούς η καλύτερη λύση ήταν να τους δείξει τη δύναμή του. Στόχος του παρέμενε η κατάκτησης της υπόλοιπης Παλαιστίνης και η ολοκλήρωση του πολέμου του 1948.²³

Το Ισραήλ συνέτριψε τους Άραβες και τριπλασίασε την έκταση του καθώς «κατέλαβε τη χερσόνησο του Σινά μέχρι τη διώρυγα του Σουέζ, τη λωρίδα της Γάζας που άνηκε στην Αίγυπτο, τα υψίπεδα του Γκολάν που άνηκαν στην Συρία, τη Δυτική Όχθη και την Ανατολική Ιερουσαλήμ που άνηκαν στην Ιορδανία και πλέον έλεγχε και τις τρεις πηγές του Ιορδάνη ποταμού. 400.000 Παλαιστίνιοι κατέφυγαν στην Ιορδανία και περισσότεροι από ένα εκατομμύριο παρέμειναν στα κατεχόμενα από το Ισραήλ εδάφη».²⁴ Το Νοέμβριο του 1967 το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ με την απόφαση 242 αξίωσε να αποσύρει το Ισραήλ τα στρατεύματά του από τα κατεχόμενα εδάφη με αντάλλαγμα την αναγνώρισή του από τον Αραβικό Σύνδεσμο, που όμως δεν έγινε δεκτή από το Ισραήλ.

Στις 7 Σεπτεμβρίου 1970 μετά μια επιχείρηση του ΛΜΑΠ²⁵ σε Ιορδανικά εδάφη ο Ιορδανικός στρατός επιτέθηκε ενάντια των Παλαιστινίων, οι οποίοι έχασαν 5.000 άνδρες και αναγκάστηκαν να διαφύγουν στον Λίβανο (Μαύρος Σεπτέμβρης).

Στις δεκαετίες του 1970 και 1980 ακολούθησαν μια σειρά ενεργειών και αντιποίνων. Έγινε επίθεση σε αεροπλάνο της Ισραηλινής εταιρίας Ελ Αλ στην Αθήνα το 1968, έκρηξη ενός αεροπλάνου της Swissair με προορισμό το Τελ Αβίβ το 1970 και στις 5 Σεπτεμβρίου 1972 δολοφονία 10 Ισραηλινών αθλητών κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Μονάχου από την ομάδα Μαύρος Σεπτέμβρης. Η αντίδραση του Ισραήλ ήταν βομβαρδισμοί προσφυγικών καταυλισμών στο Λίβανο και τη Συρία με περίπου 200 νεκρούς.

Ο τέταρτος και τελευταίος της σειράς των Αραβοϊσραηλινών πολέμων, ήταν ο πόλεμος του Γιόμ Κιπούρ που διεξήχθη από 6 μέχρι 24 Οκτωβρίου 1973 από ένα συνασπισμό Αραβικών κρατών (Ιράκ, Ιορδανία, Σαουδική Αραβία, Μαρόκο, Αλγερία) υπό την ηγεσία της Αιγύπτου και της Συρίας εναντίον του Ισραήλ. Οι Άραβες με επικεφαλής την Αίγυπτο σχεδίαζαν νέα επίθεση που είχε σκοπό να απελευθερώσει τα εδάφη που είχαν κατακτηθεί από το Ισραήλ το 1967. Παρά τις αρχικές επιτυχίες των Αράβων το Ισραήλ αντεπιτέθηκε και απώθησε τους Άραβες. Ενώ ο πόλεμος ξεκίνησε να λαμβάνει διεθνείς διαστάσεις, μετά την απειλή της Σοβιετικής Ένωσης για αποστολή δυνάμεων στην περιοχή και την παρέμβαση του Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών Χένρι Κίσινγκερ, η διεθνής

---

²³ Σακκάς, Οι Άραβες,99.

²⁴ ΣΣΕ, Θέματα Στρατιωτικής Ιστορίας (Αθήνα: ΤΥΕΣ 2000), 196 και 211.

²⁵ Αεροπειρατεία από κομάντος σε τρία αεροπλάνα διεθνών αερογραμμών οδηγώντας τα στη πόλη Ζάρκα.

διπλωματία ανέλαβε δράση, υποκινούμενη από την απόφαση των πετρελαιοπαραγωγών χωρών να ελαττώσουν τις εξαγωγές πετρελαίου στις Δυτικές Χώρες που υποστήριζαν το Ισραήλ.

Στις 22 Οκτωβρίου 1973 με την απόφαση 228 του Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, η Συρία αποδέχτηκε κατάπαυση του πυρός και επανήλθε στα προ του πολέμου σύνορά της με το Ισραήλ. Ομοίως και η Αίγυπτος στις 24 Οκτωβρίου αποδέχτηκε κατάπαυση του πυρός με την απόφαση 229 του Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, η οποία βγήκε ωφελημένη καθώς ανάκτησε τον πλήρη έλεγχο και στις δύο όχθες του Καναλιού του Σουέζ, ενώ κέρδισε και μία λωρίδα γης στη δυτική όχθη του Σινά. Μία ειρηνευτική δύναμη του ΟΗΕ κατέλαβε θέσεις ανάμεσά στους εμπλεκόμενους.

1.5 Περίοδος μετά το 1973 μέχρι τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου

Τον Μάρτιο του 1978 μετά από επίθεση αυτοκτονίας Παλαιστίνιων ανταρτών σε Ισραηλινό έδαφος, που είχε σαν σκοπό την υπονόμευση των συνομιλιών Ισραήλ και Αιγύπτου που διεξάγονταν εκείνη την περίοδο, Ισραηλινές δυνάμεις εισέβαλαν στο νότιο Λίβανο και βομβάρδισαν Παλαιστινιακά στρατόπεδα και καταυλισμούς και κατέλαβαν μια στενή λωρίδα κατά μήκος των συνόρων. Ο απολογισμός ήταν 2.000 Παλαιστίνιοι και Λιβανέζοι νεκροί και 25.000 πρόσφυγες.²⁶

Από 5 μέχρι 17 Σεπτεμβρίου 1978 ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Τζίμι Κάρτερ προσκάλεσε τον Αιγύπτιο Πρόεδρο Ανουάρ Σαντάτ και Ισραηλινό Πρωθυπουργό Μεναχέμ Μπεγκίν σε σύνοδο κορυφής στο Καμπ Ντέιβιντ για να διαπραγματευτούν μια τελική συμφωνία ειρήνης. Τελικά, οι συνομιλίες οδηγήθηκαν σε συμφωνία και οι δύο πλευρές υπέγραψαν Συνθήκη Ειρήνης το 1979. Προέβλεπε αποχώρηση των Ισραηλινών από το Σινά, αναγνώριση της εδαφικής ακεραιότητας της Αιγύπτου και του Ισραήλ, συνομιλίες για Παλαιστινιακή αυτονομία στη Λωρίδα της Γάζας και τη Δυτική Όχθη με εκλογές για αυτόνομη κυβέρνηση και αποχώρηση των Ισραηλινών σε μία πενταετία. Σε αντάλλαγμα για την αποχώρηση των Ισραηλινών από τη χερσόνησο του Σινά (πραγματοποιήθηκε τη διετία 1981-2) «η Αίγυπτος εγκατέλειψε την ιδέα της αυτοδιάθεσης των Παλαιστινίων, αναγνώρισε το Ισραήλ και παραχώρησε στο Ισραήλ το δικαίωμα ελεύθερης διέλευσης στη διώρυγα του Σουέζ και στα στενά του Τιράν στην Ερυθρά Θάλασσα».²⁷ Οι αμοιβαίες υποχωρήσεις που σημειώθηκαν κατά τις διαπραγματεύσεις στο Κάμπ Ντέιβιντ ελάχιστα συνέβαλαν στην επίλυση της

---

²⁶ Σακκάς, Οι Άραβες, 89.

²⁷ Ηρακλείδης, 237.

αντιπαράθεσης και οι συνομιλίες στα πλαίσια της συμφωνίας διεκόπησαν το 1982 παρά την επιστροφή του Σινά το ίδιο έτος.

Στις 6 Ιουνίου 1982 το Ισραήλ έχοντας εξασφαλίσει τα νότια σύνορα του μετά τη συνθήκη ειρήνης με την Αίγυπτο εισέβαλε στο Λίβανο διεξάγοντας επιχείρηση με το όνομα Ειρήνη για την Γαλιλαία (απελευθέρωση του Λιβάνου). Ήταν η πρώτη επιχείρηση στην οποία το Ισραήλ είχε επιθετικό χαρακτήρα με σκοπό την απομάκρυνση των μαχητών της ΟΑΠ που διεξήγαγαν ένα είδος αντάρτικου στο βόρειο Ισραήλ από θέσεις του Νότιου Λιβάνου. Η απομάκρυνση της ΟΑΠ από τη Βυρηττό στιγματίστηκε από επιθέσεις σε βάρος άμαχου πληθυσμού, μεταξύ αυτών στους προσφυγικούς καταυλισμούς της Σάμπρα και Σατίλα την 15 και 16 Σεπτεμβρίου.²⁸ Σκοπός των επιθέσεων εναντίων αμάχων ήταν αφενός ο διασκορπισμός των Παλαιστίνιων προσφύγων από τα σύνορα του και αφετέρου η υπονόμευση των σχέσεων του με το ντόπιο πληθυσμό των περιοχών που είχαν καταλύσει. Ο απολογισμός ήταν συνολικά 20.000 νεκροί και 30.000 τραυματίες.²⁹

Την 1 Σεπτεμβρίου 1982 προτάθηκε από τις ΗΠΑ το ειρηνευτικό σχέδιο Ρέιγκαν που καλούσε σε πάγωμα των εποικισμών και μια ευρεία μορφή αυτονομίας για τους κατοίκους των κατεχομένων στα πλαίσια της οποίας η τοπική εξουσία θα μεταφέρονταν στους Παλαιστίνιους κατοίκους της Δυτικής Όχθης και της Γάζας ενώ απέκλειε τον ΟΑΠ. Ήταν αντίθετο με τους στόχους του Ισραήλ για την εδραίωση της κυριαρχίας του στα κατεχόμενα και απορρίφτηκε.

Στις 8 Δεκεμβρίου 1987 ξεκίνησε η πρώτη Ιντιφάντα (στα αραβικά σημαίνει εξέγερση) και έληξε το 1993 με την υπογραφή της Συμφωνίας του Όσλο. Ήταν ένα σύνολο δράσεων και αντιδράσεων στη Λωρίδα της Γάζας που γρήγορα εξαπλώθηκε στη Δυτική Όχθη και στην Ιερουσαλήμ. Περιλάμβανε γενικές απεργίες,μποϊκοτάζ Ισραηλινών προϊόντων, άρνηση καταβολής φόρων και κυρίως οδοφράγματα και συγκρούσεις με τις δυνάμεις κατοχής του Ισραήλ. Δεν την εμπνεύστηκαν η ΟΑΠ και η Χαμάς αλλά άμεσα την υιοθέτησαν δίνοντάς της όλη την πολιτική υποστήριξη προσπαθώντας παράλληλα να επωφεληθούν όσο περισσότερο μπορούσαν από αυτή. Η καταστολή της εξέγερσης υπήρξε εξαιρετικά βίαιη. Χαρακτηριστικό της βιαιότητας της καταστολής της Ιντιφάντα υπήρξε η εντολή στον Ισραηλινό στρατό να σπάει τα κόκκαλα των χεριών όσων συλλαμβάνονταν να

---

²⁸ Χέρζογκ,653.

²⁹ Ibid.,321.

ρίχουν πέτρες.³⁰ Ο απολογισμός της πρώτης Ιντιφάντα ήταν 1.100 Παλαιστίνιοι και 160 Ισραηλινοί νεκροί ενώ περίπου 1.000 Παλαιστίνιοι σκοτώθηκαν από ομοεθνείς τους ως υποτιθέμενοι συνεργάτες των Ισραηλινών αρχών.³¹

Σε συνάντηση κορυφής του Αλγερίου το 1988 η ΟΑΠ αναγνώρισε τις αποφάσεις 181, 242 και 338 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και ανακήρυξε το κράτος της Παλαιστίνης. Αποδέχτηκε ουσιαστικά την ύπαρξη του εβραϊκού κράτους, επικύρωσε την απόφαση του ΟΗΕ για μοίρασμα της Παλαιστίνης σε δύο κράτη και αποκήρυξε την τρομοκρατία γεγονός που επέτρεπε την έναρξη διαλόγου με ΗΠΑ.

---

³⁰ Μυρτώ Αρετάκη, "8/12/1987: Σαν σήμερα ξεκινά η πρώτη Ιντιφάντα" (8 Δεκεμβρίου 2013). <http://www.thepressproject.gr/article/52726/8121987-San-simera-ksekina-i-proti-Intifanta> (accessed September 5,2015)

³¹ Ντόκος,9.

Κεφάλαιο 2ο: Γεγονότα μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου μέχρι την 11^η Σεπτεμβρίου 2001

2.1 Εισαγωγή

Μετά την λήξη του Ψυχρού Πολέμου και την διάσπαση της ΕΣΣΔ το 1991 έχουμε αλλαγή του διεθνούς συστήματος, καθώς τερματίζεται ο διπολισμός και το σύστημα γίνεται μονοπολικό. Οι ΗΠΑ έγιναν μοναδική παγκόσμια υπερδύναμη όχι μόνο διότι η μεγάλη τους αντίπαλος, η ΕΣΣΔ, κατέρρευσε αλλά και διότι «διάθεταν όλα τα δομικά στοιχεία ισχύος, υπερτερώντας παγκοσμίως σε ιδεολογικό, πολιτικό, οικονομικό, τεχνολογικό και πολιτισμικό πεδίο».³²

Πρωταρχικός σκοπός των ΗΠΑ ήταν η εξασφάλιση της παγκόσμιας κυριαρχίας τους και την εδραίωσαν μετά το Πόλεμο του Κόλπου που ξεκίνησε στις 16 Ιανουαρίου 1991 στο Ιράκ,³³ όταν οι ΗΠΑ σε με ένα διεθνή συνασπισμό, που συμμετείχαν και πολλές Αραβικές χώρες, απελευθέρωσαν το Κουβέιτ. Ο Γιασέρ Αραφάτ υποστήριξε το Ιράκ του Σαντάμ Χουσεϊν, όχι τόσο εκ πεποιθήσεως όσο για να μην αποκοπεί από τον πληθυσμό των κατεχομένων. Το Ισραήλ δεν ενεπλάκη λόγω της αναγκαίας συμμετοχής των Αραβικών χωρών στη συμμαχία.³⁴

Οι ΗΠΑ ήθελαν να αποκτήσουν τον πλήρη έλεγχο της Μέσης Ανατολής διότι τα συμφέροντα τους στη περιοχή ήταν μεγάλα λόγω των αποθεμάτων πετρελαίου. Η παρουσία του πετρελαίου στα Αραβικά κράτη τους οδήγησε να διατηρούν καλές σχέσεις με αυτά ενώ παράλληλα επιθυμούσαν να προφυλάξουν για την ασφάλεια του Ισραήλ. Αυτό τους ώθησε να συμβάλουν στην σταθεροποίηση της περιοχής και στην ειρηνική επίλυση της Αραβοϊσραηλινής αντιπαράθεσης μέσω πρωτοβουλιών με διαπραγματεύσεις και συμφωνίες. Πλέον ήταν μια περίοδος συνεργασίας και όχι ανταγωνισμού, εξέλιξη που ευνοούσε την διένεξη.

2.2 Διάσκεψη της Μαδρίτης

---

³² Βιβή Κεφαλά, Σημειώσεις για το Μάθημα, Διεθνείς Σχέσεις στην Μέση Ανατολή II (Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου/ ΤΜΣ, 2011),3.

³³ Με αφορμή την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ στις 02 Αυγούστου 1990 με σκοπό να ξεπεράσει τα οικονομικά προβλήματα που είχε δημιουργήσει ο πόλεμος με το Ιράν του 1980-88.

³⁴ Χέρζογκ,734.

Η πρώτη Ιντιφάντα των Παλαιστινίων του 1987 λόγω της ιδιαίτερης φύσης της δεν μπορούσε να τερματιστεί με στρατιωτικά μέσα. Για την εξεύρεση λύσης λοιπόν, διεξήχθη από 30 Οκτωβρίου μέχρι 1 Νοεμβρίου 1991 η Διάσκεψη της Μαδρίτης με διεθνή χρηματοδότηση, σαν μια προσπάθεια της διεθνής κοινότητας για την επανέναρξη των διαπραγματεύσεων της ειρηνευτικής διαδικασίας της Αραβοϊσραηλινής αντιπαράθεσης, χωρίς να έχει την εξουσία να επιβάλει λύσεις, με τη συμμετοχή του Ισραήλ και αντιπροσωπίας Παλαιστινίων³⁵, της Ιορδανίας, της Συρίας και του Λιβάνου.

Αρχικά έγιναν διαπραγματεύσεις για ένα προσωρινό καθεστώς αυτοκυβέρνησης ενώ θα ακολουθούσαν συζητήσεις για μόνιμο καθεστώς. Σε δεύτερο χρόνο ακολούθησαν πολυμερείς διαπραγματεύσεις που διεξήχθησαν για πέντε ξεχωριστά σημαντικά ζητήματα: το νερό, το περιβάλλον, τον έλεγχο των όπλων, τους πρόσφυγες και την οικονομική ανάπτυξη. Ήταν η τελευταία διάσκεψη με τη συμμετοχή της ΕΣΣΔ. Επίσης από αυτήν και μετά η ΟΑΠ δεν θεωρούνταν τρομοκρατική οργάνωση από ΗΠΑ και Ισραήλ. Η διάσκεψη αυτή άνοιξε το δρόμο για μία σειρά διαπραγματεύσεων προς την εξεύρεση ειρηνικής λύσης.

2.3 Συμφωνίες Όσλο I και II

Οι εκλογές του 1992 στο Ισραήλ ανέδειξαν νικητή το εργατικό κόμμα, με πρωθυπουργό τον Γιτζάκ Ράμπιν, που ήταν πιο ελαστικό για την συνέχιση των ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων. Η πρώτη σημαντική συμφωνία που πραγματοποιήθηκε μεταξύ των δύο πλευρών ήταν η γνωστή ως συμφωνία του Όσλο I. Αυτή επικεντρώθηκε σε συγκεκριμένες προσπάθειες για την επίλυση των ζητημάτων μεταξύ των δύο πλευρών. Υπογράφηκε στην Ουάσιγκτον στις 13 Σεπτεμβρίου 1993, μετά από μία σειρά μυστικών διμερών διαπραγματεύσεων στο Ινστιτούτο FAFO στο Όσλο της Νορβηγίας που ολοκληρώθηκαν τέλη Αυγούστου του 1993 μεταξύ αντιπροσώπων της ΟΑΠ και του Ισραήλ. Οι υπογραφές της συμφωνίας έγιναν παρουσία του Προέδρου της ΟΑΠ Γιασέρ Αραφάτ, του Ισραηλινού Πρωθυπουργού Γιτζάκ Ράμπιν και του Προέδρου των ΗΠΑ Μπίλ Κλίντον.

Η συμφωνία ήταν το πρώτο ουσιαστικό βήμα προς την οριστική διευθέτηση του Παλαιστινιακού Ζητήματος. Το Ισραήλ αναγνώρισε την ΟΑΠ ως εκπρόσωπο του Παλαιστινιακού λαού και ως εταίρου διαπραγμάτευσης ενώ επέτρεψε τη δημιουργία ενός

---

³⁵ Το Ισραήλ αρνήθηκε να συναντηθεί με την ΟΑΠ και έτσι η Παλαιστινιακή αντιπροσωπεία αποτελούνταν από άτομα από τη Δυτική Όχθη και τη Γάζα. Βρίσκονταν σε συνεχή επαφή με την ΟΑΠ που ήταν στην Τυνησία. Πηγή: "Ειρηνευτική Διαδικασία και θέματα διαπραγματεύσεων". <http://embassypalestinecy.com/GR/pal/peace.html> (accessed September 15,2015)

μεταβατικού συστήματος Παλαιστινιακής αυτοδιοίκησης στα κατεχόμενα με αντάλλαγμα αναγνώριση του κράτους του Ισραήλ και δέσμευση για απόρριψη της βίας και τερματισμού των απαιτήσεων σε Ισραηλινά εδάφη από τους Παλαιστίνιους. Η ΟΑΠ προέβη σε αυτή την παραχώρηση, «γιατί ήταν αποδυναμωμένη μετά τον πόλεμο του Κόλπου και δεν είχε πια τη διπλωματική υποστήριξη των Αραβικών χωρών».³⁶

Η συμφωνία καθόριζε, επίσης, το πλαίσιο για τη μεταβατική περίοδο κατά την οποία οι Παλαιστίνιοι της Γάζας και της Δυτικής Όχθης θα δημιουργούσαν μια αρχή αυτοκυβέρνησης, την Παλαιστινιακή Αρχή, για διάστημα όχι μεγαλύτερο των πέντε ετών, μέχρι την επίτευξη μόνιμης συμφωνίας αλλά χωρίς επιστροφή στα σύνορα πριν το 1967. Η Παλαιστινιακή αρχή θα είχε την ευθύνη για τη διοίκηση στο έδαφος της, συμπεριλαμβανομένης της δημόσιας τάξης και της εσωτερικής ασφάλειας ενώ το Ισραήλ θα διατηρούσε τη δικαιοδοσία στους πολίτες του. Η Δυτική Όχθη και η Γάζα χωρίστηκαν σε τρεις περιοχές (Α,Β,Γ) με συγκεκριμένα σύνορα και κανόνες για τη διοίκηση και την ασφάλεια. Προέβλεπε επίσης αποχώρηση Ισραηλινών στρατευμάτων από τις περιοχές αυτές.

Για σημαντικά θέματα όπως τη διαχείριση των υδάτινων πόρων γινόταν αναφορά μόνο για συνεργασία και δίκαιη χρήση. Τα ζητήματα της Ιερουσαλήμ, των Παλαιστίνιων προσφύγων, των Ισραηλινών εποικισμών και της ασφάλειας συνόρων θα εξετάζονταν σε μελλοντικές διαπραγματεύσεις.

Στο πλαίσιο αυτό, το Μάιο του 1994 το Ισραήλ αποχώρησε από την Ιεριχώ στη Δυτική Όχθη και από τη Λωρίδα της Γάζας και η Παλαιστινιακή Εθνική Αρχή με επικεφαλής τον Γιασέρ Αραφάτ ανέλαβε τη διοίκηση των περιοχών αυτών.

Μετά τη συμφωνία του Όσλο I οι διαπραγματεύσεις συνεχίστηκαν. Υπήρξαν καθυστερήσεις εξαιτίας της απροθυμίας του Ισραήλ να εγκαταλείψει τα κατεχόμενα και των περιοδικών ξεσπασμάτων βίας και από τις δύο πλευρές. Στις Φεβρουάριου 1994 ένας ακροδεξιός Εβραίος έποικος, ο Μπαρούχ Γκολντσταιν, δολοφόνησε 29 Παλαιστίνιους την ώρα προσευχής στο Σπήλαιο των Πατριαρχών στη Χαιβρώνα ενώ σαν αντίποινα η Χαμάς, που θεώρησε την ενέργεια αυτή ως επίθεση εναντίον του Ισλάμ, στις 6 και 13 Απριλίου 1994, πραγματοποίησε βομβίστηκες επιθέσεις στην Αφουλά και στη Χαντέρα με 19 νεκρούς.³⁷

---

³⁶ Σακκάς, Οι Άραβες, 107.

³⁷ Χέρζογκ, 747.

Στις 26 Οκτωβρίου 1994 υπογράφηκε συμφωνία ειρήνης με την γειτονική Ιορδανία που έγινε η δεύτερη αραβική χώρα, μετά την Αίγυπτο, που αναγνώρισε το Ισραήλ.³⁸

Στις 28 Σεπτεμβρίου 1995 στη Τάμπα, το Ισραήλ και η ΑΟΠ έκαναν το δεύτερο μεγάλο βήμα στην ειρηνευτική διαδικασία υπογράφοντας την ενδιάμεση συμφωνία ή Όσλο II που προέβλεπε περαιτέρω Ισραηλινές παραχωρήσεις.

Συνολικά από τις συμφωνίες του Όσλο προβλεπόταν διαχωρισμός του εδάφους τη Δυτικής Όχθης σε τρεις ζώνες. Θα παραχωρούνταν αυτονομία στις πόλεις Τζενίν, Καλκίλια, Τουλκάρεμ, Ναμπλούς, Ραμάλα, Βηθλέμ και ένα τμήμα της Χεβρόνας οι οποίες αποτελούσαν την Α ζώνη και κάλυπταν το 3% Δυτικής Όχθης ενώ υπεύθυνη για την ασφάλεια και την διοίκηση θα ήταν η ΟΑΠ. Στη Β Ζώνη, που κάλυπτε το 24% της Δυτικής Όχθης, η ΟΑΠ θα αναλάμβανε τη διοίκηση αλλά όχι την ασφάλεια που παρέμενε στο Ισραήλ. Η Γ Ζώνη, στην οποία το Ισραήλ θα παρέμενε κυρίαρχο, κάλυπτε το 73% της Δυτικής Όχθης, περιλάμβανε όλους τους εποίκισμούς, τις στρατιωτικές βάσεις και τα εθνικά κτήματα. Στη Χαιβρόνα εξαιτίας της παρουσίας 400 εβραίων εποίκων στα περίχωρα των τάφων των Πατριαρχών, ένας τομέας της πόλης θα είχε ειδικό καθεστώς με το οποίο το Ισραήλ θα διατηρούσε σημαντικό ρόλο ως προς την ασφάλεια, παρόλο που εκεί ζούσαν 20.000 Παλαιστίνιοι.³⁹

Επιπλέον όριζε ότι το Παλαιστινιακό Συμβούλιο που θα εκλεγόταν θα έπρεπε να αποδεχθεί τη νομιμότητα των υπαρχόντων 144 εβραϊκών εποίκισμών στα κατεχόμενα εδάφη και δεν θα εκκενώνονταν κανένας. Έτσι ακυρώνονταν η θέση της διεθνούς κοινότητας που δήλωνε ότι οι οικισμοί είναι παράνομοι και το Ισραήλ δεν είχε δικαίωμα σε εδάφη που κατάκτησε το 1967 με τη βία. Επίσης επαναβεβαίωνε τη βασική αρχή του Όσλο I ότι η απόφαση 242 του ΟΗΕ του Νοεμβρίου του 1967, που αποτελούσε την βάση της διπλωματίας της Μέσης Ανατολής, δεν ίσχυε πια. Οι παραπάνω διατάξεις δεν επεκτείνονταν στη Λωρίδα της Γάζας στην οποία το Ισραήλ διατηρούσε τον έλεγχο του 30% των πιο πλούσιων εδαφών της.

Στην ουσία το Ισραήλ κράτησε υπό τον έλεγχο του όλους τους χρηματοοικονομικούς, βιομηχανικούς και εμπορικούς τομείς της περιοχής, τις αριστοκρατικές περιοχές, σχεδόν όλη την εκμεταλλεύσιμη γη και τις πλουτοπαραγωγικές περιοχές. Επίσης με την παραχώρηση αυτονομίας δεν θα χρησιμοποιούσε πλέον δικές του δυνάμεις για τον έλεγχο της περιοχής καθώς οι Παλαιστίνιοι θα διοικούσαν από δικές τους δυνάμεις.

---

³⁸ Ibid.,746.

³⁹ Τσόμσκυ,684.

Η ευρύτερη έκταση της Ιερουσαλήμ και του Μαάλε Αντουμίμ έφτανε σχεδόν μέχρι την Ιεριχώ και την κοιλάδα του Ιορδάνη κατά τρόπο ώστε ο Ισραηλινός οικισμός που θα ιδρύονταν εκεί να χώριζε στη μέση τη Δυτική Όχθη. Θα κατασκευάζονταν πολλοί παρακαμπτήριοι οδοί που θα συνέδεαν τα εδάφη που έλεγχε το Ισραήλ έτσι ώστε οι έποικοι να μπορούσαν να κινηθούν διαμέσου τους χωρίς να έπρεπε να περάσουν από περιοχές που έλεγχε η Παλαιστίνη.

2.4 Γεγονότα από το 1995 μέχρι το 2000

Στις 4 Νοεμβρίου 1995, τρεις εβδομάδες μετά την υπογραφή της ενδιάμεσης συμφωνίας με την ΟΑΠ στο Λευκό Οίκο, δολοφονήθηκε ο πρωθυπουργός του Ισραήλ Γιτζάκ Ράμπιν από τον είκοσι επτάχρονο Ισραηλινό Γιγκάλ Αμίρ.⁴⁰ Στις αρχές ανέφερε ότι τον δολοφόνησε για να εμποδίσει επιπλέον παραχωρήσεις στους Παλαιστίνιους. Οι αρχές ερευνούσαν αν ήταν μεμονωμένη πράξη ή αν ήταν συνομοσία που απειλούσε τη σταθερότητα της χώρας. Προσωρινός Πρωθυπουργός ανέλαβε ο Σιμόν Πέρες.

Η κηδεία του έγινε στις 6 Νοεμβρίου στο όρος Χερτζλ παρουσία πολλών πολιτικών προσωπικοτήτων μεταξύ των οποίων ο Αμερικάνος Πρόεδρος Μπίλ Κλίντον, ο Βασιλιάς της Ιορδανίας Χουσεΐν, ο Αιγύπτιος Πρόεδρος Χοσνι Μουμπάρακ, ο Γάλλος Πρόεδρος Ζακ Σιράκ και ο Άγγλος Πρίγκιπας Κάρολος. Πρώτη φορά μετά το 1977 και τον Ανουάρ Αλ Άσαντ επισκέπτονταν Άραβες ηγέτες την Ιερουσαλήμ. Ο Γιασέρ Αραφάτ δεν ήταν παρών καθώς δεν του επιτράπηκε να έρθει στο Ισραήλ για την αποφυγή πρόκλησης αντιδράσεων, ωστόσο η ΟΑΠ έστειλε αντιπροσωπία με επικεφαλής τον Αμπού Μαζέν, αναπληρωτή του Αραφάτ. Πολλοί από τους παρευρισκόμενους στη κηδεία έλεγαν στο Πέρες ότι όφειλε να εφαρμόσει γρήγορα την συμφωνία και τους απαντούσε ότι αυτή ήταν η πρόθεση του.

Το προηγούμενο διάστημα, ο Γιόσι Μπειλίν Ισραηλινός Υπουργός οικονομίας και σχεδιασμού, διεξήγαγε μυστικές συζητήσεις για περισσότερο από ένα χρόνο με τον Αμπού Μαζέν και είχαν καταλήξει προ τετραημέρου στη σύνταξη σχεδίου οριστικής συμφωνίας, το μεγαλύτερο μέρος της οποίας έγινε στη Σουηδία και στο Τελ Αβίβ, και επρόκειτο να υποβληθεί στον Ράμπιν, στον Πέρες και τον Αραφάτ. Κύρια στοιχεία του ήταν «η δημιουργία ενός Παλαιστινιακού κράτους με πρωτεύουσα στο Αμπού Ντις με το όνομα Αλ-Κουντς στα ανατολικά των ορίων της Ιερουσαλήμ ενώ το ανατολικό τμήμα της πόλης θα παρέμενε υπό τον έλεγχο του Ισραήλ. Προέβλεπε επίσης ρύθμιση του προβλήματος των

---

⁴⁰ Σάρλς Εντερλίν, Μεσανατολικό 1995-2002. Οι ισραηλινο-παλαιστινιακές διαπραγματεύσεις (Αθήνα: Εκδόσεις Scripta, 2003),20.

Παλαιστίνιων προσφύγων με την οποία θα μπορούσαν να ζητήσουν τον επαναπατρισμό τους στη Δυτική Όχθη και στη Γάζα αλλά όχι σε Ισραηλινό έδαφος και επιπλέον ότι οι περισσότεροι θα αποζημιωνόταν για της περιουσίες που είχαν αφήσει».⁴¹ Το σχέδιο αργότερα απορρίφθηκε και από τις δύο πλευρές.

Στις 13 Νοεμβρίου τα Ισραηλινά στρατεύματα αποχώρησαν από τη πόλη Τζενίν. Στις 27 Νοεμβρίου 1995 ο Ισραηλινός Υπουργός εξωτερικών Εχουντ Μπαράκ συμμετείχε στη Ευρωμεσογειακή διάσκεψη και δήλωσε ότι δεν πρόκειται να δεχόταν μια διακήρυξη με μία παράγραφο που θα καθιέρωνε την αρχή έδαφος με αντάλλαγμα την ειρήνη και η οποία θα αναγνώριζε το δικαίωμα των Παλαιστίνιων για αυτοδιάθεση.

Στις 7 Δεκεμβρίου 1995 πραγματοποιήθηκε συνάντηση Πέρες-Αραφάτ στο φυλάκιο Ερέζ, στα βόρεια της Λωρίδας της Γάζας, όπου ο Πέρες υποσχέθηκε την εφαρμογή των συμφωνιών. Το Ισραήλ ετοιμαζόταν να απελευθερώσει 1.000 κρατούμενους ενώ αύξησε σε 9.500 τους εργάτες με άδεια μετάβασης στο Ισραήλ. Στις 11 Δεκεμβρίου ο Ισραηλινός στρατός αποχώρησε από τη Ναμπλούς και στις 26 από τη Ραμάλα.

Στις αρχές του Ιανουαρίου 1996 ο Πέρες συσκέφτηκε με τους αρχηγούς της μυστικής αστυνομίας Σιν Μπετ. Οι υπηρεσίες ασφαλείας είχαν εντοπίσει στη Γάζα τον Γιαχιά Αγιάς, επονομαζόμενο Μηχανικό, αρχηγό της οργάνωσης Εζεντίν αλ-Κασάμι του ένοπλου σκέλους της Χαμάς.⁴² Θεωρείτο νούμερο ένα δημόσιος εχθρός του Ισραήλ και ήταν εκείνος που είχε οργανώσει τις πρώτες επιθέσεις αυτοκτονίας εναντίον τους και στόχος ήταν να δολοφονηθεί. Οι Ισραηλινοί ζήτησαν από τον Αραφάτ να τον συλλάβει ως απόδειξη ότι μαχόταν κατά της τρομοκρατίας αλλά αυτός απάντησε ότι ο Αγιάς βρισκόταν στο Σουδάν. Στις 5 Ιανουαρίου ο Αγιάς σκοτώθηκε από έκρηξη κινητού τηλεφώνου. Κηδεύτηκε στη Γάζα παρουσία 100.000 κόσμου. Ο Αραφάτ εξέφρασε αυτοπρόσωπος τα συλλυπητήρια στην οικογένεια του και το Ισραήλ θεώρησε αυτή τη πράξη ως απόδειξη ότι δε πολεμούσε την τρομοκρατία.

Η Χαμάς για να πάρει εκδίκηση για τον θάνατο του προέβη σε μια σειρά επιθέσεων. Στις 25 Φεβρουαρίου ένας Παλαιστίνιος ανατινάχθηκε σε λεωφορείο στην Ιερουσαλήμ με απολογισμό 26 νεκρούς και 6 τραυματίες. Μερικές ώρες αργότερα κοντά στην Ασκελόν ένας άλλος πυροδοτώντας μία ζώνη εκρηκτικών προκάλεσε τον θάνατο ενός και τον τραυματισμό 32 Ισραηλινών. Η Χαμάς επέλεξε την παραπάνω ημερομηνία επειδή πριν δύο χρόνια ένας Έβραϊός τρομοκράτης είχε προκαλέσει το θάνατο 29 μουσουλμάνων στη περιοχή του τάφου των Πατριαρχών.

---

⁴¹ Ibid.,30.

⁴² Χέρζογκ,695.

Μετά από αυτά τα γεγονότα το Ισραήλ προχώρησε στον αποκλεισμό των Παλαιστινιακών εδαφών και την παύση των διαπραγματεύσεων και της απόσυρσης από τη Χαϊβρώνα. Την επόμενη εβδομάδα έγινε νέα έκρηξη σε λεωφορείο στην Ιερουσαλήμ με 19 νεκρούς και 10 τραυματίες. Την επόμενη μέρα ένα μέλος της ισλαμικής τζιχάντ ανατινάχθηκε μπροστά σε εμπορικό κέντρο στο Τελ Αβίβ με απολογισμό 14 νεκρούς και 157 τραυματίες. Το Ισραήλ εντατικοποίησε τον αποκλεισμό των Παλαιστινιακών περιοχών όπου η ανεργία ανέβηκε, καθώς 6.000 εργάτες δεν μπορούσαν πλέον να μεταβούν σε αυτό.

Στις 29 Μαΐου 1996 διεξήχθησαν εκλογές στο Ισραήλ με νικητή τον Βενιαμίν Νετανιάχου, ο οποίος τηρούσε αρνητική στάση έναντι της ειρηνευτικής διαδικασίας.

Από 23 Σεπτεμβρίου μέχρι 1 Οκτωβρίου 1996 διεξήχθησαν ένοπλες συγκρούσεις ύστερα από τη διάνοιξη υπόγειας διάβασης στο Τείχος των δακρύων με 80 περίπου νεκρούς στη Παλαιστινιακή πλευρά και 15 από το Ισραήλ και εκατοντάδες τραυματίες.

Στις 15 Οκτωβρίου 1998 πραγματοποιήθηκε διάσκεψη κορυφής στο Ινστιτούτο Άσπεν του Γουάι Πλαντέσιον στο Μαΐρυλαντ παρουσία του Ισραηλινού πρωθυπουργού Βενιαμίν Νετανιάχου και του αρχηγού της ΟΑΠ Γιασέρ Αραφάτ με υπογραφή αντίστοιχου μνημονίου. Όριζε μεταξύ άλλων «την ενδυνάμωση της Ισραηλινής ασφάλειας, την επέκταση του Παλαιστινιακού ελέγχου στη Δυτική Όχθη, την απελευθέρωση 750 Παλαιστίνιων αιχμαλώτων, την κατασκευή αεροδρομίου και βιομηχανικής ζώνης καθώς και διάλογο για κατασκευή λιμανιού στη Γάζα, την ελεύθερη μετακίνηση μαθητών μεταξύ Γάζας και Δυτικής Όχθης καθώς και δημιουργία διαδρόμων ασφαλούς μετακίνησης μεταξύ των δύο περιοχών και την έγκριση των Ισραηλινών για επανασύνδεση Παλαιστινιακών οικογενειών».⁴³

Στις 4 Ιανουαρίου 1999 διαλύθηκε η Ισραηλινή βουλή και στις 17 Μαΐου 1999 διεξήχθησαν εκλογές με νικητή τον Εχούντ Μπαράκ.

Στις 4 Σεπτεμβρίου 1999 στο Σαρμ ελ-Σαλεχ της Αιγύπτου υπογράφηκε υπόμνημα για με την εφαρμογή του σχεδιαγράμματος των υπογεγραμμένων δεσμεύσεων και συμφωνιών και τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων πάνω στο μόνιμο καθεστώς. με την τελική συμφωνία να προβλέπεται για τις 13 Σεπτεμβρίου 2000. Οι Ισραηλινοί δεσμεύτηκαν στις εξής ανασυντάξεις των στρατευμάτων τους στη Δυτική Όχθη: «στις 5 Σεπτεμβρίου 1999 το 7% της ζώνης Γ θα μεταβιβάζονταν στη ζώνη Β, υπό την ευθύνη των Παλαιστίνιων με εξαίρεση την ασφάλεια. Στις 15 Νοεμβρίου 1999 το 2% της ζώνης Β θα ενσωματωνόταν στη ζώνη Α και το 3% της ζώνης Β στη Γ. Στις 20 Ιανουαρίου 2000 το 1% της ζώνης Γ θα

---

⁴³ Σέρμποκ και Νταούντ, 317.

περνούσε στην Α και το 5,1 % της Β στην Α. Έτσι στις 20 Ιανουαρίου 2000 ο αποκλειστικός έλεγχος των Ισραηλινών στη Δυτική Όχθη θα μειωνόταν από 72 στο 59% των εδαφών και η Παλαιστινιακή Αρχή θα έλεγχε 11% επιπλέον έδαφος». ⁴⁴ Οι τρεις αυτές φάσεις άνηκαν στο δεύτερο στάδιο απόσυρσης που αρχικά προβλεπόταν από τη συμφωνία Όσλο ΙΙ. Επίσης στις 5 Σεπτεμβρίου και 8 Οκτωβρίου θα απελευθερώνονταν 200 και 150 αντίστοιχα Παλαιστίνιοι φυλακισμένοι στο Ισραήλ που διέπραξαν ένοπλες επιθέσεις πριν τη συμφωνία του Όσλο Ι. Επίσης προέβλεπε τη δημιουργία φυλασσόμενων διαβάσεων για τη νότια διαδρομή με υπογραφή την 1 Οκτωβρίου ενώ το Ισραήλ έδωσε έγκριση για κατασκευή λιμανιού στη Γάζα.

Στις 9 Σεπτεμβρίου 1999 το Ισραήλ απελευθέρωσε 199 Παλαιστίνιους φυλακισμένους και στις 15 Οκτωβρίου άλλους 151, ενώ στις 25 Οκτωβρίου άνοιξε η φυλασσόμενη διάβαση που ενώνει τη Γάζα με τη Δυτική Όχθη. Τον Δεκέμβριο του 1999 διεξήχθησαν συνομιλίες για ειρήνη με τη Συρία χωρίς επιτυχία. Το πρόβλημα ήταν το συνοριακό, το ζήτημα της γραμμής της 4^{ης} Ιουνίου 1967 και το ζήτημα του νερού. Μια συμφωνία με τη Συρία θα επέτρεπε τη διαπραγμάτευση της απόσυρσης από το Νότιο Λίβανο, θα άνοιγε το Ισραήλ σε άλλες αραβικές χώρες και θα επηρέαζε θετικά τις διαπραγματεύσεις με τους Παλαιστίνιους.

2.5 Ειρηνευτική διάσκεψη Κάμπ Ντέιβιντ 2000

Από 11 μέχρι 25 Ιουλίου 2000 διεξήχθη διάσκεψη κορυφής στο Κάμπ Ντέιβιντ του Μαίρυλαντ των ΗΠΑ, στην οποία συμμετείχαν ο Αμερικάνος Πρόεδρος Μπίλ Κλίντον, ο Ισραηλινός Πρωθυπουργός Εχούντ Μπάρακ και ο Γιασέρ Αραφάτ. Έγινε προσπάθεια να για την εξεύρεση ειρηνικής λύσης για την Ανατολική Ιερουσαλήμ καθώς επίσης και τη τύχη των Παλαιστίνιων προσφύγων και των Εβραίων εποίκων της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας.

Κατά τη διάρκεια της σύσκεψης ο Μπαράκ προσέφερε αρχικά το 73% της Δυτικής Όχθης και το 100% της Γάζας. Σε δέκα με είκοσι πέντε χρόνια ο έλεγχος στη Δυτική Όχθη θα αυξανόταν στο 90%. Στο θέμα της Ιερουσαλήμ, οι Ισραηλινοί επέμειναν στην προσάρτηση ορισμένων περιοχών και κοινοτήτων στην Ανατολική Ιερουσαλήμ και οι Παλαιστίνιοι στην πλήρη επιστροφή αυτού του τμήματος της πόλης. Σχετικά με την επιστροφή των προσφύγων οι Παλαιστίνιοι υποσχέθηκαν ότι ενώ θα είχαν το δικαίωμα η πλειοψηφία των προσφύγων δεν θα επέστρεφαν στο Ισραήλ ενώ το Ισραήλ πρότεινε να δεχόταν έναν περιορισμένο αριθμό προσφύγων για επανένωση οικογενειών ή για

---

⁴⁴ Ibid., 140.

ανθρωπιστικούς λόγους και οι υπόλοιποι να εγκαθίσταντο αλλού, με τη στήριξη ενός διεθνούς ταμείου στο οποίο θα συνεισέφερε και το Ισραήλ. Στο θέμα της ασφαλείας το Ισραήλ πρότεινε «την ανάπτυξη μιας διεθνούς δύναμης στην Κοιλάδα του Ιορδάνη και την αποστρατιωτικοποίηση του Παλαιστινιακού κράτους».⁴⁵

Η συμφωνία δεν εφαρμόστηκε λόγω διαφωνίας για το τελικό καθεστώς για τη διχοτόμηση της Ιερουσαλήμ και το μέλλον των οικισμών των εποίκων. Η κατάσταση συνέχισε να είναι τεταμένη, εξαιτίας της επεκτατικής πολιτικής του Ισραήλ, με αποτέλεσμα οι Παλαιστίνιοι αντιδρώντας να κηρύξουν τη δεύτερη Ιντιφάντα το Σεπτέμβριο του 2000.

Ο πρόεδρος Κλίντον προσπάθησε να φέρει οριστική ειρήνη στη Μέση Ανατολή αναδεικνύοντας τον ηγετικό ρόλο των ΗΠΑ. Από τη πλευρά του Ισραήλ οποιοσδήποτε αναγκάιος συμβιβασμός θα θεωρείτο ως εσχάτη προδοσία. Επιπλέον η ανακήρυξη ανεξάρτητου Παλαιστινιακού κράτους που είχε ανακοινωθεί για την 13 Σεπτεμβρίου 2000 θα οδηγούσε σε μία εκρηκτική συγκυρία αλλά λόγω του φόβου νέων αναταραχών ο Αραφάτ το ανέβαλε επ' αόριστον. Αν το Ισραήλ ήταν πιο γενναιόδωρο θα μπορούσε να αποκομίσει μεγαλύτερα κέρδη και μακροπρόθεσμη σταθερότητα.

2.6 Γεγονότα από την Ιντιφάντα του Αλ-Άκσα μέχρι πριν την 11η Σεπτεμβρίου 2001

Στις 28 Σεπτεμβρίου 2000 ξεκίνησε η δεύτερη Ιντιφάντα των Παλαιστίνιων του Αλ-Άκσα⁴⁶ με αφορμή την επίσκεψη του Αριέλ Σαρόν, αρχηγού του κόμματος Λικούντ, στην πλατεία των Τζαμιών στην αραβική πλευρά της Ανατολικής Ιερουσαλήμ. Οι Παλαιστίνιοι εξέλαβαν την επίσκεψη ως πρόκληση. Ο Σαρόν είναι μισητός στους Παλαιστίνιους καθώς τον θεωρούν υπεύθυνο για τη σφαγή 2.000 ομοεθνών τους στους προσφυγικούς καταυλισμούς Σάμπρα και Σατίλα στον Νότιο Λίβανο το 1982. Ο Εχούντ Μπάρακ απάντησε ότι κάθε Ισραηλινός έχει το δικαίωμα να επισκέπτεται τον ιερότερο τόπο του εβραϊσμού. Η Φατάχ είχε ετοιμάσει μερικές διαδηλώσεις ώστε να μην περάσει απαρατήρητη η επίσκεψη του. Οι Ισραηλινές δυνάμεις που είχαν αναπτυχθεί στη Δυτική Όχθη και η αστυνομία της Ιερουσαλήμ παράμεναν σε επιφυλακή αλλά δεν είχε ληφθεί κανένα ιδιαίτερο μέτρο ασφαλείας.

Νωρίς το πρωί ένας Παλαιστίνιος αστυνομικός κατά τη διάρκεια περιπολίας σκότωσε ένα αξιωματικό της Ισραηλινής συνοριοφυλακής και συνελήφθη. Κατά το μεσημέρι 20.000 πιστοί παραστάθηκαν στην προσευχή στο Χάραμ αλ-Σαρίφ. Ο Γιαίρ Γιτζάκι αρχηγός της

---

⁴⁵ Ντόκος,11.

⁴⁶ Από το όνομα του τζαμιού που έχει κατασκευαστεί από τον 7ο αιώνα μΧ στο Όρος του Ναού στην Παλιά Πόλη της Ιερουσαλήμ.

αστυνομίας του Ισραήλ είχε αναπτύξει 100 άνδρες από την πλευρά του δυτικού τοίχους και κοντά στην πύλη των Λεόντων. Τη στιγμή που το πλήθος άρχισε να διαλύεται περίπου 20 νεαροί άρχισαν να πετροβολούν τις αστυνομικές δυνάμεις και προς τα κάτω το πλήθος που βρισκόνταν μπροστά στο δυτικό τείχος τραυματίζοντας από πέτρα στο κεφάλι τον Γιτζάκι. Οι αστυνομικοί απάντησαν με πυρά από κοντινή απόσταση με πραγματικές και καουτσούκ σφαίρες. Χτύπησαν μερικούς από αυτούς που πετούσαν πέτρες αλλά και κάποιους που έβγαιναν από το τζαμί Αλ-Άκσα. Η σύγκρουση στη συνέχεια μετατράπηκε σε εξέγερση που διήρκησε πολλές ώρες. Ο απολογισμός ήταν 4 νεκροί και 160 τραυματίες Παλαιστίνιοι.

Μετά το γεγονός αυτό διοργανώθηκαν διαδηλώσεις σε όλες τις πόλεις της Δυτικής Όχθης. Σχεδόν παντού αστυνομικοί και στρατιωτικοί δέχθηκαν επιθέσεις με πέτρες που απαντήθηκαν με σφαίρες από καουτσούκ. Στο τέλος της ημέρας 6 Παλαιστίνιοι ήταν νεκροί.

Στις 30 Σεπτεμβρίου σε φυλάκιο του ξενοδοχείου Σίτυ Ιν στη βόρεια Ραμάλα, εκατοντάδες έφηβοι πετροβόλησαν Ισραηλινούς συνοριοφύλακες. Αυτοί απάντησαν με σφαίρες από καουτσούκ και πραγματικές. Στη Δυτική Όχθη σκοτώθηκαν τέσσερεις Παλαιστίνιοι από την Ισραηλινή αστυνομία..

Ένα άλλο σημαντικό συμβάν εξελίχθηκε μπροστά σε στρατιωτικό σταθμό στα περίχωρα του οικισμού Νετζαρίμ, στο κέντρο της Λωρίδας τη Γάζας, όπου κατοικούσαν 15 Ισραηλινές οικογένειες. Ο εποικισμός αυτός ελέγχει τον κεντρικό δρόμο που διασχίζει το έδαφος από τα νότια μέχρι τα βόρεια και για αυτό αποτελεί σύμβολο κατοχής από τους Παλαιστίνιους. Από τις επάλξεις του σταθμού δακρυγόνα και σφαίρες απαντούσαν στις πέτρες και τις βόμβες μολότοφ. Εκεί βρισκόταν και ο Αμπντέλ Χακίμ Αγουάντ, αρχηγός του Σαμπίμπα στη Γάζα, που έκανε δηλώσεις στον ανταποκριτή της France 2 στη Γάζα Ταλάλ Αμπού Ραχμέχ. Ξαφνικά ακούστηκαν ριπές αυτόματων όπλων. Ο Ραχμέχ κατέφυγε πίσω από ένα φορτηγάκι όπου βρισκόταν και ένα πατέρας με το γιό του. Τελικά το παιδί, ο Μοχάμετ αλ Ντούρα, σκοτώθηκε και ο πατέρας τραυματίστηκε. Οι εικόνες του συμβάντος τραγωδίας έκαναν το γύρω του κόσμου και το παιδί έγινε ένα από τα σύμβολα της νέας Παλαιστινιακής εξέγερσης.⁴⁷

Ξεκίνησε μια αλυσιδωτή αντίδραση με πολλές αναταραχές. Έτσι γεννήθηκε η Ιντιφάντα του Αλ-Άκσα. Μέσα σε έξι μέρες ο απολογισμός ήταν 64 νεκροί και 2.300 τραυματίες Παλαιστίνιοι και 5 Ισραηλινοί. Η δυσαναλογία αυτή οφείλετε στο ότι παιδιά και έφηβοι ήρθαν αντιμέτωποι με ένα εξοπλισμένο στρατό, γεγονός που είχε καταστροφική επίπτωση στην εικόνα του Ισραήλ.

---

⁴⁷ Εντερλίν,321.

Στις 4 Οκτωβρίου έγινε διάσκεψη κορυφής στο Παρίσι χωρίς συμφωνία. καθώς η μία πλευρά κατηγορούσε την άλλη ως υπεύθυνη. Ο Αραφάτ για να γινόταν η συνάντηση δήλωσε στον Γάλλο πρόεδρο Ζακ Σιράκ ότι οι Ισραηλινοί θα έπρεπε προηγουμένως να δεχόταν τρεις όρους που αναφέρθηκαν 48 ώρες πριν στον Μπάρακ: σεβασμό της κατάπαυσης του πυρός, απόσυρση των Ισραηλινών στρατευμάτων από τα σημεία τριβής και συγκρότηση μιας διεθνούς διερευνητικής επιτροπής. Ο Μπαράκ δήλωσε σε συνάντηση στον Λευκό Οίκο ότι δεν ήταν βέβαιος ότι ο Αραφάτ ήθελε να θέσει τέλος στις εξεγέρσεις και ότι εκμεταλλευόταν την κατάσταση που αν ήθελε μπορούσε να βάλει τέλος με ένα τηλεφώνημα.

Στις 16 Οκτωβρίου 2000 σε διάσκεψη στο Σαρμ ελ-Σεχ, ο Αιγύπτιος Πρόεδρος Χόσνι Μουμπάρακ υποδέχτηκε τον Αραφάτ και τον Μπαράκ παρουσία του Αμερικάνου Προέδρου Μπίλ Κλίντον, του Κόφι Αναν, του Βασιλιά της Ιορδανίας Αμπνταλά και του Υπατου εκπρόσωπου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφαλείας Χαβιέ Σολάνα. Οι Παλαιστίνιοι υποστήριζαν ότι έπρεπε να συζητηθεί ο άμεσος τερματισμός των εχθροπραξιών, η υποχώρηση των Ισραηλινών στρατευμάτων στις προ συγκρούσεων θέσεις τους, η άρση του αποκλεισμού των Παλαιστινιακών πόλεων και τη σύσταση διεθνούς διερευνητικής επιτροπής για καταλογισμό ευθυνών και επανάληψη των διαπραγματεύσεων βάσει των αποφάσεων 242 και 338 του ΟΗΕ. Οι Ισραηλινοί ζητούσαν την άμεση διακοπή της Ιντιφάντας, τη σύλληψη όσων μελών της Χαμάς και της τζιχάντ αποφυλακίστηκαν από τις Παλαιστινιακές αρχές και αφοπλισμό της πολιτοφυλακής Τανζίμ που συνδέεται με τη Φατάχ. Επίσης να σταματήσει η υποκίνηση βίας από τα Παλαιστινιακά ΜΜΕ και να αποκατασταθεί η συνεργασία σε θέματα ασφαλείας.

Οι δύο πλευρές οδηγήθηκαν σε συμφωνία που πρόβλεπε την αποχώρηση των Ισραηλινών από τη Δυτική Όχθη και τη Γάζα και την άρση του αποκλεισμού της περιοχής, τη σύσταση μια διεθνούς επιτροπής που θα αναζητούσε τις ευθύνες για τα επεισόδια που άρχισαν στις 28 Σεπτεμβρίου 2000, με τη συμμετοχή εκπροσώπων των Παλαιστινίων, των Ισραηλινών, των ΗΠΑ και του ΟΗΕ αλλά όχι της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως ζήτησε ο Γιάσερ Αραφάτ. Επίσης συμφώνησαν για την έκδοση κοινής ανακοίνωσης για έκκληση να δοθεί τέλος στη βία και την επανάληψη των διαπραγματεύσεων.

Στις 5 Δεκεμβρίου μια αναφορά του συντονιστή του ΟΗΕ στη Μέση Ανατολή ανέφερε για τις επιπτώσεις των αποκλεισμών των Παλαιστινιακών πόλεων και εδαφών ότι 110.000 εργάτες που δούλευαν στο Ισραήλ έχασαν τη δουλειά τους ενώ το ποσοστό ανεργίας έφτασε το 40%. Το ένα τρίτο του πληθυσμού πλήχθηκε άμεσα από την έλλειψη δυνατότητας μετακίνησης. Την χρονιά που τελείωνε ο απολογισμός της Ιντιφάντας ήταν 300 Παλαιστίνιοι και 40 Ισραηλινοί νεκροί και χιλιάδες τραυματίες

Τον Ιανουάριο του 2001 σε διαπραγματεύσεις στη Τάμπα σημειώθηκε πρόοδος συζητήσεων όχι όμως συμφωνία. Μία από τις προτάσεις αφορούσε ανταλλαγή εδαφών: οι Παλαιστίνιοι θα έπαιρναν μέρος του Ισραήλ στη Δυτική Όχθη και οι Ισραηλινοί θα έπαιρναν σε αντάλλαγμα μέρος της Δυτικής Όχθης. Η Ισραηλινή πλευρά αρνήθηκε.

Στις εκλογές της 6 Φεβρουαρίου ο Αριέλ Σαρόν αναδείχθηκε πρωθυπουργός του Ισραήλ. Ο Σαρόν δήλωσε ότι δεν θα άρχιζε διαπραγματεύσεις με τους Παλαιστίνιους αν δεν τερμάτιζαν τη βία και αν δεν το έκαναν θα τους ανάγκαζε να το κάνουν. Πολλοί προοδευτικοί Ισραηλινοί τόνιζαν ότι οι Παλαιστίνιοι έχασαν μια ιστορική ευκαιρία με τις ειρηνευτικές προτάσεις του Καμπ Ντέιβιντ και της Τάμπα.

Στις 27 και 28 Μαρτίου 2001 πραγματοποιήθηκε στο Αμμάν έκτακτη σύνοδος του Αραβικού κόσμου παρουσία του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ Κόφι Άναν. Οι Άραβες δεν φάνηκαν διατεθειμένοι να δώσουν άλλους είδους υποστήριξη στους Παλαιστίνιους. Εξάιρεση αποτέλεσε ο Σύριος Μπασάρ αλ Άσαντ που ανακοίνωσε την ανανέωση των σχέσεων με τον Γιασέρ Αραφάτ, τα έβαλε με την Αίγυπτο και την Ιορδανία που υπόγραψαν συμφωνίες με το Ισραήλ και υποσχέθηκε ότι δεν θα εγκαταλείψει τους Παλαιστίνιους. Επίσης ο Αραβικός σύνδεσμος εξέφρασε την υποστήριξη του στην Ιντιφάντα.

Αρνητική εξέλιξη για την ειρήνη στη περιοχή ήταν και η Ισραηλινή αεροπορική επίθεση εναντίον Συριακών εγκαταστάσεων ραντάρ στο Λίβανο τον Απρίλιο του 2001, η οποία θα μπορούσε να προκαλέσει ευρύτερη σύγκρουση.

Το Ισραήλ έκανε επίδειξη δύναμης με επιθέσεις στη Γάζα και η απόφαση να παγιωθεί η Ισραηλινή παρουσία στα αυτόνομα παλαιστινιακά εδάφη οδήγησε σε μεγαλύτερη οργή τους Παλαιστίνιους και θα μπορούσε να σήμαινε αποσταθεροποίηση των μετριοπαθών αραβικών καθεστώτων αυξάνοντας τον κίνδυνο τρομοκρατικών επιθέσεων.

Η διένεξη βρέθηκε στο επίκεντρο της Διάσκεψης του ΟΗΕ κατά του ρατσισμού στο Ντέρπαν της Νότιας Αφρικής που διεξήχθη από 31 Αυγούστου μέχρι 7 Σεπτεμβρίου 2001. Οι αντιπροσωπίες των ΗΠΑ και του Ισραήλ αποχώρησαν από τις εργασίες της διάσκεψης με αφορμή ένα ψήφισμα που προωθούσαν οι αραβικές και ισλαμικές χώρες.

Κεφάλαιο 3^ο: Γεγονότα από την 11η Σεπτεμβρίου 2001 μέχρι και σήμερα

3.1 Εισαγωγή

Οι συνθήκες σε διεθνές, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο άλλαξαν μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001.⁴⁸ Ο συντηρητικός Τζόρτζ Μπούς που διαδέχθηκε στο αξίωμα του Προέδρου των ΗΠΑ τον Μπίλ Κλίντον, μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στους δίδυμους πύργους, κήρυξε τον πόλεμο εναντίον της τρομοκρατίας μέχρι να εξαλειφθεί η ασύμμετρη αυτή απειλή.

Όσον αφορά στο Παλαιστινιακό ζήτημα, το Ισραήλ εκμεταλλεύτηκε την Αμερικανική εξωτερική πολιτική και τις συνθήκες σε διεθνές επίπεδο κατά της τρομοκρατίας, καθώς και την άνοδο της ισχύος της Χαμάς, μέλη της οποίας θεωρούνταν υπεύθυνα για επιθέσεις αυτοκτονίας κατά του Ισραήλ, και έπεισε τις ΗΠΑ ότι «το Παλαιστινιακό αποτελούσε εκδοχή της ισλαμικής τρομοκρατίας και ήταν δευτερευούσης σημασίας πρόβλημα που θα επιλυόταν όταν κερδίζονταν ο αγώνας κατά της διεθνούς ισλαμικής τρομοκρατίας. Επιπλέον πρόβαλε την Ιντιφάντα ως μια μορφή της διεθνής ισλαμικής τρομοκρατίας και ως προτεραιότητα για την διαφύλαξη της περιφερειακής ασφάλειας της Μέσης Ανατολής».⁴⁹ Το Ισραήλ λοιπόν μετέτρεψε τον αγώνα των Παλαιστινίων σε μία σειρά τρομοκρατικών επιθέσεων κατά του Ισραήλ, το οποίο πλέον είχε πλέον κάθε δικαίωμα άμυνας και ελευθερία κινήσεων να επέμβει όταν το ίδιο έκρινε ότι απειλείται για να είναι ασφαλές.

ΗΠΑ και Ισραήλ είχαν λοιπόν κοινές θέσεις στο θέμα της ισλαμικής τρομοκρατίας αυτό και ο πρόεδρος Μπούς δήλωσε «ότι το Παλαιστινιακό δεν μπορούσε να επιλυθεί με βάση το διεθνές δίκαιο και την απόφαση 242 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, σύμφωνα με την οποία το Ισραήλ έπρεπε να αποσυρθεί από τις περιοχές που είχε καταλάβει στον πόλεμο των Έξι Ημερών, επειδή δεν το επέτρεπε η κατάσταση στα κατεχόμενα».⁵⁰

Μετά την 11 Σεπτεμβρίου 2001 έως τις 26 Οκτωβρίου ο Ισραηλινός στρατός ανακατέλαβε 6 από τις αυτόνομες πόλεις της Δυτικής Όχθης, όμως μετά από Αμερικάνικες και Ευρωπαϊκές πιέσεις ο Αριέλ Σαρόν αναγκάστηκε να ανακοινώσει την αποχώρηση των Ισραηλινών δυνάμεων.

---

⁴⁸ Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στις ΗΠΑ, όπου έπειτα από αεροπειρατεία σε πολιτικά αεροσκάφη αυτά οδηγήθηκαν και προσέκρουσαν στους δίδυμους πύργους της Νέας Υόρκης, έδρα του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορείου, και πλησίον του Πεντάγωνου από μέλη της ισλαμικής τρομοκρατικής οργάνωσης Αλ-Κάιντα.

⁴⁹ Κεφαλά, 19.

⁵⁰ Ibid,6.

Μετά την αποτυχία των διμερών συνομιλιών στο Καμπ Ντέιβιτ το 2000 και στη Τάμπα το 2001 και την επανάληψη των συγκρούσεων, πραγματοποιήθηκε από τον Αραβικό Σύνδεσμο σύνοδο κορυφής στη Βηρυτό τον Μάρτιο του 2002 και έγινε συμφωνία που ονομάστηκε Αραβική ειρηνευτική πρωτοβουλία.⁵¹ Αναφέρονταν σε μία συλλογική ειρήνη μέσα από τον τερματισμό της Αραβοϊσραηλινής διένεξης με την εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ του Ισραήλ και ολόκληρης της αραβικής περιοχής που αποτελούνταν από πενήντα επτά αραβικές και μουσουλμανικές χώρες. Το Ισραήλ θα έπρεπε να αποσυρθεί στα σύνορα του πριν τον Ιούνιο του 1967, θα δημιουργούνταν Παλαιστινιακό κράτος στη Δυτική Όχθη και στη Γάζα με πρωτεύουσα την Ανατολική Ιερουσαλήμ ενώ έπρεπε να βρεθεί μια δίκαιη λύση για τους Παλαιστίνιους πρόσφυγες. Σε αντάλλαγμα ο Αραβικός σύνδεσμος θα αναγνώριζε το Ισραήλ.

Η αδυναμία της συμφωνίας ήταν ότι οι δύο πλευρές θα έπρεπε να διαπραγματεύονταν για θέματα για τα οποία έχουν διαφωνήσει μέχρι τώρα πολλές φορές. Ο Αραβικός Σύνδεσμος από τότε έχει επαναφέρει πολλές φορές τη πρωτοβουλία προς συζήτηση συμπεριλαμβανομένης και της συνόδου κορυφής του Ριάντ του 2007 χωρίς επιτυχία.

3.2 Κουαρτέτο και «Οδικός Χάρτης» προς την ειρήνη

Στις 17 Σεπτεμβρίου 2002 συνήλθε, κεκλεισμένων των θυρών, μια τετραμερής Επιτροπή, το Κουαρτέτο, αποτελούμενο από τις ΗΠΑ, Ευρωπαϊκή Ένωση, Ρωσία και ΟΗΕ στο περιθώριο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη, για να δώσει μια νέα ώθηση στην ειρηνευτική διαδικασία. Οι ΗΠΑ εκπροσωπήθηκαν από τον Υπουργό εξωτερικών Κόλιν Παούελ, ο ΟΗΕ από τον Γενικό Γραμματέα Κόφι Άναν, η Ρωσία από τον Υπουργό εξωτερικών Ιγκόρ Ιβάνοφ και η Ευρωπαϊκή Ένωση από το Έπατο εκπρόσωπο για θέματα εξωτερικής ασφαλείας Χαβιέ Σολάνο και τον Δανό Υπουργό εξωτερικών Περ Στιγκ Μέλερ του οποίου η χώρα προέδρευε της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκείνη τη περίοδο.

Μετά τις μεταξύ τους διαβουλεύσεις συναντήθηκαν στην έδρα του ΟΗΕ με Ισραηλινούς και Παλαιστίνιους Αξιωματούχους αλλά και με τους Υπουργούς εξωτερικών της Ιορδανίας, της Αιγύπτου, του Λιβάνου και της Συρίας. Οι διαβουλεύσεις είχαν σκοπό πρώτα την επίτευξη συμφωνίας για μια σειρά μέτρων ασφαλείας μεταξύ των δύο πλευρών, έπειτα την ανεμπόδιστη διεξαγωγή Παλαιστινιακών βουλευτικών εκλογών στις αρχές 2003 και τέλος την ανακήρυξη ανεξάρτητου Παλαιστινιακού κράτους στα επόμενα τρία έτη.

---

⁵¹ <http://embassypalestinecy.com/GR/pal/peace.html>

Στις 30 Απριλίου 2003 εκδόθηκε το τελικό κείμενο της συμφωνίας που ονομάστηκε «Οδικός Χάρτης»⁵² προς την ειρήνη, βάση του οποίου οι δύο πλευρές μπορούσαν να διαπραγματευτούν για λήψη μέτρων. Πρόβλεπε χρονοδιάγραμμα εφαρμογής της συμφωνίας σε τρεις φάσεις με τελικό στόχο τη δημιουργία Παλαιστινιακού κράτους μέχρι το 2005. Σε πρώτη φάση, που έπρεπε να τελειώσει μέχρι το Μάιο του 2003, οι δύο πλευρές θα έπρεπε να προβούν σε δηλώσεις υποστήριξης για εξεύρεση ειρηνικής λύσης, οι Παλαιστίνιοι έπρεπε να τερματίσουν της πράξεις βίας της Ιντιφάντα να διεξάγουν εκλογές και να καταρτίσουν σύνταγμα ενώ οι Ισραηλινοί έπρεπε να σταματήσουν τους επικοισμούς και τις στρατιωτικές ενέργειες. Σε δεύτερη φάση που, έπρεπε να τελειώσει μέχρι τον Δεκέμβριο του 2003, θα δημιουργούνταν σε διεθνές συνέδριο ένα Παλαιστινιακό Κράτος με προσωρινά σύνορα και σε τρίτη φάση μέχρι το 2005 θα γίνονταν συνομιλίες για τελική συμφωνία.⁵³ Εν τέλει όμως η διαδικασία οδηγήθηκε σε αδιέξοδο, ακόμα από την εφαρμογή της πρώτης φάσης, και δεν εφαρμόστηκε ποτέ αλλά παρέμεινε σημείο αναφοράς για μελλοντικές διαπραγματεύσεις.

Ενώ οι επίσημες προσπάθειες ναυάγησαν, μια άτυπη συμφωνία, η Συμφωνία της Γενεύης ανακοινώθηκε τον Δεκέμβριο του 2003 μετά τη συμμετοχή από την Ισραηλινή πλευρά του Γιόσι Μπειλίν, ενός από τους αρχιτέκτονες της συμφωνίας του Όσλο και του Γιασέρ Αμπεντ Ράμπο από την Παλαιστινιακή πλευρά. Η συμφωνία αυτή αντιστρέφει την ιδέα του οδικού χάρτη, με την οποία η αύξηση της ασφάλειας και της εμπιστοσύνης προηγούνταν μια πολιτικής συμφωνίας. Με βάση αυτήν προηγείται η πολιτική συμφωνία μέσω της οποίας θα σχεδιαστεί να επέλθει ειρήνη και ασφάλεια.

Κύρια στοιχεία του ήταν ότι οι Παλαιστίνιοι θα παραιτούνταν της απαίτησης του δικαιώματος επιστροφής των προσφύγων με αντάλλαγμα όλη σχεδόν τη Δυτική Όχθη, αν και θα μπορούσε να υπάρξει μια συμβολική επιστροφή από λίγους. Το Ισραήλ θα έδινε μερικούς μεγάλους οικισμούς, όπως το Αριέλ, διατηρώντας κάποιους κοντά στα σύνορα και ανταλλαγές γης για οποιαδήποτε περιοχές θα λαμβάνονταν από τους Παλαιστίνιους στη Δυτική Όχθη. Οι Παλαιστίνιοι θα είχαν δικαιώματα στην Ανατολική Ιερουσαλήμ, αν και το Ισραήλ θα διατηρούσε την κυριαρχία πάνω από το Τείχος των Δακρύων στην Παλιά Πόλη.

---

⁵² Για πρώτη φορά έγινε αναφορά σε αυτόν από τον Πρόεδρο των ΗΠΑ Τζορτζ Μπους σε ομιλία του στις 24 Ιουνίου 2002, με την οποία θα δημιουργούνταν για ένα ανεξάρτητο παλαιστινιακό κράτος το οποίο θα συνυπάρχει με το Ισραήλ σε ειρήνη. πηγή "A performance-based roadmap to a permanent two-state solution to the israeli-palestinian conflict." <http://www.un.org/News/dh/mideast/roadmap122002.pdf>.

⁵³ "History of Mid-East peace talks." <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-11103745> (accessed September 26,2015)

3.3 Γεγονότα από το 2004 μέχρι τον πόλεμο των 34 ημερών

Από τις 29 Σεπτεμβρίου μέχρι 16 Οκτωβρίου 2004 διεξήχθη η επιχείρηση Μέρες Μετάνοιας. Οι Ισραηλινοί εισέβαλαν στη βόρεια Λωρίδα της Γάζας και κυρίως στις πόλεις Μπέιτ Χανούν, Μπέιτ Χαανούν και Χαμπάλια, σε στρατόπεδα προσφύγων που θεωρήθηκαν ότι χρησιμοποιήθηκαν ως βάσεις εκτόξευσης πυραύλων Κασάμ από Παλαιστίνιους μαχητές κατά του Ισραήλ, με θύματα δύο παιδιά. Ο απολογισμός ήταν περίπου 130 Παλαιστίνιοι και ένας Ισραηλινός νεκροί.⁵⁴

Στις 11 Νοεμβρίου 2004 ο Γιάσερ Αραφάτ πεθαίνει κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες και τον διαδέχεται ο Μαχμούτ Αμπάς, γεγονός που καθυστέρησε την πορεία των διαπραγματεύσεων .

Τον Αύγουστο του 2005 ψηφίστηκε το μονομερές σχέδιο Απεμπλοκής της Γάζας από το Ισραήλ χωρίς να τερματίζετε όμως η κατοχή της Λωρίδας της Γάζας από αυτό. Σύμφωνα με το σχέδιο το Ισραήλ θα απομακρύνονταν από τη Γάζα και θα μεταεγκαθίσταντο τέσσερις εποικισμοί στη βόρεια Δυτική Όχθη, αλλά η Γάζα θα παρέμεινε υπό τον έλεγχο του Ισραηλινού στρατού μέσω μιας πολιορκίας που θα περιόριζε τη δυνατότητα και το δικαίωμα ελεύθερης εισόδου στη περιοχή. Η Παλαιστινιακή Αρχή θα διοικούσε τη Γάζα ενώ το Ισραήλ θα συνέχιζε να ελέγχει τα σύνορα, τις ακτές και τον εναέριο χώρο της.⁵⁵

Στις 26 Ιανουαρίου 2006 διεξήχθησαν κοινοβουλευτικές εκλογές στην Παλαιστίνη που ήταν σημαντικές για αυτήν, καθώς για πρώτη φορά πήραν μέρος και οι 11 πολιτικές παρατάξεις ενώ συμμετείχε περίπου το 80% του εκλογικού σώματος. Τόσο οι ΗΠΑ όσο και η Ρωσία είχαν σημαντικό ρόλο στη διεξαγωγή των εκλογών συνεισφέροντας μεγάλα ποσά ως οικονομική βοήθεια. Υπήρχε διεθνή επιτήρηση, μόνο η Ευρωπαϊκή Ένωση έστειλε μία μεγάλη αποστολή από 237 παρατηρητές, και οι εκλογές αναγνωρίστηκαν διεθνώς ως ελεύθερες και ως οι πρώτες δίκαιες που διεξήχθησαν ποτέ στον αραβικό κόσμο με την τήρηση των δημοκρατικών και ανεξάρτητων εκλογικών διαδικασιών.

Νικήτρια των εκλογών ήταν η Χαμάς, που ήταν η πρώτη φορά που συμμετείχε ως κόμμα καθώς μέχρι τότε ήταν ένα εξωκοινοβουλευτικό και κοινωνικό κίνημα, κερδίζοντας 74 έδρες από τις 132 του Νομοθετικού Συμβουλίου. Το αποτέλεσμα θεωρήθηκε ως ψήφος διαμαρτυρίας προς τη Φατάχ του Μαχμούτ Αμπάς που καταψηφίστηκε κατηγορούμενη για

---

⁵⁴Amos Harel, "IAF Role Grew in Days of Penitence Operation" (Haaretz, 19 Οκτωβρίου 2004). <http://www.haaretz.com/print-edition/news/iaf-role-grew-in-days-of-penitence-operation-1.137788?date=1440622243124s> (accessed September 28,2015)

⁵⁵ <http://embassypalestinecy.com/GR/pal/peace.html>

διαφθορά και ανικανότητα. Μετά τις εκλογές το Κουαρτέτο συνεχάρη τους Παλαιστίνιους για την δημοκρατία τους και κάλεσαν όλα τα κόμματα να σεβαστούν το αποτέλεσμα.⁵⁶

Μετά τις εκλογές αυτές, οι ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις διακόπηκαν καθώς η Χαμάς θεωρείτο τρομοκρατική οργάνωση από το Ισραήλ και μέρος της διεθνούς κοινότητας. Το Ισραήλ επέβαλε αποκλεισμό στους Παλαιστίνιους της Γάζας, στερώνοντας στους κατοίκους της περιοχής από είδη πρώτης ανάγκης και τους έφερε στα πρόθυρα ανθρωπιστικής καταστροφής, καθώς πολλές οικογένειες ζούσαν κάτω από τα όρια της φτώχειας.

Το καλοκαίρι του 2006 διεξήχθη η Επιχείρηση Καλοκαιρινή Βροχή κατά την οποία οι Ισραηλινοί εισέβαλαν και πάλι στη Γάζα μετά την αιχμαλωσία ενός στρατιώτη από Παλαιστίνιους μαχητές και για καταστολή εκτόξευσης πυραύλων Κασάμ από τη Γάζα.⁵⁷

Από 12 Ιουλίου μέχρι 06 Αυγούστου 2006 διεξήχθησαν ένοπλες επιχειρήσεις μεταξύ του Ισραήλ και της Χεζμπολάχ στο Νότιο Λίβανο. Αφορμή της σύγκρουσης ήταν η είσοδος μαχητών της Χεζμπολάχ στο έδαφος του Ισραήλ και η σύλληψη και κράτηση δύο Ισραηλινών στρατιωτών ως ομήρων. «Το Ισραήλ δεν θεώρησε την ενέργεια αυτή ως απλό μεθοριακό επεισόδιο αλλά ως πρόκληση, επειδή θεώρησε την απαγωγή ως προσπάθεια της οργάνωσης να ανατρέψει την ισορροπία που επικρατούσε μεταξύ των δύο πλευρών και να δοκιμάσει την αποτρεπτική βούληση και ικανότητα του».⁵⁸

Αρχικά οι Ισραηλινές δυνάμεις επιτέθηκαν στο Νότιο Λίβανο με την Αεροπορία και στη συνέχεια με το Στρατό Ξηράς και το Ναυτικό με στόχο τον εντοπισμό και την εξουδετέρωση του οπλισμού της Χεζμπολάχ και κυρίως των πυραύλων μικρού βεληνεκούς και των σύγχρονων αντιαρματικών ρώσικης κατασκευής. Η Χεζμπολάχ οργάνωσε την άμυνα του εδάφους της και πραγματοποίησε συνεχείς βολές με πυραύλους κατά του Βόρειου Ισραήλ, με στόχο να καταβληθεί το φρόνημα του πληθυσμού και να αμφισβητηθεί το αξιόμαχο των Ισραηλινών ένοπλων δυνάμεων.

Η Χεζμπολάχ σε αντίθεση με την παραδοσιακή τακτική της, που στηρίζεται στον αιφνιδιασμό και την ταχύτητα, εφάρμοσε τακτικές οργανωμένου στρατού, οι μαχητές της έφεραν στολές, υπεράσπισαν τις θέσεις τους για μεγάλο διάστημα και δεν απέφυγαν τις μάχες σώμα με σώμα.

---

⁵⁶ '2006: Κοινοβουλευτικές εκλογές στην Παλαιστίνη. Μαγειρεύοντας τις εκλογές'. <http://r-freepalestine.blogspot.gr/2012/03/2006.html> (accessed October 1,2015)

⁵⁷ 'Η ιστορία της Παλαιστίνης'. <http://www.sansimera.gr/articles/24#ixzz3mxGTpzcO> (accessed October 1,2015)

⁵⁸ Αλέξανδρος Κ. Κατράνης, Η Μέση Ανατολή στη δίνη των «νέων πολέμων». Ο πόλεμος των 34 ημερών μεταξύ Ισραήλ και Hezbollah'' (Αθήνα:Εκδόσεις Παπαζήση, 2013), 25.

Η Χεζμπολάχ δεν επιδίωξε τη στρατιωτική σύγκρουση με το Ισραήλ ούτε είχε προβλέψει την κλιμάκωση. Γνώριζε την υπεροχή των Ισραηλινών και οι στόχοι της ήταν πολιτικοί: πρώτον να προκαλέσει εισβολή του Ισραήλ στο Λίβανο και δεύτερον να αποκρούσει την επίθεση με πολιτικά και διπλωματικά οφέλη. Παρουσίασε ως νίκη το γεγονός ότι άντεξε την επίθεση και επέφερε απώλειες στο Ισραήλ. Επίσης κατήγγειλε το Ισραήλ στη διεθνή κοινότητα για δυσανάλογη χρήση βίας, πλήγματα κατά αμάχων και μη στρατιωτικών στόχων, βλάβη αστικής υποδομής κλπ. Η διεθνής κινητοποίηση και η στροφή της διεθνούς κοινής γνώμης κατά του Ισραήλ εξισορρόπησε, στο ηθικό και διπλωματικό επίπεδο, της απώλειες της στο πολεμικό μέτωπο.

Ο απολογισμός ήταν 1.200 νεκρούς και σε 4.400 τραυματίες. Το κόστος των υλικών ζημιών έφτασε στα 2,8 δις δολάρια. «Η αδυναμία ή απροθυμία του Ισραήλ να σεβασθεί τον άμαχο πληθυσμό και οι συχνοί βομβαρδισμοί κατοικημένων περιοχών στο Νότιο Λίβανο, σε συνδυασμό με την αδιάλλακτη στάση του έναντι των Παλαιστινίων, έπληξαν τη διεθνή εικόνα του».⁵⁹

Η κατάπαυση του πυρός έγινε σύμφωνα με την απόφαση 1701 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, που εκδόθηκε μετά από Γαλλογερμανική πρόταση. Μεταξύ άλλων προέβλεπε την παύση των εχθροπραξιών με επισήμανση στην κυριαρχία και εδαφική ακεραιότητα του Λιβάνου, την αποχώρηση των Ισραηλινών δυνάμεων από το έδαφος του Λιβάνου και ότι η Χεζμπολάχ θα σταματούσε τις επιθέσεις και οι δυνάμεις της θα αποχωρούσαν βορείως του ποταμού Λιτανί.

3.4 Ειρηνευτική διάσκεψη Ανάπολις, Παλαιστινιακός Εμφύλιος και Επιχείρηση Σκληρό Μολύβι

Στις 27 Νοεμβρίου 2007 πραγματοποιήθηκε νέα ειρηνευτική διάσκεψη στη Ναυτική Ακαδημία του Ανάπολις στο Μαίριλαντ των ΗΠΑ. Στόχος της διάσκεψης ήταν να αναζωογονήσει την ειρηνευτική διαδικασία μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων με την εφαρμογή του «Οδικού Χάρτη» προς την ειρήνη του Κουαρτέτου για μία μόνιμη ειρηνική λύση με τη δημιουργία δύο κρατών. Συμμετείχαν ο Παλαιστίνιος Πρόεδρος Μαχμούτ Αμπάς, ο Ισραηλινός Πρωθυπουργός Εχούντ Ολμέρτ, ο Αμερικανός Πρόεδρος Τζόρτζ Μπους ο νεότερος και αντιπρόσωποι από την Ρωσία, την Ευρωπαϊκή Ένωση, τον Αραβικό Σύνδεσμο και τον ΟΗΕ. Δεν εκπροσωπήθηκε η Χαμάς, παρόλο το γεγονός ότι είχε κερδίσει

---

⁵⁹ Ibid.,36

τις κοινοβουλευτικές εκλογές και είχε πάρει τον έλεγχο της Λωρίδας της Γάζας, δηλώνοντας ότι δεν θα δεσμευόνταν από ότι και αν αποφασίζονταν.⁶⁰

Επιδίωκε τον καθορισμό χρονοδιαγράμματος ενός έτους για την επίλυση όλων των θεμάτων. Ήταν επίσης η πρώτη φορά κατά την οποία το Ισραήλ συμμετείχε στις ειρηνευτικές συνομιλίες με βάση τη λύση των δύο κρατών. Οι δύο πλευρές έφτασαν σε μία κοινή συνεννόηση με την οποία συμφώνησαν να ξεκινήσουν συνεχείς διμερείς διαπραγματεύσεις, σε μία προσπάθεια να συνάψουν συνθήκη ειρήνης μέχρι το τέλος του 2008. Συμφώνησαν ότι η εφαρμογή των συμφωνιών θα περιέμεναν την εκπλήρωση της εμπιστοσύνης που περιγράφονταν στο «Οδικού Χάρτη».

Στη συνέχεια διεξήχθησαν πολλές συναντήσεις μεταξύ Εχούντ Ολμέρτ και Μαχμούτ Αμπάς, κατά τις οποίες αντάλλαξαν χάρτες πιθανών λύσεων για τα σύνορα του νέου κράτους της Παλαιστίνης αλλά δεν κατάφεραν να καταλήξουν σε συμφωνία. Ο Εχούντ Ολμέρτ δήλωσε η προσφορά του ήταν η πιο γενναιόδωρη που έγινε ποτέ προς τους Παλαιστίνιους με διεθνή εποπτεία των ιερών τόπων της Ιερουσαλήμ, συμβολική επιστροφή μερικών χιλιάδων Παλαιστινίων προσφύγων και αποχώρηση του Ισραήλ από το 93,7% της Δυτικής Όχθης καθώς και από το ισοδύναμο του 5,8% της περιοχής του Ισραήλ με μια συμφωνία ανταλλαγής γης. Από την άλλη πλευρά ο Μαχμούτ Αμπάς δήλωσε ότι εξέδωσε έναν χάρτη που προσφέρθηκε να διατηρήσει το Ισραήλ το 1,9% της Δυτικής Όχθης σε αντάλλαγμα γη στο Ισραήλ.

Οι συνομιλίες διακόπηκαν απότομα μετά από στρατιωτική επίθεση του Ισραήλ στη Γάζα το Δεκέμβριο του 2008. Αυτό συνέπεσε περίπου με το τέλος της θητείας του Ολμέρτ και την αντικατάστασή του από τον Βενιαμίν Νετανιάχου.

Στις 14 Ιουνίου 2007 ξεκίνησε ο Παλαιστινιακός εμφύλιος μεταξύ Χαμάς και Φατάχ ως αποκορύφωμα των συνεχών προστριβών τους. Η Χαμάς έθεσε υπό τον έλεγχο της ολόκληρη την Γάζα μετά από ξαφνική ένοπλη επίθεση κατηγορώντας τη Φατάχ για κατάχρηση εξουσίας. Ο πρόεδρος της Παλαιστινιακής Αρχής Αμπάς από τη Δυτική Όχθη όπου βρισκόταν, κατηγορήσε την Χαμάς για πραξικόπημα και διέλυσε την κυβέρνηση εθνικής συνεργασίας που είχε σχηματιστεί τον Μάρτιο του 2007.

«Λόγω του εμφυλίου οι Παλαιστίνιοι έχασαν το μεγαλύτερο τους πλεονέκτημα, την συνοχή και την ενότητα τους, η οποία αν και πολλές φορές δοκιμάστηκε στο παρελθόν δεν

---

⁶⁰ Carol Migdalovitz, "Israeli-Palestinian Peace Process: The Annapolis Conference" (CRS Report of Congress, 7 Δεκεμβρίου 2007). <https://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RS22768.pdf>

έσπασε ποτέ».⁶¹ Εν τέλει η Χαμάς και η Φατάχ αποφάσισαν τον διαμερισμό της εξουσίας στα Παλαιστινιακά εδάφη. Η Χαμάς ανέλαβε την εξουσία στη Λωρίδα της Γάζας και η Φατάχ της Δυτικής Όχθης.

Στις 27 Δεκεμβρίου 2008 το Ισραήλ εξαπέλυσε την στρατιωτική επιχείρηση Σκληρό Μολύβι εναντίον της αποκλεισμένης Λωρίδας της Γάζας. Αποτελούσε την απάντηση του Ισραήλ στην Χαμάς, που εκτόξευε ρουκέτες εναντίων των νοτίων περιοχών του Ισραήλ, επικαλούμενο το νόμιμο δικαίωμα να διαφυλάξει την ασφάλεια του. Το Ισραήλ βομβάρδισε τη περιοχή χρησιμοποιώντας αεροπλάνα F-16 εναντίων στόχων όπως αστυνομικών τμημάτων, φυλακών και διοικητικών υποδομών, σπίτια αμάχων, γραφεία που στεγάζονταν ξένοι δημοσιογράφοι, νοσοκομεία και γραφεία του ΟΗΕ.

Μετά από 22 μέρες βομβαρδισμών, στις 18 Ιανουαρίου, το Ισραήλ ανακοίνωσε μονομερή εκεχειρία. Ο Ισραηλινός Πρωθυπουργός Εχούντ Ολμέρτ δήλωσε ότι στόχος του Ισραήλ, που ήταν η συντριβή των μελών της Χαμάς και επαναφορά της ασφάλεια στα νότια της χώρας, επετεύχθη καθώς οι απώλειες της Χαμάς υπολογίζονταν σε 600 περίπου νεκρούς. Ένας άλλος συμπληρωματικός στόχος ήταν η δημιουργία τετελεσμένων στα Παλαιστινιακά εδάφη πριν αναλάβει ο νέος Πρόεδρος των ΗΠΑ.

Ωστόσο η διεθνής κατακραυγή ήταν μεγάλη, αφού το Ισραήλ καταπάτησε το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο πλήττοντας άμαχο πληθυσμό. Υπολογίζεται ότι περίπου 1.200 παλαιστίνιοι άμαχοι έχασαν τη ζωή τους. Η μεγάλη ασυμμετρία δυνάμεων φάνηκε από τις μικρές απώλειες των Ισραηλινών που ήταν 10 στρατιώτες και 3 πολίτες.⁶²

3.5 Μετέπειτα γεγονότα μέχρι και σήμερα

Ακολούθησε μια περίοδος, όπου οι διαπραγματεύσεις διακόπηκαν. Μετά την ανάληψη των καθηκόντων του το 2009 ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Μπαράκ Ομπάμα προσπάθησε να κάνει επανεκκίνηση της ειρηνευτικής διαδικασίας με επαφή και με τις δύο πλευρές, «χαρακτηρίζοντας την εξεύρεση επίλυσης της διένεξης υψηλή προτεραιότητα για την κυβέρνηση του».⁶³

Τον Νοέμβριο του 2009 ο Μπαράκ Ομπάμα έπεισε τον Ισραηλινό Πρωθυπουργό Βενιαμίν Νετανιάχου να συμφωνήσει σε μια δεκάμηνη διακοπή των εποικισμών στη Δυτική

---

⁶¹ Κεφαλά, 23.

⁶² Ibid.,27.

⁶³ “Obama settlement demands stir rising tensions in Israel” (3 Ιουνίου 2009). <http://www.foxnews.com/politics/2009/06/03/obama-settlement-demands-stir-rising-tensions-israel/> (accessed Oktober 5, 2015)

Όχθη την οποία ο Ισραηλινός ηγέτης χαρακτήρισε ως το πρώτο ουσιαστικό βήμα προς την ειρήνη. Από την άλλη πλευρά ο Παλαιστίνιος Πρόεδρος Μαχμούτ Αμπάς θεώρησε την κίνηση αυτή ασήμαντη και απαίτησε εγγυήσεις για δημιουργία ενός Παλαιστινιακού κράτους με βάση τα σύνορα του 1967.

Μετά από μήνες σκληρής διπλωματίας, η Αμερικανίδα υπουργός Εξωτερικών Χίλαρι Κλίντον ανακοίνωσε ότι «ο Νετανιάχου και ο Αμπάς συμφώνησαν για επανέναρξη των απευθείας διαπραγματεύσεων για την επίλυση όλων των θεμάτων του τελικού καθεστώτος και ότι πίστευαν ότι οι συνομιλίες θα μπορούσαν να ολοκληρωθούν εντός ενός έτους».⁶⁴

Οι συνομιλίες ξεκίνησαν στις 2 Σεπτέμβριο του 2010 στην Ουάσιγκτον και συμμετείχαν επίσης ο Πρόεδρος της Αιγύπτου Χόσι Μουμπάρακ και ο Βασιλιάς Αμπντάλα της Ιορδανίας. Οι προσδοκίες ήταν χαμηλές και σύντομα επιτεύχθηκε αδιέξοδο εξαιτίας της αρνητικής στάσης και των δυο πλευρών.

Από 14 μέχρι 26 Σεπτεμβρίου 2010 οι Ισραηλινοί και Παλαιστίνιοι ηγέτες πραγματοποίησαν δεύτερο γύρο συνομιλιών στο Σάρμ ελ- Σείχ της Αιγύπτου, πριν τη λήξη της συμφωνίας παγώματος κατασκευής οικισμών του Ισραήλ, χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα.

Οι διαπραγματευτές των ΗΠΑ στη συνέχεια δεν κατάφεραν να πείσουν το Ισραήλ να ανανεώσει τη συμφωνία παγώματος κατασκευής οικισμών και να πείσουν τον Αμπάς να επαναλάβει τις διαπραγματεύσεις χωρίς να δοθεί τέλος σε όλες τις δραστηριότητες εποικισμού στην κατεχόμενη περιοχή.

Στις 31 Μαΐου 2010 Ισραηλινοί στρατιώτες πραγματοποίησαν καταδρομική επιχείρηση σε 6 πλοία του διεθνούς κινήματος Ελευθέρωστε τη Γάζα, που επιχείρησαν να σπάσουν το ναυτικό αποκλεισμό και να μεταφέρουν ανθρωπιστική βοήθεια στη Γάζα. Οι στρατιώτες κατέλαβαν χωρίς αντίσταση τα πέντε πλοία ενώ ενεπλάκησαν με επιβάτες του τούρκικου πλοίου Μαβί Μαρμαρά. Εννέα ακτιβιστές, κυρίως Τούρκοι, σκοτώθηκαν και εξήντα τραυματίστηκαν. Τριάντα δύο Έλληνες που συμμετείχαν στην αποστολή συνελήφθησαν και επαναπατρίστηκαν τρεις μέρες αργότερα. Η επίθεση προκάλεσε διεθνή κατακραυγή, ενώ οι Ισραηλινοί έκανα λόγο για πράξη αυτοάμυνας.⁶⁵ Το γεγονός αυτό προκάλεσε ψύχρανση των καλών σχέσεων του Ισραήλ με τη Τουρκία.

---

⁶⁴ "History of Mid-East peace talks." <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-11103745>

⁶⁵ "Μακελειό στον «Στόλο Ελευθερίας»" (Εθνος, 31 Μαΐου 2010). <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22769&subid=2&pubid=13830949> (accessed Oktober 5,2015)

Στις 11 Οκτωβρίου του 2010 κατά τη διάρκεια ομιλίας του Ισραηλινού Πρωθυπουργού Βενιαμίν Νετανιάχου στην Βουλή «έκανε πρόταση για πάγωμα των εποικισμών εάν η Παλαιστινιακή Αρχή αναγνώριζε το Ισραήλ ως την πατρίδα του Εβραϊκού λαού».⁶⁶ Η Παλαιστινιακή Αρχή απέρριψε την πρόταση και δήλωσε ότι το θέμα της Εβραϊκότητας του κράτους δεν έχει καμία σχέση με το θέμα αυτό. Στις 13 Οκτωβρίου 2010 ο γενικός γραμματέας της ΟΑΠ Γιασέρ Αμπέντ Ραμπό με ανακοίνωση τύπου δήλωσε «ότι η ΟΑΠ θα αναγνώριζε το Ισραήλ μόνο με αντάλλαγμα την δημιουργία Παλαιστινιακού κράτους με τα σύνορα του 1967 και πρωτεύουσα την Ανατολική Ιερουσαλήμ».⁶⁷

Στις 18 Φεβρουαρίου του 2011 οι ΗΠΑ απέρριψαν ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΟΗΕ που καταδίκασε την δημιουργία εποικισμών από το Ισραήλ. Η Πρεσβευτής των ΗΠΑ στον ΟΗΕ Σούζαν Ράις δήλωσε «ότι σκοπός του βέτο ήταν να αποδείξει η κυβέρνηση Ομπάμα ότι ο μόνος τρόπος επίτευξη συμφωνίας ειρήνης είναι μόνο μέσω απευθείας διαπραγματεύσεων».⁶⁸

Στις 4 Μαΐου 2011 η Φατάχ και η Χαμάς υπέγραψαν συμφωνία ενότητας και ανακοίνωσαν σχέδια για σχηματισμό κοινής κυβέρνησης. Η συμφωνία έγινε μετά από τη μεσολάβηση της Αιγύπτου με μυστικές διαβουλεύσεις του πρόεδρο της Παλαιστινιακής Αρχής Μαχμούντ Αμπάς, και του εξόριστου ηγέτη της Χαμάς, Χαλέντ Μεσάαλ. Η συμφωνία συμφιλίωσης έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από τους Παλαιστίνιους και επικρίθηκε έντονα από το Ισραήλ. Αιτία ήταν ότι η Χαμάς, δεν αναγνώριζε το δικαίωμα ύπαρξης του Ισραηλινού κράτους και θεωρείτο από το Ισραήλ, τις ΗΠΑ και την Ευρωπαϊκή Ένωση ως τρομοκρατική οργάνωση.

Ο πρωθυπουργός του Ισραήλ, Μπενιαμίν Νετανιάχου, κατήγγειλε την προσέγγιση με τη Χαμάς και κάλεσε τον Αμπάς «να επιλέξει μεταξύ της ειρήνης με το Ισραήλ και της ειρήνης με τη Χαμάς. Η Χαμάς προσπαθεί να καταστρέψει το κράτος του Ισραήλ και το δηλώνει ανοιχτά».⁶⁹ Η Παλαιστινιακή Προεδρία απάντησε ότι η συμφιλίωση είναι

---

⁶⁶ "PM: Moratorium for Palestinian Authority recognition of 'Jewish State' - Israel - Jerusalem Post", The Jerusalem Post. <http://www.jpost.com/Israel/PM-Moratorium-for-PA-recognition-of-Jewish-State> (accessed Oktober 5,2015)

⁶⁷ Avi Issacharoff, "PLO Chief: We Will Recognize Israel in Return for 1967 Borders" (Haaretz, 13 Οκτωβρίου 2010). <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/plo-chief-we-will-recognize-israel-in-return-for-1967-borders-1.318835> (accessed Oktober 5,2015)

⁶⁸ <http://usun.state.gov/briefing/statements/2011/156816.htm> (accessed Oktober 5,2015)

⁶⁹ "Την Τετάρτη υπογραφή συμφωνίας Χαμάς-Φατάχ" (29 Απριλίου 2011). <http://www.voria.gr/article/tin-tetarti-i-upografi-sumfonias-xamas-fatax> (accessed Oktober 5,2015)

«εσωτερική υπόθεση και ότι επαφίεται στον Νετανιάχου να επιλέξει μεταξύ της ειρήνης και του εποικισμού των κατεχόμενων παλαιστινιακών εδαφών».⁷⁰

Στις 14 Νοεμβρίου 2012 οι Ισραηλινές δυνάμεις ξεκίνησαν την επιχείρηση Στήλη Καταιγίδων εναντίον στρατιωτικών και διοικητικών εγκαταστάσεων της Χαμάς στη Λωρίδα της Γάζας ως απάντηση εκτόξευσης ρουκετών σε Ισραηλινό έδαφος το προηγούμενο εικοσιτετράωρο από τη Χαμάς. Η Χαμάς και η ισλαμική τζιχάντ εκτόξευσαν ρουκέτες και πυραύλους, οι οποίοι για πρώτη φορά έφτασαν ως στο Τελ-Αβίβ. Οι περισσότερες αναχαιτίστηκαν από το αντιαεροπορικό σύστημα Σιδερένιος Θόλος.

Οι Ισραηλινές δυνάμεις από την πρώτη ημέρα, σκότωσαν τον Αχμέντ Τζααμπαρί, δεύτερο σε τάξη της ένοπλης πτέρυγας της Παλαιστινιακής οργάνωσης. Η επιχείρηση πήρε γρήγορα μεγάλη έκταση, με την ισραηλινή Πολεμική Αεροπορία να πολλαπλασιάζει τους βομβαρδισμούς. «Το Ισραηλινό Γενικό Επιτελείο είχε ξεκινήσει την επιστράτευση 30.000 έφεδρων, που γρήγορα εξαπλώθηκε σε 75.000 έφεδρους άνδρες με κίνδυνο διατάραξης της οικονομίας. Με αυτόν τον τρόπο, το Ισραήλ είχε την ικανότητα να εισβάλει στη Γάζα με χερσαίες δυνάμεις».⁷¹

Η επιχείρηση τερματίστηκε την 21 Νοεμβρίου 2012 μετά από διαπραγματεύσεις Ισραήλ-Χαμάς. Και οι δύο πλευρές ισχυρίστηκαν τη νίκη. «Το Ισραήλ διότι είχε επιτύχει τον στόχο εξάλειψης της ικανότητας εκτόξευσης πυραύλων της Χαμάς ενώ αυτή ισχυρίστηκε ότι σταμάτησε της δυνατότητα εισβολής του Ισραήλ στη Γάζα».⁷²

Στις 29 Νοεμβρίου 2012 η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ ενέκρινε την αναβάθμιση της Παλαιστινιακής Αρχής σε κράτος με ιδιότητα του παρατηρητή, γεγονός που έδωσε στους Παλαιστίνιους φωνή στη διεθνή κοινότητα.⁷³ Η Παλαιστίνη και το Βατικανό είναι τα μόνα κράτη με την ιδιότητα αυτή στον ΟΗΕ.

Στις 2 Ιουνίου 2014 ορκίστηκε η Παλαιστινιακή κυβέρνηση εθνικής ενότητας, σηματοδοτώντας ένα σημαντικό βήμα προς τον τερματισμό των διαφορών μεταξύ των Παλαιστινίων στη Δυτική Όχθη και στη Γάζα, καθώς υπήρξε συμφωνία των κινημάτων της

---

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Καρίνα Λαμπά και Ιάκωβος Σιμπή, "Ισραηλινό-παλαιστινιακό ζήτημα" (The Athens Review of Books τευχος 55, 1 Οκτωβρίου 2014). <http://www.cohen.gr/new/articles/middle-east/3553-2014-10-16-07-46-37>

⁷² Elie Leshem, "Israel dealt Hamas 'a heavy blow' and is prepared to resume offensive if need be, Netanyahu says" (22 Νοεμβρίου 2012). <http://www.timesofisrael.com/israel-won-in-gaza-but-may-have-to-engage-with-hamas-again-soon-barak-says/> (accessed October 6,2015)

⁷³ Μαρία Τσιμάρα. "Διεθνής ημέρα αλληλεγγύης προς τον παλαιστινιακό λαό" (29 Νοεμβρίου 2014). <http://frapress.gr/2014/11/diethnis-imerallilengis-pros-ton-palestiniako-lao/> (accessed October 6,2015)

Φατάχ και της Χαμάς. Τον Απρίλιο συμφώνησαν για το σχηματισμό κυβέρνησης ενότητας, μετά από επταετή διαμάχη η οποία είχε ως αποτέλεσμα το διαχωρισμό της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας. Ο Ισραηλινός Πρωθυπουργός Βενιαμίν Νετανιάχου υποστήριξε ότι η κυβέρνηση αυτή θα ενδυναμώσει την τρομοκρατία, καθώς η Χαμάς υποστηρίζει την καταστροφή του Ισραήλ. Από την πλευρά του ο Παλαιστίνιος πρόεδρος Μαχμούντ Αμπάς χαρακτήρισε αυτούς τους φόβους αβάσιμους και διαβεβαίωσε ότι η κυβέρνηση θα αποτελείται από τεχνοκράτες, θα αναγνωρίσει το Ισραήλ και ότι θα αποκηρύξει τη βία.⁷⁴

Τον Ιούνιο 2014, απήχθησαν και δολοφονήθηκαν από την Χαμάς τρεις νεαροί Ισραηλινοί. Η δολοφονία ενός νεαρού Παλαιστίνιου από Εβραίους εξτρεμιστές, ως αντίποινα, αναζωπύρωσε τη βία. Η εκτόξευση ρουκετών εναντίον άμαχου πληθυσμού στο νότιο Ισραήλ κλιμακώθηκε και έτσι στις 8 Ιουλίου ξεκίνησε μια νέα Ισραηλινή επιχείρηση με την ονομασία Ακλόνητος Βράχος, που σκοπός της ήταν να σταματήσει την εκτόξευση ρουκετών και να καταστρέψει τις σήραγγες που είχε κτίσει η Χαμάς για να προβαίνει σε επιθέσεις και απαγωγές Ισραηλινών πολιτών ή στρατιωτών. Τερματίστηκε στις 31 Ιουλίου με απολογισμό 1.400 Παλαιστίνιους νεκρούς και 59 Ισραηλινούς.

Σημαντική εξέλιξη για το Παλαιστινιακό αποτέλεσε η αναγνώριση του Κράτος της Παλαιστίνης από την Σουηδία την 30 Οκτωβρίου 2014, μια ενέργεια που την έκανε την πρώτη μεγάλη χώρα της Ευρώπης που προχώρησε σε αυτό τη κίνηση.⁷⁵ Καθώς η Σουηδία έχει τη φήμη ενός έμπιστου μεσολαβητή στις διεθνείς υποθέσεις και ασκεί επιρροή στην εξωτερική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η απόφαση αυτή ενδέχεται να κάνει κι άλλες χώρες να στρέψουν την προσοχή τους σε αυτό το θέμα. Αξίζει επίσης να σημειωθεί, ότι ορισμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η Ουγγαρία, η Πολωνία και η Σλοβακία, αναγνωρίζουν την Παλαιστίνη, αλλά το είχαν κάνει ήδη προτού ενταχθούν στην ΕΕ των 28, ενώ μη δεσμευτικά ψηφίσματα για αναγνώριση ενός παλαιστινιακού κράτους έχουν ψηφίσει η Ισπανία⁷⁶, η Γαλλία, η Ιρλανδία, και η Βρετανία.⁷⁷

---

⁷⁴ "Ορκίστηκε η κυβέρνηση εθνικής ενότητας Παλαιστίνης" (2 Ιουνίου 2014). <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=433616> (accessed October 6,2015)

⁷⁵ "Η Σουηδία αναγνώρισε την Παλαιστίνη ως κράτος" (Το Βήμα. 30 Οκτωβρίου 2014). <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=645813> (accessed October 6,2015)

⁷⁶ Ιωάννης Χατζόπουλος, "Η Ισπανία αναγνωρίζει το παλαιστινιακό κράτος" (22 Νοεμβρίου 2014). <http://www.elisme.gr/gr/2013-01-06-18-39-21/item/2014-11-22> (accessed October 6,2015)

⁷⁷ Νίκος Παναγιωτίδης, " Η εθνική αυτοδιάθεση του παλαιστινιακού λαού " (Pontos news, 16 Δεκεμβρίου 2014). <http://www.pontos-news.gr/article/127818/i-ethniki-aytodiathesi-toy-palaistiniakoy-laoy> (accessed October 6,2015)

Το Ισραήλ και ΗΠΑ αντέδρασαν στην ενέργεια της Σουηδίας επαναλαμβάνοντας την πάγια θέση τους σύμφωνα με την οποία «ένα ανεξάρτητο Παλαιστινιακό Κράτος θα πρέπει να προκύψει μόνο μέσω μιας διαδικασίας διαπραγματεύσεων και όχι από τις αποφάσεις των Διεθνών Οργανισμών και μονομερείς ενέργειες από τους Παλαιστίνιους, ξεχνώντας απόλυτα την μέχρι τώρα πολιτική που έχει ακολουθήσει (πχ θέματα εποίκων, αποκλεισμός της Γάζας, διαχείριση υδάτινων πόρων, κ.α.) και επιπλέον ότι οποιαδήποτε διεθνής αναγνώριση του θα ήταν πρόωγη».⁷⁸

Στις 12 Σεπτεμβρίου 2015 με συντριπτική πλειοψηφία 119 ψήφων υπέρ και μόλις 8 κατά (μεταξύ των οποίων οι ΗΠΑ), αλλά και 45 αποχές (μεταξύ των οποίων η Ελλάδα, η Βρετανία, η Σουηδία, η Ιταλία, η Ισπανία, η Ιρλανδία, η Σλοβενία κ.ά.) η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ υπερψήφισε την πρόταση με την οποία στις 30 Σεπτεμβρίου έγινε έπαρση της Παλαιστινιακής σημαίας στο κτίριο του διεθνούς οργανισμού στη Νέα Υόρκη.⁷⁹

Μέχρι σήμερα 135 ανεξάρτητες χώρες μέλη του ΟΗΕ και 2 μη μέλη (Δυτική Σαχάρα και Βατικανό) αναγνωρίζουν την ανεξαρτησία του Κράτους της Παλαιστίνης. Επίσης από τις 23 Νοεμβρίου 2011 η Παλαιστίνη αναγνωρίζεται από την ΟΥΝΕΣΚΟ ως πλήρες μέλος.⁸⁰

---

⁷⁸ "Η Σουηδία Αναγνωρίζει ανεξάρτητο παλαιστινιακό κράτος" (Το Βήμα, 3 Οκτωβρίου 2014). <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=637796> (accessed October 6,2015)

⁷⁹ Δημήτρης Φαναριώτης, "Η παλαιστινιακή σημαία θα κυματίζει στον ΟΗΕ" (12 Σεπτεμβρίου 2015). <https://www.efsyn.gr/arthro/i-palaistiniaki-simaia-tha-kymatizei-ston-ohie> (accessed October 6,2015)

⁸⁰ "UNESCO around the world". <http://en.unesco.org/countries/countries-list> (accessed October 6,2015)

Κεφάλαιο 4ο: Αραβοϊσραηλινή Αντιπαράθεση και Ζητήματα Ασφαλείας στην Ανατολική Μεσόγειο

4.1 Εισαγωγή

Η περιοχή της Μεσογείου είναι σημαντική λόγω της γεωστρατηγικής θέσης της και αποτελεί χώρο παγκοσμίου ενδιαφέροντος από αρχαιότατων χρόνων μέχρι και σήμερα. Γεωγραφικά αποτελείται από τα κράτη της Νότιας Ευρώπης, της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής. Βρίσκεται στη μέση του παγκόσμιου εμπορίου και είναι πλούσια σε αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου. Είναι ο κόμβος μεταξύ τριών Ηπείρων και βρίσκεται δε επί των θαλασσιών οδών προς τις πετρελαιοπαραγωγές χώρες της Μέσης Ανατολής, του Περσικού Κόλπου και της Κασπίας Θάλασσας. Ειδικότερα η θαλάσσια αρτηρία Ατλαντικός Ωκεανός - Μεσόγειος - Ερυθρά Θάλασσα - Ινδικός Ωκεανός είναι ζωτικής σημασίας για το σύγχρονο κόσμο. Κύριο χαρακτηριστικό της είναι η μεγάλη οικονομική και κοινωνική αντίθεση μεταξύ των χωρών που την περιβάλλουν. Από τα ανεπτυγμένα κράτη της Νότιας Ευρώπης μέχρι τα υποανάπτυκτα της Βόρειας Αφρικής.

Η διαίρεσή της μπορεί να γίνει σε δύο μέρη, την Δυτική και την Ανατολική Μεσόγειο. «Η διαίρεση γίνεται βάζοντας μία νοητή γραμμή από την Κέρκυρα έως την Κυρηναϊκή (Λιβύη). Έτσι, η Δυτική Μεσόγειος ξεκινά από τα στενά του Γιβραλτάρ και φτάνει έως την Αδριατική Θάλασσα, ενώ η Ανατολική Μεσόγειος ξεκινά από το Ιόνιο Πέλαγος και φτάνει έως την διώρυγα του Σουέζ».⁸¹

Η Ανατολική Μεσόγειος περιλαμβάνει δυο σημαντικές θαλάσσιες πύλες επικοινωνίας, τη διώρυγα του Σουέζ και τα στενά των Δαρδανελίων. Διαμέσου της διώρυγας του Σουέζ και κατά επέκταση της Ανατολικής Μεσογείου, διακινείται σημαντικό μέρος του παγκόσμιου θαλάσσιου εμπορίου και επικοινωνεί η Ευρώπη και η Βόρειος Αφρική με την Ερυθρά Θάλασσα αλλά κυρίως με τις Ασιατικές αγορές και τα πετρέλαια του Περσικού κόλπου. Η ύπαρξη της συγκεκριμένης διώρυγας αυξάνει κατακόρυφα τη στρατηγική σημασία της Ανατολικής Μεσογείου.⁸²

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην Ανατολική Μεσόγειο παρουσιάζει η Μέση Ανατολή, αφενός λόγω της σημασίας της σε γεωπολιτικό και γεωστρατηγικό επίπεδο και αφετέρου λόγω των μακρόχρονων και συνεχιζόμενων συγκρούσεων που υπάρχουν σε αυτήν.

---

⁸¹ Στέργιος Νικοδήμου, Σύγχρονος Γεωγραφικός Άτλας Ηπείρων (Αθήνα: Εκδόσεις Νικόδημος, 2007), 20-21.

⁸² Θάνος Ντόκος και Φίλιππος Πιέρρος, Η Μεσόγειος προς τον 21^ο αιώνα, (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 1996), 75.

Επομένως, «οι εξελίξεις στη Μέση Ανατολή δεν επηρεάζουν μόνο τα κράτη της περιοχής, αλλά και τον ευρύτερο γεωπολιτικό χώρο, καθώς αποτελούν παράγοντες που επιδρούν καθοριστικά στην περιφερειακή σταθερότητα και ασφάλεια. Παραμένει μια από τις πιο ανασφαλείς περιοχές του κόσμου ενώ έχει δύο ασταθείς υποπεριοχές: την Αραβοϊσραηλινή περιοχή και τη περιοχή του Κόλπου».⁸³

Η περιοχή αποτελεί αποσταθεροποιητικό παράγοντα, καθώς «σε αυτήν υπάρχουν μεγάλες οικονομικές, θρησκευτικές και γλωσσικές-πολιτισμικές διαφορές, ενώ ταυτόχρονα είναι κοιτίδα τρομοκρατικών οργανώσεων. Σημαντικό αποσταθεροποιητικό παράγοντα αποτελεί και η Αραβοϊσραηλινή αντιπαράθεση, καθώς και η ανεξέλεγκτη μετανάστευση από τη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή προς τις χώρες της Ευρώπης».⁸⁴

Η διαμάχη μεταξύ του Ισραήλ και των Παλαιστινίων δημιούργησε μια ευρύτερη εχθρότητα, αυτή μεταξύ του Ισραήλ και όλου του Αραβικού κόσμου. Πέρα από τις υποσχέσεις για δημιουργία Παλαιστινιακού κράτους και της Ισραηλινής ανάγκης για ασφάλεια, για όλους τους διεθνείς δρώντες και τα γειτονικά κράτη που έχουν εμπλακεί σε αυτή η αντιπαράθεση αποτελεί διαρκείς κίνδυνο και απειλή για την ασφάλεια της περιοχής.

Τα ζητήματα ασφαλείας που προκύπτουν για την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου από την αντιπαράθεση είναι πολλά και σημαντικά και αναλύονται παρακάτω.

4.2 Η Αραβοϊσραηλινή Αντιπαράθεση ως περιφερειακή σύγκρουση

Η Αραβοϊσραηλινή αντιπαράθεση είναι περιφερειακή σύγκρουση που αποτελεί συνεχή απειλή για την σταθερότητα και την ασφάλεια της Ανατολικής Μεσογείου. «Οι περιφερειακές συγκρούσεις γενικά καταστρέφουν ανθρώπινες ζωές και κοινωνικές και υλικές υποδομές, απειλούν τις μειονότητες, τις θεμελιώδεις ελευθερίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι συγκρούσεις αυτές μπορούν να οδηγήσουν σε εξτρεμισμό, τρομοκρατία και αποσάθρωση του κράτους, ενώ δημιουργούν ευκαιρίες και για το οργανωμένο έγκλημα. Η περιφερειακή ανασφάλεια υπάρχει κίνδυνος να τονώσει τη ζήτηση όπλων μαζικού ολέθρου».⁸⁵

---

⁸³ Παναγιώτης Τσάκωνας, Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: Μια συνολική προσέγγιση Τόμος Β' (Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης, 2003), 656.

⁸⁴ Δέσποινα Φρονιμάκη, Η ενίσχυση των σχέσεων σε θέματα Ασφάλειας μεταξύ των κρατών στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου (Αθήνα: Ινστιτούτο έρευνας και κατάρτισης Ευρωπαϊκών θεμάτων, 2013), 16

⁸⁵ 'Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας' (12 Δεκεμβρίου 2003). file:///C:/Users/user/Downloads/QC7809568ELC.pdf

Μέχρι και σήμερα παραμένουν σε εκκρεμότητα σημαντικά θέματα της Αραβοϊσραηλινής αντιπαραθέσεις που οδηγούν σε συνεχόμενα διαπραγματευτικά αδιέξοδα:

α. Η σύσταση του Παλαιστινιακού κράτους. Η Παλαιστινιακή πλευρά επιδιώκει το νέο κράτος να περιλαμβάνει τις περιοχές της Δυτικής Όχθης, της Λωρίδας της Γάζας και της Ανατολικής Ιερουσαλήμ⁸⁶. Από την πλευρά τους οι Ισραηλινοί πιθανόν να επιδιώξουν την ανταλλαγή εδαφών, προκειμένου να διατηρήσουν τους κύριους εβραϊκούς εποικισμούς της Δυτικής Όχθης και της Ανατολικής Ιερουσαλήμ⁸⁷.

β. Οι Εβραϊκοί εποικισμοί. Σήμερα υπάρχουν συνολικά περίπου 243 εβραϊκοί εποικισμοί, 124 εκ των οποίων στη Δυτική Όχθη και 29 στην Ανατολική Ιερουσαλήμ.⁸⁸

γ. Το καθεστώς της Ιερουσαλήμ. Αποτελεί ένα από τα άλυτα θέματα των ειρηνευτικών συνομιλιών, καθώς θεωρείται από το Ισραήλ η πρωτεύουσα του κράτους ενώ παράλληλα θεωρείται από τους Παλαιστίνιους ως ο τρίτος ιερότερος χώρος του Ισλάμ και φυσική πρωτεύουσα και του δικού τους κράτους.⁸⁹

δ. Οι Παλαιστίνιοι πρόσφυγες. Σύμφωνα με τον ΟΗΕ, περισσότεροι από 4,8 εκατομμύρια Παλαιστίνιοι πρόσφυγες έχουν εγκατασταθεί στις γειτονικές αραβικές χώρες και ζουν κάτω από άσχημες συνθήκες εντός προσφυγικών καταυλισμών. Η Παλαιστινιακή Αρχή ζητά την επιστροφή τους, ενώ το Ισραήλ θεωρεί το θέμα μη διαπραγματεύσιμο. Οι ΗΠΑ και η Ευρωπαϊκή Ένωση προσφέρουν συνεχή οικονομική βοήθεια προς τους πρόσφυγες.⁹⁰

ε. Η ασφάλεια και ειρηνική συμβίωση των δυο κρατών. Το Ισραήλ αισθάνεται συνεχώς ότι απειλείται η ασφάλεια του από τις Παλαιστινιακές Οργανώσεις και τα υπόλοιπα γειτονικά Αραβικά κράτη, αλλά και ο Παλαιστίνιοι απειλούνται καθημερινά και είναι εγκλωβισμένοι.⁹¹

Συνεπώς, με την πολιτική του το Ισραήλ «αυξάνει την πίεση προς τους Παλαιστίνιους στα κατεχόμενα, ενώ ταυτόχρονα παραμένει άκαμπτο απαιτώντας υποχωρήσεις από αυτούς

---

⁸⁶ ‘Ending an Occupation – Establishing a State’ (PNA, Αύγουστος 2009). <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/A013B65A5984E671852576B800581931>

⁸⁷ Casey L. Addis, ‘Israel: Background and U.S. Relations’ (CRS, 14 Φεβρουαρίου 2011), 12-13. <file:///C:/Users/user/Downloads/ADA560391.pdf>

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid., 24.

⁹⁰ Jim Zanotti, ‘The Palestinians: Background and U.S. Relations’ (CRS, 30 Αυγούστου 2011), 11, 29. <http://fpc.state.gov/documents/organization/174218.pdf>

⁹¹ Casey, 13.

χωρίς να τους δίνει τίποτα σε αντάλλαγμα, δημιουργώντας ένα μείγμα απελπισίας και οργής, αδικίας και αποστέρησης, πράγμα που ευνοεί την ανάπτυξη ισλαμικών κινημάτων και ομάδων».⁹²

Την ίδια ώρα, το Ισραήλ, κατακρατά έσοδα που ανήκουν στον Παλαιστινιακό λαό και παρεμποδίζει την παροχή διεθνούς οικονομικής βοήθειας, με αποτέλεσμα οι Παλαιστίνιοι εργαζόμενοι να μένουν απλήρωτοι για μήνες, εκτοξεύοντας τα επίπεδα της φτώχειας στα Παλαιστινιακά εδάφη, σε τέτοιο βαθμό ώστε ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τροφίμων προειδοποίησε ότι εάν δεν ληφθούν άμεσα μέτρα επίκειται μεγάλη ανθρωπιστική καταστροφή.

4.3 Ισραήλ και Αραβικές Εξεγέρσεις

Από τα τέλη Δεκεμβρίου 2010 σε πολλά αραβικά κράτη έγιναν λαϊκές εξεγέρσεις με σκοπό τη ανατροπή των απολυταρχικών καθεστώτων και την εγκαθίδρυση δημοκρατικών, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁹³ Οι διαδηλώσεις των τοπικών πληθυσμών που έγιναν άλλοτε με ειρηνικό τρόπο άλλοτε με τη μορφή ένοπλων συμπλοκών, προκάλεσαν σημαντικές αλλαγές. Το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας αυξήθηκε για την περιοχή κυρίως λόγω των θεμάτων ασφάλειας που προέκυψαν εξαιτίας της ανόδου στην περιοχή εξτρεμιστικών ισλαμικών κινημάτων, των νέων στρατηγικών συμμαχιών, των ενεργειακών της αποθεμάτων, της κυκλοφορίας όπλων μαζικής καταστροφής και της αύξησης των μεταναστευτικών ροών, κυρίως προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το Ισραήλ θορυβήθηκε από τις εξεγέρσεις αυτές καθώς τα Αραβικά κράτη διατηρούσαν, λόγω της διένεξης, αρνητική στάση απέναντι στο Ισραήλ, η οποία μέχρι τότε μετριαζόταν από τις κοσμικές κυβερνήσεις μετριοπαθούς χαρακτήρα. Οι κυβερνήσεις αυτές, οι οποίες ήταν ως επί το πλείστον αυταρχικές, κρατώντας μία μετριοπαθή στάση, και όχι φιλικές σχέσεις, προσπαθούσαν να μην έρχονται σε τριβές με το Ισραήλ. Μετά τις αλλαγές που επήλθαν φοβόταν λοιπόν ότι με την ανατροπή των απολυταρχικών αυτών καθεστώτων και την αντικατάστασή τους από δημοκρατικά εκλεγμένα κόμματα ισλαμικού προσανατολισμού πιθανόν να δημιουργούνταν αλλαγή της στάσης των κρατών αυτών απέναντι του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε η εκλογή του Μοχάμεντ Μόρσι στην Αίγυπτο, η οποία ήταν δυνατόν να μεταβάλει τόσο τους συσχετισμούς ισχύος στην περιοχή

---

⁹² Κεφαλά, 19.

⁹³ Ηλιάς Κουσκουβέλης, Η αραβική άνοιξη (Αθήνα: Εκδόσεις Πολιτεία, 2012), 1-2.

υπέρ της Τουρκίας και εις βάρος του Ισραήλ, όσο και να επηρεάσει τον υπό διαμόρφωση ενεργειακό χάρτη της περιοχής.⁹⁴

4.4 Συρία και Ισλαμικό Κράτος

Ιδιαίτερα σημαντική για την πορεία των Αραβοϊσραηλινών σχέσεων είναι η Συριακή εξέγερση που ξεκίνησε το Μάρτιο 2011 εναντίον του καθεστώτος Μπασάρ Αλ-Ασαντ και έχει εξελιχθεί σε εμφύλιο πόλεμο.

Γενικά οι σχέσεις των δύο κρατών χαρακτηρίζονται από έντονη αντιπαλότητα και η μη εξεύρεση λύσης στη μεταξύ τους διαμάχη δυσχεράνει την επίτευξη μιας Αραβοϊσραηλινής ειρήνης.

Η αντιπαράθεση μεταξύ του Ισραήλ και της Συρίας ξεκίνησε με τον πόλεμο του 1967 όταν οι Ισραηλινοί κατέκτησαν τα υψίπεδα του Γκολάν, γεγονός που αποτελεί για τη Συρία μια παράνομη κατάκτηση της επικράτειάς της σύμφωνα με το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. «Η στρατηγική θέση του Γκολάν, σε συνδυασμό με τους πολύτιμους υδάτινους πόρους που διατρέχουν την περιοχή, κάνει αυτή τη διαμάχη ιδιαίτερα δύσκολη να επιλυθεί».⁹⁵

Η Συρία σήμερα είναι αποτυχημένο κράτος καθόσον δεν μπορεί να ελέγξει τα σύνορα της, να ασκήσει πραγματική κυριαρχία επί των εδαφών της ενώ δεν λειτουργούν οι κρατικοί θεσμοί. Καθοριστικό ρόλο σε αυτό έχει διαδραματίσει η συμμετοχή της σουνιτικής οργάνωσης Ισλαμικό Κράτος στον εμφύλιο πόλεμο που μαίνεται στη χώρα.

Το Ισλαμικό Κράτος αποτελείται από σουνίτες εξτρεμιστές μουσουλμάνους και έχει κάνει την εμφάνιση σε περιοχές που ανήκαν στη Συρία και το Ιράκ. Σκοπός του είναι η δημιουργία ενός κράτους στη ευρύτερη περιοχή βασισμένο στις αρχές του Ισλάμ και ο αφανισμός των άπιστων.

Η κατάσταση λοιπόν αυτή απομακρύνει την προοπτική διαπραγμάτευσης ειρήνης με το Ισραήλ. Όσο διαρκεί ο εμφύλιος στη Συρία είναι αδύνατο να προχωρήσει οποιαδήποτε συνομιλία σχετικά με την επίτευξη ειρήνης. Για αυτό το λόγο υπάρχουν αυτή τη στιγμή σημαντικά θέματα ασφαλείας για την περιοχή τόσο από το ενδεχόμενο κλιμάκωσης των σχέσεων το δυο χωρών που θα οδηγούσε σε μια γενικευμένη Αραβοϊσραηλινή σύγκρουση,

---

⁹⁴ Νικόλας Ζαννέτος, "Έτσι «Ληλάτησαν» τον Ενεργειακό Πλούτο της Αιγύπτου" (13 Ιουνίου 2014). http://www.energia.gr/article.asp?art_id=82677, (accessed October 15, 2015).

⁹⁵ Elliot M. Repko, "The Israeli-Syrian Conflict: Prospects for a Resolution" (The Journal of International Policy Solutions, Volume 7, Spring, 2007),25. <http://www.learningace.com/doc/216486/34c0ca5330fdda957ac7d23a00818f85/ps-333-the-arab-israeli-conflict>

όσο και από το ενδεχόμενο της μη ορθολογικής διαχείρισης του οπλοστασίου της Συριακής κυβέρνησης. «Το Ισραήλ προβληματίζεται ιδιαίτερα για τη περίπτωση που επιβληθούν τα ακραία στοιχεία του ριζοσπαστικού Ισλάμ, γεγονός που το ανησυχεί περισσότερο από την τελική επικράτηση του Άσαντ, έχοντας τελικά πεισθεί, ότι η επικράτηση του στην εξουσία αποτελεί τη λύση με τις λιγότερες πιθανές συνέπειες για τα συμφέροντά του». ⁹⁶ Επιπλέον ανησυχεί μην τυχόν πέσει το χημικό και συμβατικό οπλοστασίου της Συρίας στα χέρια ακραίων ισλαμικών ομάδων.⁹⁷

Το Ισραήλ τηρεί μια στάση αναμονής, περιμένοντας να δει τις εξελίξεις στη Συρία καθώς είναι αυτονόητο πως μια καθεστωτική αλλαγή στη Συρία θα μπορούσε να δώσει νέα τροπή στην εξέλιξη των σχέσεων των δυο χωρών. Αν και το Ισραήλ φαίνεται σκόπιμα να έχει επιλέξει να μην αναμιχθεί ενεργά στο θέμα του εμφυλίου της Συρίας, ταυτόχρονα «επέδειξε έντονη διάθεση και κατέβαλε προσπάθειες, χωρίς αποτέλεσμα, να πείσει τις ΗΠΑ και την Ευρωπαϊκή Ένωση να επέμβουν στη Συρία».⁹⁸

Επίσης βασική επιδίωξη του Ισραήλ και των ΗΠΑ αποτελεί «η αποκατάσταση της κρίσης στη Συρία και η άνοδος στην εξουσία της χώρας μιας κυβέρνησης που δεν θα είναι αρνητικά προκείμενη προς τη Δύση».⁹⁹

4.5 Διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής

Το Ισραήλ κατέχει πυρηνικά όπλα, αν και επισήμως δεν αποδέχεται την ύπαρξη τους. Όμως το 1991, κατά τη διάρκεια του πολέμου του Κόλπου και σε πιθανή Ιρακινή επίθεση με χημικά όπλα έγινε για πρώτη φορά λόγος για ανταπόδοση με πυρηνικά όπλα από πλευράς του Ισραήλ. Το Ισραήλ είναι η μοναδική χώρα στη Μέση Ανατολή και στη Βόρεια Αφρική η οποία δεν έχει υπογράψει τη Συνθήκη για την μη Διασπορά των Πυρηνικών Όπλων, σε αντίθεση με το σύνολο των αραβικών χωρών οι οποίες την έχουν υπογράψει και την έχουν επικυρώσει.

---

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Barak Ravid and DPA, "Netanyahu: Israel is preparing for dramatic changes in Syria" (Haaretz, December 23, 2012). <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/netanyahu-israel-is-preparing-for-dramatic-changes-in-syria-1.489415>, (accessed October 15, 2015).

⁹⁸ Μαίρη Μπόση, Η Διεθνής Ασφάλεια στον Μεταψυχροπολεμικό Κόσμο. Οι Αραβικές Εξεγέρσεις και η περίπτωση της Συρίας (Αθήνα: Ποιότητα, 2014), 170-171.

⁹⁹ Matthew D Crosston, "Cold War and Ayatollah Residues. Syria as a Chessboard for Russia, Iran, and the United States, 107-8" (Strategic Studies Quarterly, Winter 2014). http://www.au.af.mil/au/ssq/digital/pdf/winter_14/crosston.pdf

Στις 13 Ιανουαρίου 1993, το Ισραήλ υπέγραψε τη Σύμβαση για τα Χημικά Όπλα, αλλά χωρίς να την έχει επικυρώσει. Αν και δεν υπάρχουν αποδείξεις, υπάρχουν ενδείξεις ότι διατηρεί εξελιγμένο αμυντικό πρόγραμμα χημικών όπλων και κατάλληλη τεχνική υποδομή στο Israel Institute for Biological Research (IIBR), όπου πραγματοποιείται έρευνα σε αέρια νεύρων και σε παράγωγα χλωρίου. Ωστόσο, δεν υπάρχει ιστορικό επιχειρησιακής χρήσης χημικών παραγόντων σε πεδίο μάχης από πλευράς Ισραήλ.

Το Ισραήλ «έχει τη δυνατότητα διασποράς Όπλων Μαζικής Καταστροφής (πυρηνικά και χημικά) από την επιφάνεια του εδάφους με του μέσου βεληνεκούς βαλλιστικούς πυραύλους που διαθέτει, αλλά και από αέρα με τα ανάλογα διαμορφωμένα πολεμικά αεροσκάφη F-15, F-16, F-4E και F-15I. Επομένως, μπορεί να πλήξει τα περισσότερα κέντρα του αραβικού κόσμου στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής».¹⁰⁰ Επιπλέον μετά την αλλαγή καθεστώτος της Λιβύης και τις πιέσεις που δέχεται το Ιράν σχετικά με το πυρηνικό του πρόγραμμα, το Ισραήλ παραμένει η μοναδική πυρηνική δύναμη στην περιοχή.

Το Ισραήλ θεωρεί ότι το πυρηνικό του οπλοστάσιο είναι εκείνο που το έχει προφυλάξει μέχρι σήμερα από συμβατικές και ασύμμετρες προσβολές κάθε είδους και κατά συνέπεια είναι θέμα εθνικής επιβίωσης. Επομένως, η κατοχή και η ανάπτυξη πυρηνικών όπλων κατά το Ισραήλ, αποτελεί σταθεροποιητικό παράγοντα για την περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Στην πραγματικότητα όμως λόγω εγγύτητας του Ισραήλ τόσο με την Παλαιστινιακή Αρχή όσο και με το Λίβανο, δεν μπορεί να κάνει χρήση των όπλων μαζικής καταστροφής σε περίπτωση πολέμου του χωρίς να απειληθεί και η δική του ασφάλεια. Επιπρόσθετα, ο φόβος των αραβικών κρατών για πιθανή μελλοντική Ισραηλινή πυρηνική επίθεση εναντίον τους, τα οδηγεί στην ανάγκη για ανάλογη από την πλευρά τους απόκτηση και ανάπτυξη όπλων μαζικής καταστροφής. Ωστόσο, το Ισραήλ θεωρεί ότι σε περίπτωση απόκτησης πυρηνικών όπλων από τις αραβικές χώρες, για λόγους ισορροπίας δυνάμεων στην περιοχή, ο κίνδυνος που θα διατρέχει το ίδιο είναι πολύ μεγαλύτερος από ότι διατρέχουν αυτές από το Ισραήλ. Το επιχείρημα του αυτό στηρίζεται στο γεγονός ότι στις αραβικές χώρες κυριαρχούν απολυταρχικά καθεστώτα, ενώ στο Ισραήλ υπάρχει δημοκρατικό καθεστώς.

---

¹⁰⁰ Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας, Εγχειρίδιο πληροφοριών ασύμμετρων απειλών (Αθήνα: ΤΥΕΣ,2009), 22.

4.6 Ενεργειακή ασφάλεια

Ενεργειακή ασφάλεια ορίζεται ως η απρόσκοπτη εισαγωγή ενεργειακών πόρων σε ικανές ποσότητες και λογικές τιμές στην τρέχουσα περίοδο αλλά και μακροπρόθεσμα χωρίς διαταραχές που ενδεχομένως να βλάψουν τομείς της δραστηριότητας ενός κράτους.

Ανέκαθεν λόγω της ύπαρξης μεγάλων ποσοτήτων υδρογονανθράκων στη περιοχή και των σημαντικών οδών μεταφοράς τους η ενεργειακή ασφάλεια επηρέαζε τις Αραβοϊσραηλινές σχέσεις και την πορεία των διαπραγματεύσεων της Αραβοϊσραηλινή αντιπαράθεσης. Αυτός είναι και ο λόγος που οι Μεγάλες δυνάμεις πάντα έδειχναν ενδιαφέρον για αυτήν.

Κατά το παρελθόν, λόγω του ελέγχου της διώρυγας Σουέζ ξέσπασε το 1956 ο δεύτερος Αραβοϊσραηλινός πόλεμος. Επίσης το 1973 ξέσπασε πετρελαϊκή κρίση ως αντίδραση των Αράβων όταν με την έναρξη του τέταρτου Αραβοϊσραηλινού πολέμου οι ΗΠΑ ξεκίνησαν να εφοδιάζουν το Ισραήλ με πολεμοφόδια. Με το εμπάργκο που επέβαλαν οι Άραβες διαταράχθηκε η ομαλή ροή του πετρελαίου με αποτέλεσμα να εκτοξευθεί η τιμή του κατά 300% από τα 2,5\$/βαρέλι στα 12,5\$ βαρέλι. Για την Ευρώπη που την εποχή εκείνη εξαρτιόνταν από το Αραβικό πετρέλαιο σε ποσοστό 75% αυτό αποτέλεσε τεράστιο πλήγμα.¹⁰¹ Αυτό ανάγκασε τους Ευρωπαίους να αλλάξουν τη στάση έναντι των Αράβων στη διένεξη μετατρέποντας το Παλαιστινιακό ζήτημα από προσφυγικό σε πολιτικό ζήτημα, αναφερόμενοι στα νόμιμα δικαιώματα της Παλαιστινιακού λαού και έγινε αντιληπτή από τους Ισραηλινούς σαν μια προσπάθεια των Ευρωπαίων να κατευνάσει τους Άραβες.

Το Ισραήλ στην τρέχουσα περίοδο, ουσιαστικά βρίσκεται στο προσκήνιο των εξελίξεων καθώς έχουν ήδη επιβεβαιωθεί ότι υπάρχουν μεγάλες ποσότητες φυσικού αερίου και ενδεχομένως πετρελαίου στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) του. «Τα επιβεβαιωμένα αποθέματα σε Ισραήλ και Κύπρο μαζί ισοδυναμούν ή και υπερβαίνουν αυτά του Αζερμπαϊτζάν, το οποίο βρίσκεται στις πρώτες δέκα χώρες του κόσμου σε ποσότητες φυσικού αερίου».¹⁰²

Σημαντικότερα κοιτάσματα της περιοχής είναι στο Λεβιάθαν, στη Ταμάρ, στο Μαρί-Β, στο Τανίν, στο Νταλίπ, (εντός της Ισραηλινής ΑΟΖ) και στο Οικόπεδο 12 (εντός της Κυπριακής ΑΟΖ) (εικ.5). Οι εκτιμήσεις για κοιτάσματα στην περιοχή αυτή

---

¹⁰¹ "1973, 1979: Η διεθνής οικονομία σε σοκ", 6 Απριλίου 2002. <http://www.euro2day.gr/-/article-folder-item/4604/1973-1979-h-diethnhs-oikonomia-se-sok.html>,(accessed October 16, 2015).

¹⁰² "Ινστιτούτο Ενέργειας ΝΑ Ευρώπης: Τεράστια τα αποθέματα αερίου στην ΑΟΖ μεταξύ Κύπρου και Ισραήλ" (Καθημερινή, 22 Απρ 13).

είναι κάτι παραπάνω από αισιόδοξες. Για το λόγο αυτό η ήδη στρατηγική σημασία της επαυξάνεται ακόμα περισσότερο. Μόνο στο πεδίο Λεβαντίνε οι εκτιμήσεις από την USGS (United States Geopolitical Survey) ανέρχονταν σε 3,5 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια (tcf) αερίου.¹⁰³

Το νέο ανακαλυφθέν κοίτασμα Λεβιάθαν εκτιμώμενου δυναμικού περίπου 17 tcf¹⁰⁴ και του μικρότερου Ταμάρ δυναμικότητας 5-8 tcf αποτελούν όχι μόνο μια απλή πηγή εσόδων για το Ισραήλ αλλά του παρέχουν τη δυνατότητα να καταστεί ενεργειακά αυτάρκες για πρώτη φορά στη σύντομη ιστορία του. Η παραγωγή μάλιστα, που θα προκύψει μόνο από το κοίτασμα Ταμάρ εκτιμάται, πως είναι δυνατόν να καλύψει την εγχώρια ζήτηση του Ισραήλ για τα επόμενα 20 με 30 χρόνια¹⁰⁵.

Το κοίτασμα Λεβιάθαν αποτελεί το μεγαλύτερο κοίτασμα που έχει ανακαλυφθεί τα τελευταία δέκα χρόνια, ενώ το Οικόπεδο 12 είναι το τρίτο μεγαλύτερο της περιοχής. Μάλιστα Λεβιάθαν και Οικόπεδο 12 συγκοινωνούν υποθαλάσσια. Εκ των πραγμάτων επομένως Κύπρος και Ισραήλ προσανατολίζονται σε μια από κοινού διαχείριση του εξαγωγίμου προϊόντος τους προκειμένου αυτό να αποτελέσει υπολογίσιμη ποσότητα και να αυξήσει την οικονομική βιωσιμότητα των όποιων σχεδίων για εξαγωγή.

Το Ισραήλ εισέρχεται δυναμικά στον ενεργειακό χάρτη της Μεσογείου, γιατί εκτός από τα προφανή οικονομικά οφέλη, εξασφαλίζει και γεωστρατηγικά πλεονεκτήματα.¹⁰⁶ Τα τρία βασικά στρατηγικά πλεονεκτήματα που αποκτά από την εξαγωγή φυσικού αερίου είναι: η αύξηση των κρατικών εσόδων, η καθιέρωσή του στη διεθνή αγορά ως έναν εναλλακτικό προμηθευτή φυσικού αερίου και η εξασφάλιση της αιτιολόγησης για αύξηση των εξοπλισμών, καθώς και η εξόρυξη φυσικού αερίου και οι υποδομές απαιτούν ένα αρκετά μεγάλο ποσό για την ασφάλειά τους.

---

¹⁰³Alain Bruneton, Elias Konofagos and Anthony Foscolos, "The importance of Eastern Mediterranean gas fields for Greece and the EU,4", Ιανουάριος 2012. http://www.elliny.gr/includes/event/eastmediterranean_gas_fields_jan12.pdf

¹⁰⁴ "Noble Energy Announces Successful Leviathan Appraisal Results and Increases Resource Size" (Noble Energy, 19 Δεκεμβρίου 2011). <http://investors.nobleenergyinc.com/releasedetail.cfm?ReleaseID=634137> (accessed October 16,2015)

¹⁰⁵ Ιωσήφ Ιωσηφίδης, Ενεργειακός Σχεδιασμός 2011-2030 και Γεωπολιτική. Κύπρος: ΑΠΕ, Φυσικό Αέριο. 27+12 χώρες μαζί... και 1 εναντίον. (Κύπρος: Κυπριακές & Κυπρολογικές εκδόσεις,2011), 47.

¹⁰⁶ David Wurmser, "The Strategic Impact of Israel's Export of Natural Gas" (InFocus, Spring 2013, VOL. VII: No 1). <http://www.jewishpolicycenter.org/4064/israel-natural-gas-export> (accessed October 16, 2015).

Σε περίπτωση αναγνώρισης Παλαιστινιακού κράτους, είναι αυτονόητο ότι θα διεκδικήσει από το Ισραήλ, δικαιωματικά, την εκμετάλλευση της ΑΟΖ που αντιστοιχεί τουλάχιστον στην παραθαλάσσια περιοχή που εκτείνεται η Λωρίδα της Γάζας.¹⁰⁷ Το γεγονός αυτό δυσχεράνει τις διαπραγματεύσεις για εξεύρεση ειρηνικής λύσης.

4.7 Διαχείριση των υδάτων

Η διαχείριση των υδάτων στη Μέση Ανατολή αποτελεί διαρκές και παλιό πρόβλημα. Επειδή η εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών είναι ελάχιστη δεν λείπουν τα προβλήματα κατανομής του νερού.

Το νερό ως σύγχρονο γεωπολιτικό θέμα ασφαλείας και διεθνών σχέσεων έχει κάποια χαρακτηριστικά: «πάντοτε υπήρξε θέμα σχετικό με την εδαφική ασφάλεια διότι όλα τα κράτη θέλουν να ελέγχουν έδαφος που έχει νερό, η εξάρτηση μεταξύ νερού και ασφάλειας είναι απόλυτη ιδιαίτερα όταν δυο κράτη ανταγωνίζονται για αυτό, λόγω της πολυπλοκότητας του αντιμετωπίζεται αποσπασματικά τόσο ενδοκρατικά όσο και σε διεθνές επίπεδο και τέλος η στρατηγική του σημασία έγκειται στο ότι είναι σπάνιο και είναι αντικείμενο ισχύος και συγκρούσεων».¹⁰⁸

Κατά το μεγαλύτερο μέρος της η περιοχή της Μέσης Ανατολής είναι άγονη ή ημιάγονη, οι βροχοπτώσεις είναι ακανόνιστες και αβέβαιες και η ζήτηση είναι αυξημένη λόγω δημογραφικής αύξησης και των οικονομικών αναγκών. Η ξηρασία και η ρύπανση περιορίζουν τα αποθέματα ενώ ο πόλεμος και η κακοδιαχείριση το σπαταλούν.

Η Μέση Ανατολής εξαρτάται σε ποσοστό περίπου 50% από το νερό από διασυνοριακούς ποταμούς, από αφαλατωμένο νερό και από νερό υπόγειων πηγών. Τα δύο τρίτα του αραβικού κόσμου εξαρτάται από το νερό ποταμών προερχόμενο από μη αραβόφωνες χώρες ενώ το 24% αυτών δεν έχει επιφανειακά ύδατα.

Το νερό αντιπροσωπεύει ζωτικό στοιχείο στο πλαίσιο των ειρηνευτικών Αραβοϊσραηλινών διαπραγματεύσεων. Τις διαπραγματεύσεις που άρχισαν στη διάσκεψη Μαδρίτη το 1991 και επανελήφθησαν στην Ουάσιγκτον το Σεπτέμβριο του 1992 παράλληλα

---

¹⁰⁷ Κωνσταντίνος Φίλης, Γιάννης Κωνσταντακόπουλος και Ελένη Μαλανδράκη, "Ο Ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην Ενεργειακή Ασφάλεια της Ευρώπης, 26-28" (Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων, 2012). <http://www.idis.gr/wp-content/uploads/%CE%9C%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%84%CE%B7%CE%99%CE%94%CE%99%CE%A3.pdf>

¹⁰⁸ Ιωάννης Μάζης, Γεωπολιτική σημασία των υδάτων στη Μέση ανατολή (Αραβικές Χώρες- Ισραήλ- Τουρκία) (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2001), 45.

με διμερείς συνομιλίες επί περιφερειακών θεμάτων, ακολούθησαν επτά κύκλοι συνομιλιών που αφορούσαν στο πρόβλημα του νερού και στις οποίες συμμετείχαν το Ισραήλ και Παλαιστινιακή αντιπροσωπεία. «Αυτές πραγματοποιήθηκαν τον Ιανουάριο του 1992 στη Μόσχα, 13-14 Μαΐου 1992 στη Βιέννη, τον Μάιο του 1993 στη Γενεύη, στις 26-28 Οκτωβρίου 1993 στο Πεκίνο, στις 17-20 Απριλίου 1994 στο Μασκάτ, στις 7-9 Νοεμβρίου 1994 στην Αθήνα και στις 18-22 στο Αμμάν».¹⁰⁹ Ειδικά στη Βιέννη η Ισραηλινή πλευρά υπογράμμισε την αντίθεση της σε οποιαδήποτε προσπάθεια επανατοποθέτησης του ζητήματος αναδιανομής των υδάτινων αποθεμάτων μεταξύ των κρατών της περιοχής. Λόγω της απουσίας της Συρίας και του Λιβάνου καμία από τις παραπάνω συνομιλίες δεν είχαν αποτέλεσμα. Οι κυβερνήσεις των χωρών αυτών θεωρούσε καμία συζήτηση δεν είχε νόημα όσο το Ισραήλ συνεχίζει την κατοχή των παλαιστινιακών εδαφών.

Το Ισραήλ αρνιόταν να διαπραγματευτεί το ζήτημα του νερού με τους Παλαιστίνιους μέχρι την υπογραφή της συμφωνίας Όσλο II. Τα δίκτυα διανομής νερού τόσο στο Ισραηλινό έδαφος όσο και στα κατεχόμενα είναι τόσο στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους ώστε είναι τεχνικώς αδύνατο να προηγηθούν στον Αραβοϊσραηλινό διάλογο οι ανάλογες ρυθμίσεις μιας νομικής διευθέτησης η οποία θα σήμαινε τη αποδέσμευση των κατεχομένων από το Ισραήλ.

Στο Ισραήλ υπάρχουν δύο κύριοι υδροφόροι ορίζοντες, ο παράκτιος και αυτός της Δυτικής Όχθης. «Οι Παλαιστίνιοι ισχυρίζονται, ότι το Ισραήλ χρησιμοποιεί το μεγαλύτερο ποσοστό των διαθέσιμων υδάτινων πόρων (περίπου το 57,1%) σε αντιδιαστολή με το ελάχιστο δικό τους (περίπου 8,2%) και συνεπώς θα πρέπει να κατανεμηθεί δικαιοτέρα».¹¹⁰

Η διαρκής και σταθερή ειρήνη μεταξύ Ισραήλ, Ιορδανίας και Παλαιστίνης εξαρτάται από τη δίκαιη κατανομή των διαθέσιμων υδάτινων πόρων. Το Ισραήλ δέχεται το ένα τρίτο του νερού του από τη λίμνη Κινερέτ (θάλασσα της Γαλιλαίας), η οποία τροφοδοτείται από τρεις ποταμούς που πηγάζουν από το βορρά και αποτελούν τις κύριες πηγές του Ιορδάνη: τον Νταν, τον Χασμαπνί και τον Μπανιάς, ένα τρίτο από τα εδάφη του και ένα τρίτο από πηγές και φρέατα στη Δυτική όχθη. Το ένα τρίτο των υδάτων που χρησιμοποιεί το Ισραήλ από τη Δυτική Όχθη ισοδυναμεί με το 83% των υδατινών αποθεμάτων της Δυτικής Όχθης. Μόνο το 17% χρησιμοποιούν οι Παλαιστίνιοι στην Κατεχόμενη αυτή περιοχή. «Αντιλαμβάνεται κανείς τι θα συμβεί μετά την πιθανή ίδρυση του Παλαιστινιακού κράτους το οποίο και θα

---

¹⁰⁹ Ibid.,41.

¹¹⁰ Eugenia Ferragina, "The Effects of the Israeli-Palestinian Conflict on Water Resources in the Jordan River Basin" (Global Environment 2, 2008),164. <http://www.environmentandsociety.org/mml/ferragina-eugenia-effect-israeli-palestinian-conflict-water-resources-jordan-river-basin>

εκμεταλλεύεται την ολόκληρη των υδατινών αποθεμάτων της Δυτικής Όχθης. Το Ισραήλ θα εξαρτηθεί σχεδόν απολύτως από τα ύδατα του Τίγρη και του Ευφράτη τα οποία η Τουρκία χρησιμοποιεί ως στρατηγικό όπλο εκβιασμών προς τα κράτη της Περιοχής ή θα αναζητήσει άλλες λύσεις που δεν θα περιλαμβάνουν αυτού του είδους την εξάρτηση».¹¹¹

Επίσης το Ισραήλ «επιδιώκει την εξασφάλιση των εγγυήσεων από τη Συρία ότι δεν θα μειωθεί η ποσότητα της παροχής νερού από τον ποταμό Μπανιάς λόγω υπερκατανάλωσης της Συρίας και αν θα συνεχίσει να διατηρεί τον έλεγχο αυτού αν το Γκολάν θα περάσει στη κατοχή της Συρίας».¹¹²

Το μοναδικό μέσο επίλυσης διανομής των υδάτων είναι μέσω συμφωνιών με βάση τις αρχές της καλής γειτονίας και της ισομερούς κατανάλωσης. Ιδιαίτερα για την κοιλάδα του Ιορδάνη, το Ισραήλ θεωρεί όμως ότι αυτό είναι αρμόδιο να υπαγορεύσει το ρυθμό και περιεχόμενο των διαπραγματεύσεων. Οι Άραβες καταγγέλλουν ότι το Ισραήλ ελέγχει όλους τους παραποτάμους του Ιορδάνη και τα τμήματα του ποταμού Λιτανί περιλαμβάνονται στο εσωτερικό της ζώνης ασφαλείας του Νότιου Λιβάνου. Οι Παλαιστίνιοι κατηγορούν το Ισραήλ ότι τους απαγορεύει την έρευνα για τη διαχείριση του νερού της Δυτικής Όχθης, ότι επιβάλλει περιορισμούς στην χρήση του νερού και ότι εφαρμόζει πολιτική διακρίσεων στις τιμές του νερού. Οι Ιορδανοί και οι Παλαιστίνιοι απαιτούν το σεβασμό των ιστορικών δικαιωμάτων τους στον Ιορδάνη.

Λόγω της σημερινής διαφοράς ισχύος μεταξύ των παραποτάμιων χωρών του Ιορδάνη (Ισραήλ, Ιορδανία, Συρία) φαίνεται να υπάρχει άμεση πιθανότητα σύρραξης με αιτία το νερό.

---

¹¹¹ Ιωάννης Μάζης, "Κίνδυνοι και Απειλές στο Γεω-Σύστημα της Ευρύτερης Μ. Ανατολής και η Ελλάδα: Γεωπολιτική Προβολή για την περίοδο 2007-2025",9. http://old.turkmas.uoa.gr/mazissite/greekpubs/Geo_11.pdf

¹¹² Μάζης, Γεωπολιτική σημασία,123.

Κεφάλαιο 5^ο: Συμπεράσματα

Η Αραβοϊσραηλινή αντιπαράθεση σήμερα με τις παρούσες συνθήκες είναι δύσκολο να επιλυθεί ειρηνικά, αν και μία φαίνεται να είναι η πιο πιθανή και δίκαιη λύση. Αυτή της ανταλλαγής εδάφους με ειρήνη με τη δημιουργία Παλαιστινιακού κράτους στη Λωρίδα της Γάζας και στη Δυτική Όχθη και ειδικό καθεστώς για την Ιερουσαλήμ, με αμοιβαία αναγνώριση Ισραήλ-Παλαιστίνης και Ισραήλ-αραβικών κρατών και παροχή εγγυήσεων για την ασφάλεια και εδαφική ακεραιότητα του Ισραήλ και της Παλαιστίνης. Η διχοτόμηση της Παλαιστίνης είναι η μόνη λύση καθώς και οι δύο πλευρές επιθυμούν να έχουν κράτους ενώ δεν είναι δυνατό να υπάρξει ομοσπονδιακό κράτος δύο εθνοτήτων καθώς οι διαφορές τους είναι τόσες μεγάλες που οι δύο λαοί δεν μπορούν να συμβιώσουν.

Με βάση το παραπάνω πρέπει να γίνονται οι διαπραγματεύσεις για να υπάρξει μια βιώσιμη και δίκαια λύση την οποία όλοι επιθυμούν. Θα πρέπει να εφαρμοστούν κατά γράμμα οι κανόνες του διεθνούς δικαίου, που προβλέπονται μέσα από τις αποφάσεις των Διεθνών Οργανισμών, με όποιο κόστος και αν επιφέρουν αυτές στις δυο πλευρές.

Η επίλυση μιας τέτοιας περιφερειακής διαμάχης, με διεθνές ενδιαφέρον, μπορεί να γίνει είτε με εξαναγκασμό είτε με ειρηνική επίλυση. Όμως η μόνη βιώσιμη λύση για τον τερματισμό της διένεξης είναι η ειρηνική επίλυση με διαπραγματεύσεις με την βοήθεια και άλλων διεθνών δρώντων και όχι ο εξαναγκασμός. Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο πλευρών είναι η πιο κατάλληλη μέθοδος για να οδηγήσουν σε μία βιώσιμη λύση κοινά αποδεκτή. Όλες οι προσπάθειες για μονομερή επίλυση διαιωνίζουν τη διένεξη παρά την επιλύουν.

Χωρίς τον τερματισμό κατοχής Παλαιστινιακών εδαφών από το Ισραήλ και τη δημιουργία δύο κρατών, την παύση των επικοισμών, την επιστροφή των Παλαιστινίων προσφύγων στις εστίες τους, την αναγνώριση του κράτους του Ισραήλ από τα αραβικά κράτη και την παύση των εκδηλώσεων βίας δεν πρόκειται να υπάρξει ειρήνη αλλά περισσότερη βία και αστάθεια όχι μόνο στη περιοχή αλλά και στην Ανατολική Μεσόγειο. Θα πρέπει το συντομότερο δυνατό να συνειδητοποιήσουν ότι πρέπει να συμβιώσουν στην ίδια περιοχή είτε το επιθυμούν είτε όχι. Επίσης πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι η Ιερουσαλήμ θα πρέπει να έχει κάποιο ειδικό καθεστώς αυτονομίας καθώς αποτελεί Ιερή Πόλη για τρεις Θρησκείες.

Κατά τη διάρκεια πολλών ειρηνικών διαπραγματεύσεων βρέθηκαν κοντά σε λύση αλλά κάθε φορά οδηγούνταν σε αδιέξοδο. Όσο συνεχίζεται η αντιπαράθεση καμία από τις δύο πλευρές δεν μπορεί να κατέχει τη Παλαιστίνη ειρηνικά και να ευημερεί σε αυτήν. Είναι

αναγκαίο να εξασφαλισθεί η ασφάλεια, η ειρήνη, η ανάπτυξη και η πολιτική και οικονομική σταθερότητα των δύο λαών.

Το Ισραήλ, ωστόσο, προτιμάει να γίνονται οι διαπραγματεύσεις για εξεύρεση ειρηνικής επίλυσης σε διμερές επίπεδο και όχι σε διεθνές, διότι εκεί θεωρεί ότι είναι πιο ισχυρό, παρότι οι προσπάθειες επίλυσης βασίζονται σε διεθνή άρθρα του ΟΗΕ. Δεν πρέπει, όμως, να επικρατήσει το ισχυρότερο Ισραήλ σε βάρος των ασθενέστερων Παλαιστινίων. Για την επικράτηση της δικαιοσύνης πρέπει να εφαρμοστούν οι κανόνες του διεθνούς δικαίου.

Η μέχρι τώρα εξέλιξη της αντιπαράθεσης έχει δείξει ότι η ασφάλεια του Ισραήλ δεν εξασφαλίζεται με την πολιτική των προληπτικών πολέμων και επιθέσεων εναντίον των Παλαιστινίων, γιατί τελικά στρέφεται εναντίον του ίδιου του Ισραήλ και γιατί η ασφάλεια είναι και πολιτικό ζήτημα. Μόνο με την επιστροφή των κατεχομένων εδαφών, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και τις αποφάσεις του ΟΗΕ το Ισραήλ μπορεί να εξασφαλίσει την ασφάλεια του. Οι Ισραηλινές προτάσεις λύσεων όπως «η προστασία των Παλαιστινίων ως μειονότητα ή η περιορισμένη αυτονομία είναι λύσεις άρνησης. Οι Παλαιστίνιοι ούτε είναι ούτε θεωρούν τον εαυτό τους μειονότητα της Παλαιστίνης, είναι έθνος. Με τέτοιου τύπου λύσεις οι Ισραηλινοί αρνούνται το δικαίωμα των Παλαιστινίων να καθορίζουν τον εαυτό τους όπως θέλουν εκείνοι και να έχουν δικαίωμα στην αυτοδιάθεση».¹¹³

Ωστόσο εκτιμάται ότι ανεξάρτητα από την διεθνή αναγνώριση του Παλαιστινιακού κράτους, το Ισραήλ δύσκολα θα αποχωρήσει από τα κατεχόμενα εδάφη και θα περιοριστεί στα σύνορα του πριν το 1967, πλην της περίπτωσης όπου πιεστεί από διεθνείς δρώντες, ιδιαίτερα τις ΗΠΑ, ή λάβει σημαντικά ανταλλάγματα, τα οποία πιθανόν να αφορούν στην εκμετάλλευση ενεργειακών πόρων σε συνδυασμό με την ασφάλειά του. Είναι επίσης αμφίβολο, ότι το Παλαιστινιακό κράτος θα καταφέρει να επιβιώσει ενώ είναι σε ασφυκτικό οικονομικό και εδαφικό αποκλεισμό και δεν γίνεται δίκαιη διαχείριση των υδάτινων πόρων της περιοχής από το Ισραήλ.

Στον εικοστό πρώτο αιώνα η μέριμνα των μεγάλων δυνάμεων για τη διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας τους είναι σημαντική για τη διατήρηση του ηγεμονικού τους ρόλου στο διεθνές σύστημα. Σε αντίθεση με άλλες εποχές νέες ασύμμετρες απειλές όπως η τρομοκρατία, η κλιματική αλλαγή και η εξάπλωση των όπλων μαζικής καταστροφής απειλούν τη διεθνή σταθερότητα, την ειρήνη και ασφάλεια. Υπό αυτές τις συνθήκες η συνεργασία των κρατών σε περιφερειακό επίπεδο είναι αναγκαία για την αντιμετώπιση κοινών απειλών και προκλήσεων.

---

¹¹³ Ηρακλείδης, 291-2.

Η Μέση Ανατολή παραμένει φορέας συγκρούσεων προσελκύνοντας το παγκόσμιο ενδιαφέρον. Η εξέλιξη της Αραβοϊσραηλινή αντιπαράθεσης κατέδειξε ότι τα θέματα ασφαλείας και ισχύος στη περιοχή βρίσκονται στο επίκεντρο του διεθνούς ενδιαφέροντος. Οι προσεγγίσεις για την περιφερειακή ασφάλεια των δυτικών χωρών και κυρίως των ΗΠΑ πηγάζουν από την ανησυχία για την εξασφάλιση των συμφερόντων τους.

Τα τελευταία χρόνια η Μέση Ανατολή δημιούργησε πολλά προβλήματα στην Αμερικανική οικονομία και κοινωνία. Η τάση για σταδιακή απεμπλοκή από τη Μέση Ανατολή είναι εμφανής. Από την στρατιωτική παρέμβαση στη Λιβύη, την κρίση της Συρίας και την προσπάθεια εξεύρεσης διπλωματικής λύσης στο θέμα του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν, μέχρι και την προσπάθεια για οριστική αποχώρηση από το Ιράκ και το Αφγανιστάν, οι ΗΠΑ δείχνουν πως η Μέση Ανατολή δεν είναι πλέον η περιοχή της απόλυτης προτεραιότητας γι' αυτήν.

Επίσης πολλές προσπάθειες σε διεθνές συνεργασίες, όπως αυτή της Ευρωμεσογειακής Εταιρικής Σχέσης, κατέληξαν σε αδιέξοδα λόγω των κακών σχέσεων μεταξύ Αραβικών χωρών και Ισραήλ λόγω της διένεξης. Έτσι, οποιαδήποτε προσπάθεια ανάπτυξης περιφερειακών προγραμμάτων συνήθως έβρισκε εμπόδια τις παραπάνω αντιθέσεις.

Ένας συμβατικός πόλεμος μεταξύ Ισραήλ και Αράβων αποτελεί σήμερα μάλλον θεωρητικό ενδεχόμενο. Οι σχέσεις με την Αίγυπτο και την Ιορδανία έχουν εξομαλυνθεί. Τα λοιπά αραβικά κράτη έχουν ουσιαστικά συμβιβασθεί με την ύπαρξη του Ισραήλ και δεν είναι σε θέση να αναλάβουν σοβαρή στρατιωτική ή διπλωματική δραστηριότητα εις βάρος του. Λόγω των εσωτερικών αναταραχών και αμφισβητήσεων, η πολιτική ασφαλείας των περισσότερων αραβικών καθεστώτων είναι εσωστρεφής και δεν έχει ως πρώτο και άμεσο στόχο το Ισραήλ.

Μετά τις αραβικές εξεγέρσεις η κατάσταση στη περιοχή είναι ρευστή. Το Ισλάμ και ο εθνικισμός αποτελούν ισχυρό παράγοντα διαμόρφωσης της δημόσιας γνώμης. Αν δεν ελέγχουν σε αποφασιστικό βαθμό τις κυβερνήσεις, επηρεάζουν τις απαιτήσεις και τις προσδοκίες των λαϊκών στρωμάτων. Πολιτικά κινήματα που εξαρτώνται, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, από την κοινή γνώμη, θα αναγκασθούν να υιοθετήσουν πολιτική που είναι πλησιέστερη στις απαιτήσεις του Ισλάμ. Συνεπώς, είναι δυνατόν, μακροπρόθεσμα, αν επιδεινωθούν οι σχέσεις μεταξύ Ισραήλ και αραβικών χωρών. Μπορεί να μην φτάσουν σε νέα στρατιωτική αντιπαράθεση, αλλά τα περιθώρια κινήσεων των αραβικών κυβερνήσεων θα είναι περιορισμένα.

Η ειρηνική επίλυση της Αραβοϊσραηλινής αντιπαράθεσης, όσο δύσκολη και αν φαίνεται σήμερα, θα εδραιώσει την σταθερότητα και την ευημερία στην ευρύτερη περιοχή

της Ανατολικής Μεσογείου. Όσο διατηρείται η παρούσα κατάσταση τα ζητήματα ασφαλείας θα υφίστανται και θα υπάρξει μια συνεχής κατάσταση ανασφάλειας.

Κρίνεται αναγκαία λοιπόν, η εντατικοποίηση των διαπραγματεύσεων με βάση το διεθνές δίκαιο για εξεύρεση δίκαιης ειρηνικής επίλυση της διένεξης, καθώς έτσι θα βελτιωθούν οι σχέσεις Ισραήλ-Αράβων και θα μπορούν να συνεργαστούν αρμονικά και να ευημερήσουν στη περιοχή. Τα θέματα κατανομής των υδάτων, της διαχείρισης των υπαρχόντων ενεργειακών πόρων και της επιστροφής των Παλαιστίνιων προσφύγων, που βρίσκονται στα γειτονικά κράτη, θα επιλυθούν. Θα σταματήσουν οι πράξεις βίας και τρομοκρατίας που προκαλούν τόσους θανάτους και τραυματισμούς και στις δύο πλευρές. Το Ισραήλ θα σταματήσει να διατηρεί τα όπλα μαζικής καταστροφής που πιστεύεται ότι έχει. Επίσης θα βελτιωθούν οι διεθνείς και περιφερειακές συνεργασίες στη περιοχή της Μεσογείου που στη παρούσα λόγω των κακών σχέσεων Ισραήλ-Αράβων οδηγούνται σε αδιέξοδο. Τέλος ενωμένα τα κράτη της περιοχής θα μπορούν να αντιμετωπίσουν τις ασύμμετρες τρομοκρατικές και επεκτατικές ενέργειες του Ισλαμικού Κράτους που επιδιώκει να εδραιωθεί στην ευρύτερη περιοχή.

Βιβλιογραφία

Βιβλία

Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας. Εγχειρίδιο πληροφοριών ασύμμετρων απειλών. Αθήνα: ΤΥΕΣ,2009.

Βαλενσιέ, Ζάν-Μάρκ και Ντε λα Γκράνχε, Αρνόντ. Εξεγερμένοι κόσμοι Α΄ τόμος Αμερική, Εγγύς και Μ. Ανατολή, χώρες του Μάγκρεμπ. Αντάρτικα, μιλισιές, τρομοκρατικές ομάδες. Εγκυκλοπαίδεια των πρωταγωνιστών, των συγκρούσεων και της πολιτικής βίας. Α τόμος. Αθήνα: Εκδόσεις ΤΥΠΩΘΥΤΩ- Γιώργος Δαρδάνος, 2003.

Εντερλίν, Σάρλς. Μεσανατολικό 1995-2002. Οι ισραηλινο-παλαιστινιακές διαπραγματεύσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Scripta, 2003.

Ηρακλείδης, Αλέξης. Η Αραβοϊσραηλινή αντιπαράθεση η προβληματική της ειρηνικής επίλυσης. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 1991.

Ιωσηφίδης, Ιωσήφ. Ενεργειακός Σχεδιασμός 2011-2030 και Γεωπολιτική. Κύπρος: ΑΠΕ, Φυσικό Αέριο. 27+12 χώρες μαζί... και 1 εναντίον. Κύπρος: Κυπριακές & Κυπρολογικές εκδόσεις,2011.

Κατράνης, Κ. Αλέξανδρος. Η Μέση Ανατολή στη δίνη των «νέων πολέμων». Ο πόλεμος των 34 ημερών μεταξύ Ισραήλ και Hezbollah. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2013.

Κεφαλά, Βιβή, Σημειώσεις για το Μάθημα, Διεθνείς Σχέσεις στην Μέση Ανατολή II. Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου/ ΤΜΣ, 2011.

Κορντελιέρ, Σέρχε, ed. Ο κόσμος τον εικοστό πρώτο αιώνα. 80 κείμενα για να κατανοήσουμε τη νέα τάξη πραγμάτων. Κεφάλαιο Εγγύς και Μέση Ανατολή Η Αμερικάνικη παρουσία εδραιώνεται. Ινιάς Λεβερριέ και Κεφάλαιο Ισραήλ- Παλαιστίνη Η αποφασιστική καμπή. Πιέρ Ασκή. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη,2002.

Κουσκουβέλης, Ηλίας. Η Αραβική άνοιξη. Αθήνα: Εκδόσεις Πολιτεία,2012.

Μάζης, Ιωάννης. Γεωπολιτική σημασία των υδάτων στη Μέση ανατολή (Αραβικές Χώρες-Ισραήλ- Τουρκία). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2001.

Μπόση, Μαίρη, Η Διεθνής Ασφάλεια στον Μεταψυχροπολεμικό Κόσμο. Οι Αραβικές Εξεγέρσεις και η περίπτωση της Συρίας. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2014.

Νικοδήμου, Στέργιος. Σύγχρονος Γεωγραφικός Άτλας Ηπείρων. Αθήνα: Εκδόσεις: Νικόδημος,2007.

Ντόκος, Θάνος και Πιέρρος, Φίλιππος. Η Μεσόγειος προς τον 21^οαίωνα. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 1996.

Σακκάς, Ιωάννης. Οι Άραβες στη νεότερη και σύγχρονη εποχή. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2003.

Σακκάς, Ιωάννης. Το Παλαιστινιακό. Μέρος Α. Ο σιωνισμός, οι Άραβες και ο διεθνής παράγοντας. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη,2005.

Σέρμποκ, Ντάν Κον και Ελ-Αλάμι, Νταούντ. Ισραήλ και Παλαιστίνη. Οι δύο όψεις του προβλήματος. Αθήνα: Εκδόσεις Περίπλους,2002.

ΣΣΕ. Θέματα Στρατιωτικής Ιστορίας. Αθήνα: ΤΥΕΣ,2000.

Τσάκωνας, Παναγιώτης. Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: Μια συνολική προσέγγιση. Τόμος Β'. Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης, 2003

Τσόμκου, Νόαμ,. Μοιραίο τρίγωνο οι ΗΠΑ, το Ισραήλ και οι Παλαιστίνιοι. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη, 2002.

Χέρζογκ, Χάιμ. Οι Αραβοισραηλινοί Πολέμοι. Η Αραιοραηλινή διένεξη από το 1948 μέχρι και σήμερα. Αθήνα: Εκδόσεις Λιναίος, 2011.

Άρθρα

Ελληνόγλωσσα

Αγτζίδης, Βλάσης. ``Εβραίοι στο δρόμο για την Παλαιστίνη``. Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 28 Σεπτεμβρίου 2014. <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=449539>

Αρετάκη, Μυρτώ. ``8/12/1987: Σαν σήμερα ξεκινά η πρώτη Ιντιφάντα``. 8 Δεκεμβρίου 2013. <http://www.thepressproject.gr/article /52726/8121987-San-simera-ksekina-i-proti-Intifanta>

Βατικιώτης, Λεωνίδα. ``Θλιβερή επέτειος για την Παλαιστίνη με τους Παλαιστίνιους στο περιθώριο``. 24 Μαΐου 2015. <http://prin.gr/?p=7162>

Βενέτης, Ευάγγελος. ``Η Ελληνική Διπλωματία και η Αραβο-Ισραηλινή Διένεξη``. ΕΛΙΑΜΕΠ, τευχ. 20, Νοέμβριος 2012. <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2012/11/Policy-Paper.pdf>

Βερέμης, Θάνος. ``Το μεσανατολικό ζήτημα``. Η καθημερινή, 23 Ιουνίου 2002. <http://www.kathimerini.gr/688441/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/to-mesanatoliko-zhthm>

Γεωργιακόδης, Νικόλαος. ``Ισραήλ – Παλαιστίνη: Η ιστορία μιας «αιώνιας» διαμάχης``. 11 Δεκεμβρίου 2012. <http://www.in2life.gr/everyday/modernlife/article/256321/israhl-palaistinh-h-istoria-mias-aionias-diamahhs.html>

Γιαννιού, Μαρία. `` Η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Παλαιστινιακό ζήτημα: Ουραγός ή οδηγτής;``. Οκτώβριος 2007. <http://www.proeuro.gr/articles.php?artid=2347&lang=1&catid=1>

Γιόσκα, Φίσερ. ``Η Μέση Ανατολή στον Αραβικό Χειμώνα``. Το Βήμα, 4 Δεκεμβρίου 2013. <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=545253>

Εσέλ, Στεφάν και Σανμπάρ, Ελιάς. `` Ισραήλ-Παλαιστίνη: αλήθεια και συμφιλίωση``. Ελευθεροτυπία, 2 Σεπτεμβρίου 2014. <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=441852>

Ζαννέτος Νικόλας. `` Έτσι «Λεηλάτησαν» τον Ενεργειακό Πλούτο της Αιγύπτου``. 13 Ιουνίου 2014. http://www.energia.gr/article.asp?art_id=82677

Καλπαδάκης, Γεώργιος. "Παλαιστινιακό: Ιστορική Αναδρομή". <https://intifadagr.wordpress.com/to-παλαιστιναιικο-ζήτημα/Παλαιστινιακό-Ιστορική-Αναδρομή>

Κεφαλά, Βιβή. "Το Ισραήλ, η ασφάλεια και η συλλογική τιμωρία". 18 Ιουλίου 2014. <http://metarithmisi.gr/to-ισαρήλ-η-ασφάλεια-και-η-συλλογική-τι/>

Κιούση, Δήμητρα. "Η Στρατηγική του Χένρι Κίσινγκερ στη Μέση Ανατολή". ΚΕ.Μ.ΜΕ.Π., 01 Φεβρουαρίου 2014. <http://www.kemmer.gr/index.php/2013-03-22-09-38-58/80-2014-01-08-17-09-42/01-02-2014/71-2014-04-06-18-27-18>

Κωσταρόπουλος, Σωκράτης. "Ελλάδα-Ισραήλ: Από την συγκεκριμένη εχθρότητα προς τη στρατηγική συμμαχία.". 3 Νοεμβρίου 2012. <http://www.onalert.gr/stories/ellada-israel-symmaxia/19570>

Λαμψά, Καρίνα και Σιμπής, Ιάκωβος. "Ισραηλινό-παλαιστινιακό ζήτημα" The Athens Review of Books τευχος 55, 1 Οκτωβρίου 2014. <http://www.cohen.gr/new/articles/middle-east/3553-2014-10-16-07-46-37>

Μάζης, Ιωάννης. "Γεωστρατηγική ανάλυση της παρούσας συγκυρίας στη Ν.Α. Μεσόγειο". Περιοδικό Γεωστρατηγική, Σεπτέμβριος 2004. http://old.turkmas.uoa.gr/mazissite/greekpubs/Geo_06.pdf

Μάζης, Ιωάννης. "Η Αραβοϊσραηλινή σύγκρουση και η γεωπολιτική της Αν. Μεσογείου στο δεύτερο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα". <http://www.eliamer.gr/old/eliamer/files/op0105.PDF>

Μάζης, Ιωάννης. "Κίνδυνοι και Απειλές στο Γεω-Σύστημα της Ευρύτερης Μ. Ανατολής και η Ελλάδα: Γεωπολιτική Προβολή για την περίοδο 2007-2025". http://old.turkmas.uoa.gr/mazissite/greekpubs/Geo_11.pdf

Μάζης, Ιωάννης. "Το νέο γεωστρατηγικό τοπίο στην Ν/Α Μεσόγειο και η ελληνοισραηλινή συνεργασία". 22 Αυγούστου 2010. http://infognomonpolitics.blogspot.gr/2010/08/blog-post_9840.html

Μασάλα, Κάρλος. "Αυξημένες προσδοκίες". Το ΝΑΤΟ και η Μέση Ανατολή, Χειμώνας 2005. <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue4/greek/art1.html>

Μεισάν,Τιερί. "Ισραήλ vs Γάζα: Γιατί ένας νέος πόλεμος;". 21 Νοεμβρίου 2012. <http://www.voltairenet.org/article176655.html>

Μπαλτζώης ,Ιωάννης Υπτγος (εα). "Μέση Ανατολή . Παλαιστίνη και παλαιστινιακό ζήτημα. Δύο Έθνη στην ίδια γη." ΕΛΕΣΜΕ Περιοδικό Προβληματισμοί, 1 Φεβρουαρίου 2009. http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t46/t46_10.html

Μορντεχάι, Φρίτζη Ραβίνος. "Το Ισραήλ, το Παλαιστινιακό και η Ειρήνη". 6 Ιουλίου 2014. <http://www.ntokoumenta.gr/to-ισραήλ-το-παλαιστινιακό-και-η-ειρήν/>

Ντόκος, Θάνος. "Στρατηγικό Αλφαβητάρι Αραβο-Ισραηλινής Διένεξης", ΕΛΙΑΜΕΠ, Κ.Ε. Νο 12/2010, Ιούνιος 2010. <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=249961>

Παναγιωτίδης, Νίκος. " Η εθνική αυτοδιάθεση του παλαιστινιακού λαού ". Pontos news, 16 Δεκεμβρίου 2014. <http://www.pontos-news.gr/article/127818/i-ethniki-aytodiathesi-toy-palaistiniakoy-laoy>

Πέτρου, Πάνος. " Ο πόλεμος στην Παλαιστίνη, το Ισραήλ, η αντίσταση και το διεθνές κίνημα αλληλεγγύης". 22 Ιουλίου 2014. <http://iproject.gr/article/o-polemos-stin-palaistini-ισραήλ-η-antistasi-kai-diethnes-kinima-allileggyis>

Σαμούρη Βορδού, Ελευθερία. "Παλαιστινιακό Ζήτημα: Η ανοικτή πληγή της Μέσης Ανατολής". 25 Αυγούστου 2014. <http://enimerosi-news.gr/παλαιστινιακό-ζήτημα-η-ανοικτή-πληγή/>

Σπάθη, Ρουμπίνα. "Το αέριο στη γεωπολιτική σκακιέρα της Αν. Μεσογείου". Καθημερινή, 22 Μαρτίου 2015. <http://www.kathimerini.gr/808427/article/epikairothta/kosmos/to-aerio-sth-geopolitikh-skakiera-ths-an-mesogeioy>

Τσιμάρα, Μαρία. `` Διεθνής ημέρα αλληλεγγύης προς τον παλαιστινιακό λαό``. 29 Νοεμβρίου 2014. <http://frapress.gr/2014/11/diethnis-imer-a-allilengiis-pros-ton-palestiniako-lao/>

Φαναριώτης ,Δημήτρης. ``Η παλαιστινιακή σημαία θα κυματίζει στον ΟΗΕ``. 12 Σεπτεμβρίου 2015. <https://www.efsyn.gr/arthro/i-palaistiniaki-simaia-tha-kymatizei-ston-oie>

Φίλης, Κωνσταντίνος, Κωνσταντακόπουλος, Γιάννης και Μαλανδράκη, Ελένη. ``Ο Ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην Ενεργειακή Ασφάλεια της Ευρώπης``. Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων,2012. <http://www.idis.gr/wp-content/uploads/%CE%9C%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%84%CE%B7-%CE%99%CE%94%CE%99%CE%A3.pdf>

Φρονιμάκη, Δέσποινα. ``Η ενίσχυση των σχέσεων σε θέματα Ασφάλειας μεταξύ των κρατών στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου``. Ινστιτούτο έρευνας και κατάρτισης Ευρωπαϊκών θεμάτων, Ιούνιος 2013. <http://www.irtea.gr/wp-content/uploads/2013/07/H-ENISXYSH-SE-ΘEMATA-ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ-ΜΕΤΑΞΥ-ΤΩΝ-ΚΡΑΤΩΝ-ΤΗΣ-ΝΟΤΙΟΑΝΑΛΙΚΗΣ-ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ.pdf>

Χαρίτος, Γαβριήλ. ``Ισραήλ – Παλαιστινιακή Αρχή - Χαμάς: Μετά την αποτυχία των ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων``. Περιοδικό Χρόνος τευχ. 13, Μάιος 2014. <http://www.chronosmag.eu/index.php/g-s-sl-pls-p-epgs.html>

Χατζόπουλος, Ιωάννης. ``Η Ισπανία αναγνωρίζει το παλαιστινιακό κράτος``. 22 Νοεμβρίου 2014. <http://www.elisme.gr/gr/2013-01-06-18-39-21/item/2014-11-22>

Ξενόγλωσσα

Addis L, Casey. `` Israel: Background and U.S. Relations``. CRS, 14 Φεβρουαρίου 2011. <file:///C:/Users/user/Downloads/ADA560391.pdf>

Bruneton, Alain, Konofagos, Elias and Foscolos Anthony. ``The importance of Eastern Mediterranean gas fields for Greece and the EU``. Ιανουάριος 2012. http://www.elliny.gr/includes/event/eastmediterranean_gas_fields_jan12.pdf

Chalkidi, Anna. "The role of intelligence on the 9/11 terrorist attacks." Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων. <http://www.idis.gr/?cat=64>

Crosston, Matthew D. "Cold War and Ayatollah Residues. Syria as a Chessboard for Russia, Iran, and the United States". Strategic Studies Quarterly, Winter 2014. http://www.au.af.mil/au/ssq/digital/pdf/winter_14/crosston.pdf

De Vasconcelos, Alvaro. "LISTENING TO UNFAMILIAR VOICES The Arab Democratic Wave". The European Union Institute for Security Studies, Paris 2012. http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Listening_to_unfamiliar_voices_-_The_Arab_democratic_wave.pdf

Ferragina, Eugenia. "The Effects of the Israeli-Palestinian Conflict on Water Resources in the Jordan River Basin". Global Environment 2 152-70, 2008. <http://www.environmentandsociety.org/mml/ferragina-eugenia-effect-israeli-palestinian-conflict-water-resources-jordan-river-basin>

Harel, Amos. "IAF Role Grew in Days of Penitence Operation". Haaretz, 19 Οκτωβρίου 2004. <http://www.haaretz.com/print-edition/news/iaf-role-grew-in-days-of-penitence-operation-1.137788?date=1440622243124s>

Issacharoff, Avi "PLO Chief: We Will Recognize Israel in Return for 1967 Borders". Haaretz, 13 Οκτωβρίου 2010. <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/plo-chief-we-will-recognize-israel-in-return-for-1967-borders-1.318835>

Jeffery, Simon. "The road map to peace". The guardian, 4 Ιουνίου 2003. <http://www.theguardian.com/world/2003/jun/04/israel.qanda>

Keinon, Herb "PM: Moratorium for PA recognition of 'Jewish State'". JPOST 10 Νοεμβρίου 2010. <http://www.jpost.com/Israel/PM-Moratorium-for-PA-recognition-of-Jewish-State>

Leshem, Elie. "Israel dealt Hamas 'a heavy blow' and is prepared to resume offensive if need be, Netanyahu says". 22 Νοεμβρίου 2012. <http://www.timesofisrael.com/israel-won-in-gaza-but-may-have-to-engage-with-hamas-again-soon-barak-says/>

Migdalovitz, Carol. "Israeli-Palestinian Peace Process: The Annapolis Conference". CRS Report of Congress, 7 Δεκεμβρίου 2007. <https://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RS22768.pdf>

Ravid, Barak. "Netanyahu: Israel Is Preparing for Dramatic Changes in Syria". Haaretz, 3 Δεκεμβρίου 2012. <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/netanyahu-israel-is-preparing-for-dramatic-changes-in-syria-1.489415>

Repko, Elliot M. "The Israeli-Syrian Conflict: Prospects for a Resolution". The Journal of International Policy Solutions, Volume 7, Spring, 2007. <http://www.learningace.com/doc/216486/34c0ca5330fdda957ac7d23a00818f85/ps-333-the-arab-israeli-conflict>

Wurmser, David. "The Strategic Impact of Israel's Export of Natural Gas". InFocus, Spring 2013, VOL. VII: No 1. <http://www.jewishpolicycenter.org/4064/israel-natural-gas-export>

Zanotti, Jim. "The Palestinians: Background and U.S. Relations", CRS, 30 Αυγούστου 2011. <http://fpc.state.gov/documents/organization/174218.pdf>

Ιστοχώροι Διαδικτύου

Ελληνόγλωσσοι

"1973, 1979: Η διεθνής οικονομία σε σοκ". 6 Απριλίου 2002. <http://www.euro2day.gr/-/article-folder-item/4604/1973-1979-h-diethnhs-oikonomia-se-sok.html>

"2006: Κοινοβουλευτικές εκλογές στην Παλαιστίνη. Μαγειρεύοντας τις εκλογές". <http://r-freepalestine.blogspot.gr/2012/03/2006.html>

"Αιματοχυσία δίχως τέλος - Στους 121 οι Παλαιστίνιοι νεκροί". Πρώτο Θέμα, 12 Ιουλίου 2014 <http://www.protothema.gr/world/article/394806/auxanei-o-katalogos-ton-palaistinion-nekron/>

Διεθνή Σεμινάρια Χάλκης 17-21 Ιουνίου 2009 <http://www.eliamer.gr/wp-content/uploads/2009/10/his-2009-report.pdf>

''Ελλάδα-Ισραήλ από την αδιαφορία στην συνεργασία''. http://www.kis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=676:2011-12-20-07-49-43&catid=98:2009-06-04-07-05-52&Itemid=36

''Ε.Ε.: Έκκληση να ξεκινήσουν οι ειρηνευτικές συνομιλίες στο Παλαιστινιακό''. 26 Μαρτίου 2015. <https://left.gr/news/ee-ekklisi-na-xekinisoy-n-oi-eirineytikes-synomilies-sto-palaistiniako>

''Ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή''. Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, 17 Οκτωβρίου 2015. <http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/periferiaki-politiki/mesi-anatoli.html>

''Ειρηνευτική Διαδικασία και θέματα διαπραγματεύσεων''. <http://embassypalestinecy.com/GR/pal/peace.html>

''Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας''. Ευρωπαϊκή Ένωση, Δεκέμβριος 2003. <file:///C:/Users/user/Downloads/QC7809568ELC.pdf>

''Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας''. Ευρωπαϊκή Ένωση, Δεκέμβριος 2008. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/el/reports/104640.pdf

'' Η ανθρωπιστική κρίση''. http://r-freepalestine.blogspot.gr/2012/03/blog-post_2577.html

''Η ΕΕ και οι χώρες της Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής''. http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/7/25/05/?lang=gr&all=1&s=1&e=10

''Η ιστορία της Παλαιστίνης''. <http://www.sansimera.gr/articles/24>

''Η Παλαιστίνη''. http://users.sch.gr/aiasgr/Eguklopaideia/Xwres_kai_laoi/Palaistinh.htm

''Η Παλαιστινιακή σημαία κυματίζει στον ΟΗΕ''. 30 Σεπτεμβρίου 2015.
<http://www.newsbomb.gr/kosmos/news/story/629645/h-palaistiniaki-simaia-kymatizei-ston-ohe-video-photos>

''Ινστιτούτο Ενέργειας ΝΑ Ευρώπης: Τεράστια τα αποθέματα αερίου στην ΑΟΖ μεταξύ Κύπρου και Ισραήλ''. Καθημερινή, 22 Απρ 13.

''Μακελειό στον «Στόλο Ελευθερίας»''. Έθνος, 31 Μάιου 2010.
<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22769&subid=2&pubid=13830949>

''Μία ανάλυση του παλαιστινιακού ζητήματος...''. 13 Ιανουαρίου 2009.
http://afoino.blogspot.gr/2009/01/blog-post_7549.html

''Παλαιστίνη, ο δύσκολος δρόμος (ιστορική αναδρομή, 1917 - 2001)''. 22 Ιουνίου 2007.
<http://www.intifada.gr/cgi-bin/pages/page3.pl?arlang=Greek&rcode=070622180124&argenkat=%D4%EF%20%D0%E1%EB%E1%E9%F3%F4%E9%ED%E9%E1%EA%FC>

''Ορκίστηκε η κυβέρνηση εθνικής ενότητας Παλαιστίνης''. 2 Ιουνίου 2014.
<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=433616>

''Πίσω από την Ιντιφάντα''. Μάιος 2005. http://www.kokkinonima.gr/wp-content/uploads/2008/10/aufheben_intifada.pdf

''Η Σουηδία Αναγνωρίζει ανεξάρτητο παλαιστινιακό κράτος''. Το Βήμα, 3 Οκτωβρίου 2014. <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=637796>

''Η Σουηδία αναγνώρισε την Παλαιστίνη ως κράτος''. Το Βήμα. 30 Οκτωβρίου 2014.
<http://www.tovima.gr/world/article/?aid=645813>

''Σύντομο ιστορικό για την Παλαιστίνη''. Ελληνική Επιτροπή Διεθνούς Δημοκρατικής Αλληλεγγύης (ΕΕΔΔΑ), Δεκέμβριος 2011. http://www.eedda.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=192&Itemid=35

''Ταραχές στην Ιερουσαλήμ και στη Δυτική Όχθη για την προάσπιση της Πλατείας των Τζαμιών''. 19 Σεπτεμβρίου 2015. <http://newpost.gr/kosmos/487405/taraxes-sthn-ieroyshalm-kai-th-dytikh-oxthh-gia-thn-proaspish-ths-plateias-twn-tzamiwn>

''Την Τετάρτη υπογραφή συμφωνίας Χαμάς-Φατάχ''. 29 Απριλίου 2011. <http://www.voria.gr/article/tin-tetarti-i-upografi-sumfonias-xamas-fatax>

''Το Παλαιστινιακό ζήτημα''. 1 Φεβρουαρίου 2009. http://kapodistriako.uoa.gr/stories/139_th_01/index.php?m=2

''Το Παλαιστινιακό Πρόβλημα: Σύντομη Ιστορική Επισκόπηση''. 31 Δεκεμβρίου 2008. http://e-cynical.blogspot.gr/2008/12/blog-post_31.html

''Το χρονολόγιο του Παλαιστινιακού''. http://archive.in.gr/news/mideast/D_chronology_1951.htm

Ξενόγλωσσοι

''A performance-based roadmap to a permanent two-state solution to the israeli-palestinian conflict.''. <http://www.un.org/News/dh/mideast/roadmap122002.pdf>

''Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements'', 13 Σεπτεμβρίου 1993. <http://www.knesset.gov.il/main/eng/home.asp>

''Ending an Occupation – Establishing a State''. PNA, Αύγουστος 2009. <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/A013B65A5984E671852576B800581931>

''Explanation of Vote by Ambassador Susan E. Rice, U.S. Permanent Representative to the United Nations, on the Resolution on the Situation in the Middle East, including the question of Palestine, in the Security Council Chamber.''. United States Mission to the United Nations, 18 Φεβρουαρίου 2011. <http://usun.state.gov/briefing/statements/2011/156816.htm>

''History of Mid-East peace talks.''. BBC, 29 Ιουλίου 2013. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-11103745>

''Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and the Gaza Strip'', 28 Σεπτεμβρίου 1995. <http://www.knesset.gov.il/main/eng/home.asp>

''Noble Energy Announces Successful Leviathan Appraisal Results and Increases Resource Size''. Noble Energy 19 Δεκεμβρίου 2011. <http://investors.nobleenergyinc.com/releasedetail.cfm?ReleaseID=634137>

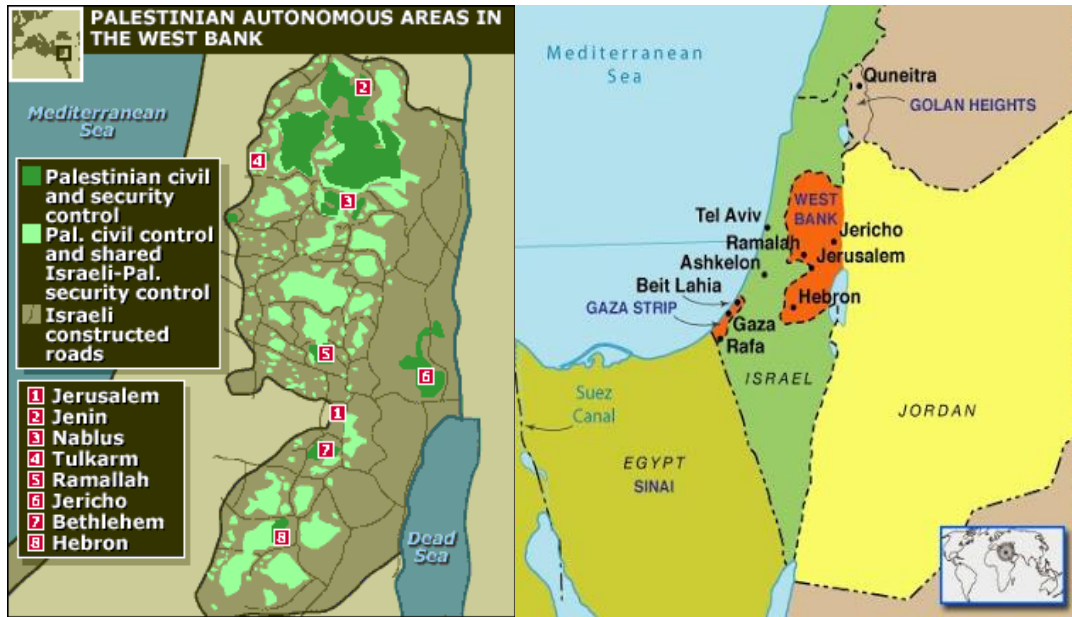
''Obama settlement demands stir rising tensions in Israel''. 3 Ιουνίου 2009. <http://www.foxnews.com/politics/2009/06/03/obama-settlement-demands-stir-rising-tensions-israel/>

''PLO chief: We will recognize Israel in return for 1967 borders''. Haaretz.com. 13 Οκτωβρίου 2010. <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/plo-chief-we-will-recognize-israel-in-return-for-1967-borders-1.318835>

"PM: Moratorium for Palestinian Authority recognition of 'Jewish State' - Israel - Jerusalem Post". The Jerusalem Post - JPost.com.<http://www.jpost.com/Israel/PM-Moratorium-for-PA-recognition-of-Jewish-State>

''UNESCO around the world''. <http://en.unesco.org/countries/countries-list>

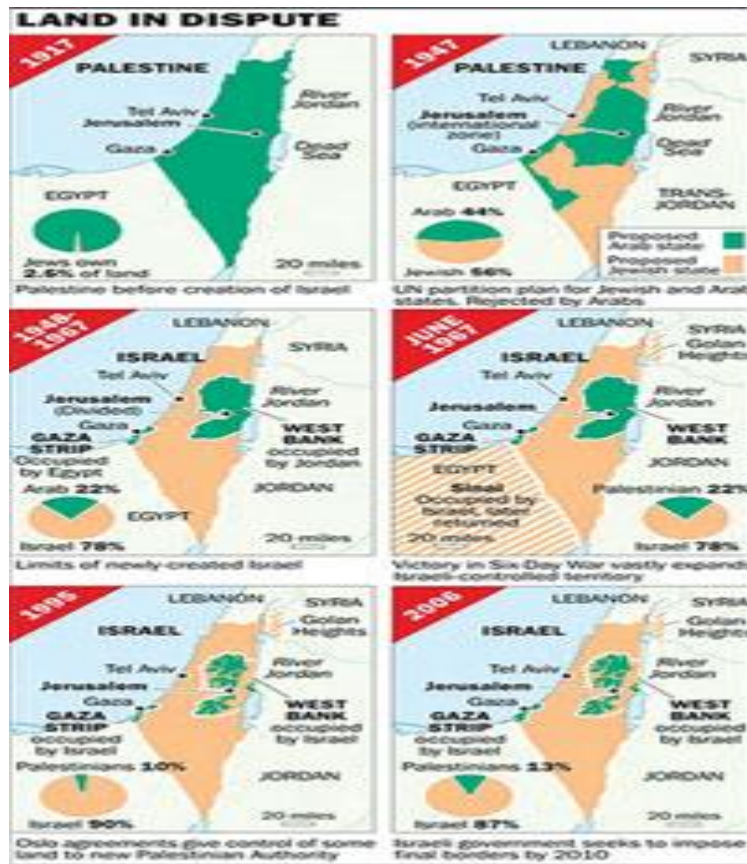
Χάρτες-Φωτογραφίες

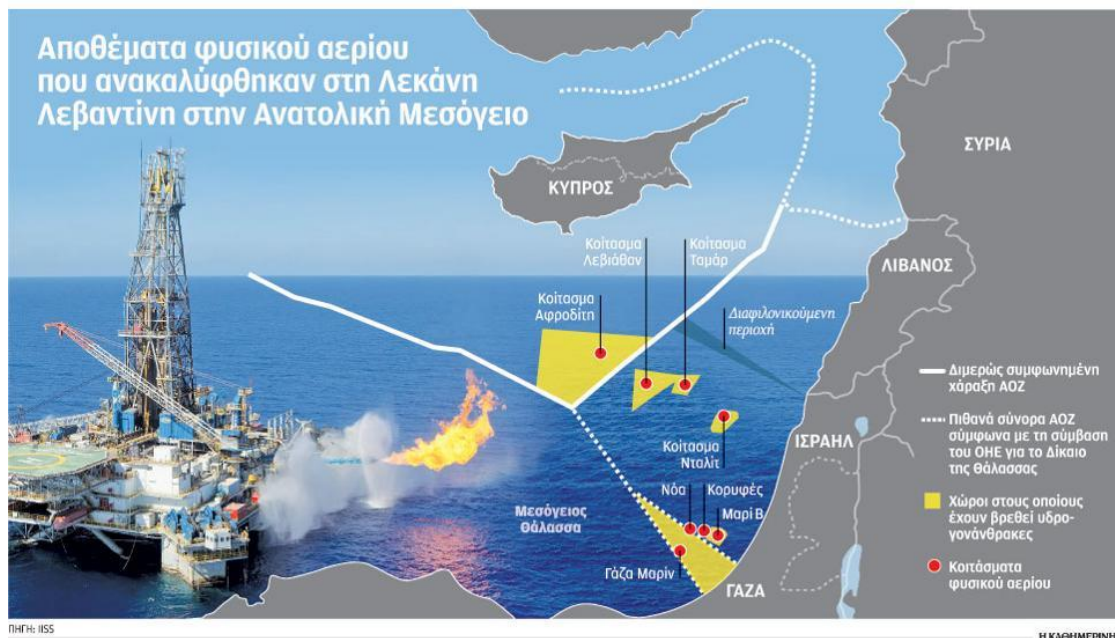
εικ. 1,2 πηγή: <http://e-cynical.blogspot.gr/2008/12/blog->

εικ. 3 πηγή: http://www.sansimera.gr/articles/24post_31.html

εικ. 4 πηγή: http://kapodistriako.uoa.gr/stories/139_th_01/index.php?m=2

εικ. 5 πηγή: <http://www.kathimerini.gr/808427/article/epikairothta/kosmos/to-aerio-sth-gewpolitikh-skakiera-ths-an-mesogeioy>